

קונטרס

מועדי השם

הלכות חול המועד

פסקים ומנהגי תימן
מתוך שלחן ערוך המקוצר
ובו הוספות רבות

שער הלכות משע"ה
שער דינים מעיני יצחק
שער חידושי הלכות
שער תשובות המערכת

דבר המסדר

אודה לה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, בו אנו חותמים בס"ד את סדרת מועדיהשם על מועדים והן עתה אנו עומדים בשערי הקונטריס על הלכות חול המועד שענפיהן ארוכים מארץ מדה, ואין יד הכל ממשמשת בהן, לפי רוב מורכבותם ופארותיהם. והינם כהררים התלויים בשערה, ואפשר במלאכה אחת לאדם זה יהיה מותר, ולאחר יהיה אסור. ואף לאותו אדם ההלכה יכולה להשתנות לפי השתנות הזמנים. וכגון תמונה שחפץ לתלותה בחוה"מ תלוי עד כמה חשוב לו היופי, ואם היא במקום מרכזי, וכדו'. וכן לדוג דגים לשם תענוג שתלוי באדם עד כמה תענוג יש לו בזה, ואם דרכו כך תמיד. והרבה הלכות א"א לקבוע בהם מסמרות להקל או להחמיר, כי תלוי בפרטי השואל.

וזכינו שנטה אלינו חסד מרן הגאון שליט"א ועבר על כל ההלכות וזיקקם בשכלו הזך, ותיקנם מכל שגיאה וטעות, ובלא עידודו ותמיכתו בנו בהכותו על קדקדנו ואומר "גדל", לא היה קונטריס זה רואה אורו של עולם, ושלי ושלכם שלו הוא. תהא משפרתו שלמה מן השמים, ויאריך ימים על ממלכתו, דשנים ורעננים יהיו, כן ירבה וכן יפרוץ, אכי"ר.

תמכנו יסודותינו על הספר "חיכו ממתקים" (נכתב אצלנו בקיצור כזה, חי"מ), להג"ר אבנר זאדה שליט"א שהוא גברא רבה שקנה את עיונו הדק מהגר"ב"ץ א"ש זצוק"ל, ולמד הדק היטב הלכות אלו מן הגמ' והפוסקים הראשונים ועד אחרוני אחרונים, וזכר את כולם בלי משוא פנים. וקנה את התורה במ"ח קניינים, וענוה גדולה מכולם. עם שהוא מיראי הוראה ואינו ממחר להקל או להחמיר עד אם כילה עיונו. וראה דברי כל גדולי הדור, והכיר גדולתם, וחלק להם כבוד מעלתם. והוספנו ציצים ופרחים לדבריו ממה שראינו לגדולי הדור שליט"א שיצאו אחר שהדפיס את ספרו הגדול, וממה שהשיגה ידינו יד כהה. ופעמים סללנו לנו דרך אחרת כדרכה של תורה. והכל הגשנו לפני הגדול מאחיו יושב בסד"ר עליון, מרן שליט"א

להאיר עינינו בתורתנו, לראות היכונו דברינו להלכה, לו מקור הברכה, שמורה בכל וערוכה. שאינו חוסך כל מאמץ לעבור על דברי איש אשר כמוני שפל באנשים. ויט שכמו לסבול עול העדה בכללה, ודבק בדרכו המקודשה המהוללה, עם ענוותו וצדקותו הנודעה, נוטר הכרם לבל תכנס בו רוח רעה, רוח זרה ותעתועים, שיבושים ועוֹעֵים, ע"י זרע מרעים, המדברים תועים, נגד גדולי תורה וחכמים, שבלעדם העולם מְשָׁמִים, ויחדיו יהיו תמים. ולא זכרו המגנים, כי איבדו את חלקם לעולמים, (עי' סנהדרין צ"ט. וכן פסק הרמב"ם (פ"ו מת"ת הי"א) "עוון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנאותן. לא חרבה ירושלים עד שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו. כלומר בוזים מלמדי דבריו. וכן זה שאמרה תורה אם בחקותי תמאסו מלמדי חקותי תמאסו. וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה"). ובדורנו זה פשתה המשפחת, טופחת ומטפחת, ובכל עדה ומשפחה, יגון ואנחה, אלו כנגד אלו מחרפים, בחרפות וגידופים, את התורה מסלפים, ופוסחים על שתי הסעיפים, ולא זכרו רעת המחלוקת, שאינה מקרבת אלא מרחקת.

וכבר כתב הרמב"ם בצוואתו לבנו: "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת, המכלה הגוף, הנפש והממון, ומה נשאר עוד. ראיתי לבנים גדולות שהשחירו, ופחות [שרים] נפחתו, ומשפחות נספו, ושרים הורדו מגדולתם, ועיירות גדולות נתערערו, וקבוצות נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו והתבזו, בסיבת המחלוקת... נביאים ניבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו והוסיפו לספר רעת המחלוקת, ולא הגיעו לתכליתה, לכן שנאו אותה ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה. וגם אם כל שאר בשרכם אוהב מדנים, התנכרו ורחקו מקרבתם, פן תספו בכל חטאתם". ע"כ.

וזה לשון אליהו הנביא זכור לטוב בתנא דבי אליהו (רבה פרק כו), "כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני אהובי, כלום חיסרתני לכם דבר, ומה אני מבקש מכם? הא אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה, ותהיו מכבדים זה את זה!!" ע"כ.

יה"ר שיקרב לנו ה' בוא משיחים, וירחיק מעלינו אנשי מדנים מסיתים ומדיחים, במשאות שוא ומדוחים, יכרית את החוחים, הסובבים את השושנה, ונבוא לציון ברינה. ולמרן שליט"א שמוסר נפשו, על עדת קדשו, האשל אשר ברמה, לשם שבו ואחלמה, יה"ר שימשיך לנהלנו ברמה, בתבונה וחכמה, כדרכו הקדומה, יזכהו ה' לראות בנועם ה', לרוות נחת מבניו, תלמידיו, ומכל יוצאי חלציו אבי"ר.

כמרכן אודה להרב שילה יגאלי שליט"א, יד ימינו של מרן שליט"א ומנהל מוסדות יד מהרי"ץ, שבכל עת עוזרני ומסייעני אם בעידוד ותמיכה, אם בעצה ותבונה, ובכל ענין ודבר הוא הכתובת הנכונה. יעזרהו הי"ת להמשיך בפעולות הקודש ולהרחיב גבולות התורה בבריאות איתנה, אבי"ר.

כמרכן אודה לנו"ב היקרה שהיא הכח והמנוע המפעיל את כל אלה, ובלעדי עזרתה בטיפול הבית וחינוך הילדים, לא היה יוצא קובץ זה לאור עולם. תהי משכורתה שלמה מעם ה'. יה"ר שנזכה לראות בנינו גדולים בתורה ויראה, בקדושה ובטהרה, אוהבי טוב וצדק, לחזק הבדק, ושונאי בצע כבוד ומרמה, אנשי מזימה, שוחרי כבוד ישראל וחכמיהם, ומתאבקים בעפר רגליהם, יחד עם כל ישראל אחינו, אבי"ר.

יה"ר שנזכה להפיץ אור התורה ולקדש ש"ש ברבים, לשם ייחוד קוב"ה ושכינתיה בלבד, וכל מחשבת פיגול ממחשבות זרות שלא לשמו יתברך, הרי הן בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש.

בצאתי אשא כפי אל שוכן חביון, יבנה לנו דביר ואפריון, ובא גואל לציון, ככל דברי החיזיון, אבי"ר.

תוכן הענינים:

ש"ע המקוצר

סימן צ"ט.....טו

הלכות חול-המועד, מלאכות האסורות והמותרות

- א. המלאכות המותרות במועד. ב. המבזה את המועדות. ג. דבר האבד.
ד. דבר האבד שיכל לעשותו קודם יו"ט. ה. כשיש חשש שיפטר והו.
ו. ישראל עני. ז. לעשות מלאכות לגוי. ח. זריעה. ט. לקצוץ מן המחובר,
ללקט עצים י. כשיבוא לדידי הפסד אם לא יעשה המלאכה. יא. תספורת.
יב. תספורת לקטן. יג. קציצת צפרניים. יד. כביסה. טו. גיהוץ. טז. רפואה.
יז. כתיבה. יח. כתיבת שטר על הלואה. יט. נישואין. כ. לשכור פועלים.
כא. ללכת חוץ לתחום. כב. תיקון מכשירי חשמל.

סימן ק'.....כא

הלכות מִקָּח וממכר בחול-המועד

- א. איסור סחורה. ב. הפסד, מניעת ריוח. ג. יריד, תיירים. ד. קניית יין.
ה. פתיחת חנויות. ו. גביית חובות. ז. הלואה בריבית לגוי. ח. החלפת
מטבעות, ניירות ערך, מניות.

סימן ק"א.....כג

הלכות דברים האסורים בחול-המועד משום טרחא,

ולעניין התפילות

- א. העברת דירה. ב. דבר שניכר שהוא לצורך המועד. ג. להכניס פירותיו
מפני גנבים וכדו'. ד. מנהגי התפילות. ה. מאכל ומשתה עם עבודת השם.

דינים מעיני יצחק.....כה

א. על כמה כיכרות בוצעים בחוה"מ. **ב.** במלאכה בלי טורח כלל. **ג.** כל מה שאינו לצורך המועד אסור לעשות כלל בחוה"מ. **ד.** גם לנשים אסור לספר שער ראשן. **ה.** הבא ממדינת הים אם מותר לו לספר ולכבס. **ו.** להסיר כתם ע"י אקונומיקה. **ז.** לתקן ספר תורה בחוה"מ. **ח.** להקליד במכונת כתיבה. **ט.** גם הנשים אסורות במלאכה כאנשים. **י.** המנהג בתימן וסדר יומם בחוה"מ.

הנפק"מ האם המלאכות איסור דאורייתא או דרבנן.....כט

אמירה לגוי. חמשה דברים הותרו לעשות בחוה"מ. מצות שמחה בחוה"מ.

סימן תקל"א.....לט

תספורת ומרחץ

א. איסור תספורת. **ב.** מי שע"י שלא יסתפר יגרם לו היזק או חולי. **ג.** לספר גוי. **ד.** להדליק דוד חשמל.

סימן תקל"ב.....מ

דיני רפואה בחוה"מ

א. כל רפואה מותרת בחוה"מ. **ב.** לתקן משקפי ראייה. **ג.** החלפת מסגרת, או תיקון משקפת, טלפון בבית פרטי, תיקון פלאפון. **ד.** לטפל אצל רופא שינים או עיניים.

סימן תקל"ג.....מב

מלאכת אוכל נפש

א. א"צ לעשותם בצמצום. **ב.** לבשל בחוה"מ לגוי. **ג.** מי שצריך לקנות פירות וכדו' ודי לו בכמות מצומצמת. **ד.** מותר לצוד דגים כדרכו לצורך המועד. **ה.** לצוד דגים לשם תענוג. **ו.** זבובים ויתושים שמצערם את האדם.

ז. לבשל בחוה"מ לצורך יו"ט שני של גליות. ח. מי שעוזב את ביתו באמצע חוה"מ. ט. מותר לעשר פירות בחוה"מ.

סימן תקל"ד.....מד

דיני כיבוס

א. להשרות את הבגד במים. ב. מותר לכבס למי שאין לו אלא בגד אחד.
ג. בגדים שרגילים להתלכלך בצורה תדירה. ד. בגדי ילדים קטנים. ה. ילד שלכלך את בגדיו הנאים שמיועדים לשבת ויו"ט. ו. לתלות בגדים לייבוש בחוה"מ. ז. הנוסע מחוץ לביתו בחוה"מ. ח. מותר להסיר אבק מהבגדים והשטיחים. ט. מותר לזלף ריסוס על בגדים לפני הגיהוץ. י. מותר לשטוף את הבית בחוה"מ. יא. מותר לקפל בגדים בחוה"מ.

סי' תקל"ה.....נא

פינוי דירה

א. לפנות דירה. ב. לפנות דירה משכירות לקנייה. ג. לפנות דירה כשהוא דבר האבד. ד. לפנות כלים ובגדים מדירת חבירו לדירה שלו. ה. לסדר מצרכים במדפים בחוה"מ.

סי' תקל"ו.....נג

תיקוני רכב

א. תיקון הרכב. ב. לשטוף את הרכב. ג. כמה דוגמאות של נזק והפסד.
ד. להחליף גלגל של מכונית. ה. לתקן פנצ'ר. ו. ללמוד שעורי נהיגה.
ז. לשחק בפלאפון. ח. אדם שהתקלקל לו הרכב. ט. אם צריך ליסע במכונית לצורך "דבר האבד". י. אסור להוליך מכונית למוסך. יא. יש להמנע מלסדר את ביתו. יב. אסור להעביר את הרכב טסט בחוה"מ. יג. הלומד נהיגה והגיע זמן הטסט שלו.

סי' תקל"ז.....נז

דיני דבר האבד

כללי דבר האבד

א. להשקות עציצים ופרחי נוי. **ב.** לכתחלה לא יטלו ידיים בגינה. **ג.** מותר להעמיד מלכודת עכברים בבית. **ד.** סחורה שאם לא יהפכנה מלמעלה למטה תתקלקל. **ה.** המכוון מלאכתו לעשותה במועד. **ו.** המכוון מלאכתו לעשותה במועד ומת. **ז.** מי שעשה במועד מלאכה שאינה אבודה ומת.

סי' תקל"ט.....סב

דיני סחורה (דבר האבד)

א. אסור להסתחר בחוה"מ. **ב.** סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן. **ג.** במי שיש לו מעות מועטים שחס עליהם מלהוציא הרבה לשמחת יו"ט. **ד.** בדבר שהוא מלאכה גמורה. **ה.** שיעור ריוח מרובה ומועט הכל לפי האדם. **ו.** מי שקנה סחורה לפני חוה"מ אסור להביאה לביתו בחוה"מ. **ז.** סחורה שאינה מצויה תמיד אחר המועד. **ח.** אם יש מבצע בחנות רק לימי חוה"מ. **ט.** אם מסופק אם המחיר יעלה. **י.** מי שצריך לקנות יין לכל השנה ואחר החג לא ימצא במחיר מוזל. **יא.** אסור לקנות או למכור מניות בחוה"מ. **יב.** מי שקנה חפץ קודם המועד ורוצה להחזירו. **יג.** המלוה לחבירו מעות בחוה"מ עבור חפץ או סחורה. **יד.** מי שצריך מעות כדי לשלם מסים. **טו.** אסור להפקיד צ'ק בבנק בחוה"מ. **טז.** מי שכופים אותו שלא כדין לעבוד בחוה"מ. **יז.** בעל מפעל שאם יסגרנו במועד, יוכרח לשלם לפועליו משכרתם. **יח.** עובד שכיר שרשאי לקבל חופשה שנתית. **יט.** אסור לפרוט כספים בחוה"מ. **כ.** חנות שההלכה מחייבת שתהי' נעולה בחוה"מ. **כא.** בעל חנות שמותר לו לפתוח חנותו. **כב.** באופן שאסור לו לפתוח חנותו. **כג.** מותר להשכיר דירה בחוה"מ. **כד.** שכירות דירה שהגיע זמן התשלום בחוה"מ. **כה.** חנות של בגדים ומנעלים. **כו.** מותר לקנות מתנה

לחבירו בחוה"מ. כז. חנות המוכרת דברים רבים מהם נצרכים למועד ומהם לא. כח. כל מלאכה שמותר לעשותה במועד, מותר גם ליהנות ממנה.

סי' תק"מ.....ע

בנין וסתירה

א. אסור לבנות בחוה"מ אפילו כל שהוא. ב. לתקן תריס שנשבר וכן להתקין סורגים. ג. להתקין רב בריח או מערכת אזעקה. ד. לתקן מעלית במועד. ה. לבנות מעקה בחוה"מ. ו. נוי הבית חשוב צורך המועד. ז. אם נעשו סדקים בגג ויש חשש שירדו גשמים ויבוא לידי הפסד. ח. לעשות ספסל או לתקן סטנדר, לעשות ארון בגדים. ט. דלת שמרעישה בפתיחתה. י. מותר לתקן ולהתקין תנור אפייה וכיריים של גז במועד. יא. מזגן שהתקלקל במועד. יב. מותר לתקן תנור חימום או הסקה, מותר לתקן שמשה שנופצה. יג. אין לצבוע את הבית במועד. יד. מדיח כלים.

סי' תקמ"א.....עו

תיקונים ואריגה

א. מכשירי אוכל נפש. ב. מותר לתקן קפיץ של מיטה, להבריג בורג. ג. לתקן נעל שנקרעה. ד. נעל שנקרעה וחפץ להדביקה. ה. לתקן בגד שנקרע לצורך המועד. ו. לתפור במעשה הדיוט. ז. מותר לתפור כפתור בשינוי. ח. שצריך שינוי בתפירה עצמה. ט. אסור לקשור ולהתיר קשרים שנאסרו בשבת. י. מותר לחתוך נייר טואלט.

סי' תקמ"ב.....עח

שכר חוה"מ

א. באופן שאפשר בחינם אסור לקבל שכר. ב. מלאכת דבר האבד, מותר לעשותה ע"י פועל בשכר. ג. שכר המועד בהבלעה. ד. אופנים שהתירו חכמים את שכר המועד. ה. פועל שאין לו מה יאכל. ו. העני שאין לו מה

יאכל שאינו מחוייב למכור צרכי ביתו. ז. יש לו לפועל העני לעשות מלאכתו בצנעא. ח. אם בסוף העבודה משכורתו תהי' יותר ממה שהוא זקוק לחוה"מ. ט. פועל עני שברשותו סחורה המיועדת לצורך פרקמטיא. י. מזמינו לפועל לאכול עמו. יא. אם חייב מעות לבעה"ב, מותר לנכות מהסכום. יב. לעשות מלאכה כדי לספק מאכל לעני שאין לו מה לאכול. יג. כיבוס ותספורת ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל.

סי' תקמ"ג.....פב

מלאכה ע"י גוי

א. אסור לומר לגוי לעשות מלאכה. ב. אין חילוק בזה אם גוף המלאכה אסורה מה"ת או מדרבנן. ג. דבר שנאסר משום טירחא לבד, או משום מיחזי כעובדין דחול. ד. אם לא יאמר לגוי במועד לעשות מלאכה, יצטרך אחר המועד לשוכרו במחיר יקר. ה. גוי שבונה בית ליהודי. ו. בעבודת שדה. ז. גוי שבנה בית באיסור. ח. נתן לגוי עבודה בתלוש. ט. למסור מכונית למוסך גוי לפני המועד. י. מותר לבקש מהגוי שהמכונית תהי' מוכנה מיד לאחר המועד. יא. לקבוע עם גוי מחיר על עבודה שיעשנה לאחר המועד. יב. קבע עם גוי על מלאכה שלא יעשנה במועד.

סי' תקמ"ד.....פה

צרכי רבים

א. הקלו חכמים ב"צרכי רבים" מאד... ב. אם יש להם מנהיג אחד. ג. מותר לתקן את הדרכים במועד. ד. מותר להתקין ברז מים בביהכ"נ, מותר לפנות פחי אשפה. ה. צרכי רבים שאינו צורך הגוף. ו. ת"ת שצריך לשפצו. ז. לבנות בי"ח בחוה"מ. ח. תאורת ביכ"נ שנתקלקלה. ט. תאורה של בית פרטי. י. לעשות ספסלים לבית הכנסת. יא. לתקן אסלה שבבית או להחליפה. יב. לתקן את האמבטיה שבביתו. יג. ברז מים המקולקל.

יד. מותר לדוור (מחלק מכתבים) להמשיך בעבודתו. טו. ד' חילוקים בין צרכי רבים לצרכי יחיד.

סי' תקמ"ה.....צ

דיני כתיבה

א. אסור לכתוב שלא לצורך המועד. ב. אסור לכתוב ס"ת ואפי' להגיה אות אחת. ג. אות שנחלקה לשתיים. ד. לתייג ס"ת אם אין להם ס"ת כשר. ה. ציבור שנוהגים לקרוא בס"ת לא משוח ונפסל בחוה"מ. ו. לכתוב ולהגיה ולתקן מזוזה. ז. כשהס"ת של העזרה נפסל. ח. בשמיני עצרת וכדו' שצריכים לכמה ס"ת ויש להם ס"ת אחד. ט. לתקן את הקולמוס ומכשירי הכתיבה. י. להדפיס מודעות על דרשת רב ומודעות אבל. יא. לכתוב תפילין ומזוזות לעצמו. יב. שאפשר לאדם להטיל ציצית בבגדו בחוה"מ. יג. לכתוב חשבונותיו ויציאותיו במועד. יד. לכתוב את המצרכים שהלקוחות קונים בהקפה. טו. מותר לכתוב רשימה כדי לזכור מה עליו לקנות. טז. להדפיס עיתון חרדי בחוה"מ. יז. לצלם במצלמה בחוה"מ, פיתוח התמונה. יח. הדפסה במדפסת. יט. לכתוב קבלה. כ. לכתוב לרב שיברך אותו. כא. משחקי ילדים בחוה"מ. כב. המוצא מציאה בחוה"מ מותר לו לכתוב מודעה. כג. כתיבת חוזה או זכרון דברים. כד. מותר לכתוב חידושי תורה בחוה"מ. כה. מותר להקליט. כו. אסור להגיה חידושים שכבר כתובים. כז. להגיה ספר מטעיות דפוס. כח. כתב המתקיים, לשלוח הודעות בפלאפון. כט. מי ששלחו לו שאלה בהלכה. ל. מותר לכתוב שטר תנאים. לא. לכתוב שט"ח. לב. ציורים. לג. להוציא דף חשבון מהבנק. לד. לכתוב לחבירו מכתב לשאול בשלומו. לה. אין לכתוב ב"ה או בס"ד או לק"י בראש הדף. לו. עדיף לכתוב פעם אחת ולצלם כמה העתקים. לז. מי שקיבל מכתב או חבילה בדואר רשום, אם יכול לחתום בשעה שמקבלו. לח. מי שמותר לכתוב, מותר לכתוב אף ללא שינוי.

סי' תקמ"ו.....קג

אירוסין ונישואין

- א. אין נושאין נשים בחוה"מ. ב. לקדש אשה. ג. כשעושים רק תנאים.
- ד. להחזיר גרושתו מהנישואין. ה. לישא אשה בערב הרגל. ו. מותר לעשות בחוה"מ סעודת ברית מילה וכדו'. ז. מותר לנגן בכלי שיר בחוה"מ.
- ח. לקנות תכשיטים במועד. ט. מותר לאשה לעשות תכשיטיה במועד.
- י. לתקן תכשיטי נשים. יא. להעביר שיער ע"י לייזר או חוט.

שער התשובות

תשובה א'.....קב

בענין היתר תספורת לבא ממדה"י וחולה.

תשובה ב'.....קז

א. האם מותר להקליט בטייפ או בדיסק.

ב. האם מותר לצלם במצלמה בחוה"מ, והאם מותר לפתח את התמונות בחוה"מ.

ג. האם מותר לחייג מספרים בפלאפון אף שהמספרים נרשמים, ורישומם ניכר ועומד לימים כידוע.

תשובה ג'.....קט

בענין כתיבה במכונת כתיבה ומחשב.

תשובה ד'.....ק"ח

מי שיש לו בגד אחד לשבת ונתלכלך בחג הראשון אם מותר לכבסו לחג השני.

תשובה ה'.....ק"ז

האם מותר להוסיף בגדי גדולים כדי שכביסת הקטנים תתכבס יפה.

תשובה ו'.....קמג

נסיעה ברכב אם חשובה מעשה אומן או מעשה הדיוט.

שער ההלכות

הלכות חול המועד ומנהגי תימן
מתוך שולחן ערוך המקוצר
בתוספת פסקי דינים
מ"עיני יצחק", ושו"ת "עולת יצחק"

מועדי השם

סימן צ"ט - הלכות חול־המועד, מלאכות האסורות והמותרות

המלאכות המותרות במועד

א. חול־המועד אסור בקצת מלאכות, ומותר בקצתן. וחמישה דברים הם המותרים בו: א' כל מה שהוא לצורך אכילה לחול־המועד או ליום־טוב. ב' דבר האבד, דהיינו מלאכה שאם לא יעשנה, יבא לידי הפסד. ג' צרכי רבים. ד' מעשה הדיוט. ה' מי שאין לו מה לאכול. וצריכין ליזהר מאד שלא לעשות בחול־המועד מלאכה האסורה, כי על זה אמרו רבותינו ז"ל המחלל את המועדות כאלו עובד עבודה זרה.

המבזה את המועדות

ב. עוד אמרו רבותינו ז"ל המבזה את המועדות (ר"ל חול־המועד), אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם־הבא. והמבזה, היינו שאינו מכבדו במאכל ובמשתה ובכסות. ולכן כל אדם חייב לכבדו כפי כחו, וללבוש בגדים מכובדים. ומצוה לשמוח בהם בשתיית יין וכו' כביום טוב, כדלעיל סימן צ"ח סעיף ה'.

דבר האבד

ג. מלאכת דבר האבד, יכול לעשות גם על ידי ישראל אחר אפילו בשכר. אבל מה שאינו דבר האבד אלא שהוא לצורך המועד, אין לעשות על־ידי ישראל אחר בשכר, אלא על־ידי גוי. ואם אינו

מוצא גוי וגם בעצמו אינו יכול לעשות, מותר אפילו על-ידי ישראל אחר בשכר.

דבר האבד שיכל לעשותו קודם יו"ט

ד. הא דמותר לעשות דבר האבד, זהו דוקא אם לא היה אפשר לו לעשותו קודם יום-טוב. אבל אם היה אפשר לו לעשותו קודם יום-טוב, והניחו עד חול-המועד, אסור לעשותו בחול-המועד.

כשיש חשש שיפטרוהו

ה. אדם העובד במקום שאם לא יבוא למלאכתו בחול-המועד יש חשש שיפטרוהו בעל-הבית, מותר לו לעבוד בחוהמ"ע כדרכו, דהוי כדבר האבד, כיון שמאבד פרנסתו בכך. ואם יכול להמיר זאת בחופש השנתי הנהוג בזמנינו, צריך לעשות כן.

ישראל עני

ו. כל מלאכות האסורות לעשות בחול-המועד, אם יש כאן ישראל עני שאין לו מה לאכול בהרוחה כראוי לחול-המועד ויום-טוב, מותר לעשותן על ידו כדי שיהא לו מה לאכול. ומכל-מקום יעשה בצנעא. ואסור לעשותן על-ידי גוי. אך לצורך מצוה, מותר.

לעשות מלאכות לגוי

ז. אפילו מלאכות המותרות, אסור לעשותן בשביל גוי, כגון דבר האבד, או אפילו לבשל. והוא הדין למי שמחלל שבת בפרהסיא.

זריעה

ח. זריעה, אסורה. ואם יש לו זרעים שאם לא ישקם במים יפסדו, מותר להשקותם. וכן גינות־נוי ועציצים.

לקצוץ מן המחובר, ללקט עצים

ט. אסור לתלוש או לקצוץ שום דבר מן המחובר, אם לא יתקלקלו הפירות עד לאחר יום־טוב, כי אם מה שהוא צריך לאכול במועד. ואינו צריך לצמצם, אלא תולש בהרוחה, ואם יותיר יותיר. ואסור ללקט עצים מן השדה ליפותו לחרישה, ואם ניכר שמכוין לצרכו שצריך לעצים, כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים, מותר. וכן אסור לקצוץ ענפי אילן לתקנו, ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו, כגון שקוצץ כולן מצד אחד, מותר.

כשיבוא לדידי הפסד אם לא יעשה המלאכה

י. מי שיש לו פרדס אצל פרדסו של גוי, והגוי לוקט פירותיו, ואם הישראל לא ילקט יבא לידי הפסד, מותר לו ללקטם. ואם המה דברים שיתקלקלו בתלוש אם לא יעשה לצרכם גם מלאכה אחרת, מותר לעשות הכל, אפילו לדרוך ענבים לעשות יין וכדומה לזה, ובלבד שלא יניח בכוונה מלאכתו לחול־המועד.

תספורת

יא. אסור להסתפר בחול־המועד, אפילו הסתפר גם בערב יום טוב. אלא כגון מי שיצא מבית האסורים, ואפילו יצא בערב יום טוב אלא שלא היה לו פנאי להסתפר אז, ודוקא בצנעא. ונטילת השפם

מותרת, אעפ"י שאינו מעכב את האכילה. [וכן אנשים המגלחים זקנם (באופן שיש מתירים, דהיינו ע"י מכונה או סם), אסור להם לגלח בחול-המועד אעפ"י שגילו מערב יו"ט, ואפילו לכבוד שבת חוהמ"ע או יו"ט האחרון, אף שדרכם לגלח כל יום יומיים או שלושה ימים]. ובמקום דוחק, יש מי שמתיר להסתפר ע"י גוי, או ע"י ישראל עני שאין לו מה לאכול.

תספורת לקטן

יב. ילד קטן עד י"ג שנה, מותר לספרו אפילו בפרהסיא, ויש אומרים שזה אפילו כשאין שערו מגודל ואינו מצטער ממנו.

קציצת צפרניים

יג. מותר לקצוץ ציפרניים, בין של ידיים בין של רגליים, ואפילו במספריים.

כביסה

יד. אסור לכבס שום דבר, בין בידיים בין במכונת-כביסה, אפילו לצורך המועד. אבל בגדי ילדים קטנים מותר, מפני שהם מתלכלכים תמיד בעפר ובאוכל, ודוקא בגד אחד הנחוץ ביותר כעת. וחיתולים שמלפפין בהן את התינוקות, כיון שמשתיינין תדיר וצריכין להם הרבה, מותר לכבסן אפילו ארבעה וחמשה יחד, ויזהרו לכבסן בצנעא. ובמכונת-כביסה, יכולים לצרף לחיתולים בגדי ילדים קטנים לכבסם יחד.

גיהוץ

טו. לגהץ בגדים במגהץ חם לצורך המועד, מותר בלא שום שינוי. אבל אין לעשות קפלים חדשים כגון "מכפלת", שזהו מעשה אומן. וכן מותר לצחצח מנעלים במשחה לצורך המועד, אבל אסור לתקן מנעלים שנקרעו.

רפואה

טז. כל דבר שהוא לצורך רפואה, מותר לעשות, בין לאדם בין לבהמה. וכן מותר לתקן משקפיים שנשברו בחוהמ"ע, אם יש לו קצת צער בדבר.

כתיבה

יז. חידושי־תורה וכן חשבונות וכיוצא בהם שאם לא יכתבם ישכחם, מותר לכתבם משום דהוי דבר האבד, וכן מה שהוא לצורך המועד מותר לכתוב. אבל שאר דברים אסור לכתוב, ואפילו להגיה אות אחת בספר תורה כגון מלא וחסר, או לעשות מרי"ש דל"ת וכיוצא בזה, אלא אם אין להם ספר תורה אחר. אבל מותר להפריד דיבוקים, וכן אות שרישומה ניכר מותר להעביר עליה קולמוס לחִזְקָה, וכן אות שאינה גולם אחד מותר להדביקה, שכל אלו אינם מעשה אומן. ואגרת שלומים ששולח אדם לחברו, מותר לכתוב. ולכל מה שמותר לכתוב, מותר גם־כן לתקן קולמוס ודיו. ולהדפיס ספרים וכדומה, אסור. והוא הדין אפילו במכונת־כתיבה.

כתיבת שטר על הלואה

יח. מי שצריך למעות אפילו שלא לצורך המועד, אלא שהוא חושש פן לא ימצא ללוות אחרי המועד, והמלוה אינו רוצה להלוות לו בלי שטר, מותר לו לכתוב את השטר.

נישואין

יט. אין נושאים נשים בחוה"מ, משום דאין מערבין שמחה בשמחה. אבל מותר להחזיר גרושתו. ומותר לעשות סעודה לברית מילה ולפדיון הבן. ולעשות סעודת שידוכין וחינוך הבית, יש מתירים.

לשכור פועלים

כ. מותר לשכור פועלים אפילו ישראלים שיעשו מלאכתו אחרי המועד.

ללכת חוץ לתחום

כא. מותר ללכת חוץ לתחום או לנסוע ואפילו מעיר לעיר, בין ברגליו בין ברכיבה על בהמה, בין בנסיעה במכונית ושאר כלי־רכב. ואם הנסיעה אינה סתם אלא לטיול, או לראות פני חבירו או רבו או בני משפחתו, או לצורך המועד, מותר לו גם לתקן צרכי הרכיבה, כגון להחליף גלגל המכונית, ואפילו גלגל המילואים ("רזרבה") וכיוצא בזה. ודוקא מעשה הדיוט ולא אומן.

תיקון מכשירי חשמל

כב. באיזה אופן מותר לתקן מכשירים שונים שנתקלקלו, כגון תנור, מקרר, מיקסר, מכונת כביסה, טלפון, מזגן, וכן מעלית וכדומה, צריך לשאול הוראת חכם.

סימן ק' - הלכות מקח וממכר בחול-המועד

איסור סחורה

א. כל סחורה אסורה בין לקנות בין למכור, רק אם נזדמן לו ריוח מרובה יכול לקנות ולמכור בצנעא, ויוציא לכבוד יום-טוב יותר ממה שהיה בדעתו להוציא.

הפסד, מניעת ריוח

ב. אם יש לו סחורה שיש לחוש שאם לא ימכרנה עתה, יפסיד מן הקרן, מותר למכרה משום דהוי דבר האבד. אבל אם אין לחוש שיפסיד אלא שלא ירויח אחר-כך, אסור למכרה, כי מניעת ריוח לא מקרי הפסד.

יריד, תיירים

ג. אם חל יריד שהוא יום השוק הבא לפרקים, מותר למכור, דכיון שהוא דבר שאינו תדיר חשבינן גם מניעת הריוח כמו הפסד. אבל ביום השוק שבכל שבוע, אסור. וכשבאים לפעמים תיירים או סוחרים שמוכרים בזול או קונים ביוקר מה שאינו מצוי תמיד, גם-כן מותר לקנות מהם ולמכור להם.

קניית יין

ד. וכן מי שצריך לקנות יין בעת הבציר, שיהא לו לצרכי ביתו לשתות כל השנה ואחר־כך יתייקר היין, מותר לו לקנות בחול־המועד [בצנעא אם אפשר]. אבל למשא ומתן, אסור לקנות.

פתיחת חנויות

ה. דברים הנצרכים למועד, כגון תְּבָלִין או ירקות או חלב וכל דבר שאינו מתקיים, פותחים חניותיהם ומוכרין כדרך אפילו בפרהסיא. וכיון שמותרין לפתוח החנות בשביל ישראל, מותרין למכור גם לגויים. מוכרי פירות, בגדים ומנעלים כלים ותכשיטים, אם החנות ברשות הרבים, מוכרים לצורך המועד בצנעא, דהיינו שפותח דלת אחת ונועל אחת. ובערב יו"ט האחרון, מותר למכור פירות בפרהסיא.

גביית חובות

ו. מותר לגבות חובות של הלוואות אפי' מישראל, משום דאין זה בכלל סחורה.

הלואה בריבית לגוי

ז. להלוות בריבית לגוי הרגיל אצלו, מותר, משום דהוי דבר האבד שלא ירגיל את עצמו אצל אחר. ואם מלוה לגוי שאינו רגיל אצלו, יוציא הריבית של שבוע אחד לשמחת יו"ט. ולמכור סחורה למי שאינו רגיל אצלו, אסור, ולא מהני מה שיוסיף לשמחת יו"ט. אבל

למי שרגיל אצלו, מותר, משום דהוי דבר האבד, שלא ירגיל את עצמו אצל אחר.

החלפת מטבעות, ניירות ערך, מניות

ח. החלפת מטבעות אסורה (כגון דולרים בשקלים, או להיפך), שזה נחשב סחורה. והוא הדין שאסור לקנות ניירות-ערך או מניות מהבנק.

סימן ק"א - הלכות דברים האסורים בחול-המועד משום טרחא, ולעניין התפילות

העברת דירה

א. כל דבר שיש בו טרחא יתירה ואינו לצורך המועד, אסור לעשותו בפרהסיא, כדי שיחוג וישמח ולא יזלזל במועד. הלכך אסור להסיע ולישא מְטַלְטְלִיו וכלי ביתו בחול-המועד מדירה שבחצר זו לדירה שבחצר אחרת, וקל וחומר מעיר לעיר, אפילו מדירה כעורה לנאה. אבל מבית לבית בחצר אחת, מותר. וכן אם שתי החצירות סמוכות ויש פתח ביניהן, מותר להוציא החפצים דרך שם. ובמקום הפסד, מותר אפילו מעיר לעיר. וכן מדירה שאינה שלו לדירה שהיא שלו, מותר משום שמחת יום-טוב, ששמחה היא לאדם לדור בדירה שהיא שלו:

דבר שניכר שהוא לצורך המועד

ב. דבר הידוע וניכר שהוא לצורך המועד, מותר להעביר, כגון מקרר וכיוצא בזה.

להכניס פירותיו מפני גנבים וכדו'

ג. אם צריך להכניס פירותיו או שאר סחורה, מפני שהוא ירא מפני גנבים או משאר הפסד, כל מה שאפשר לעשות בצנעא יעשה. ואם אי אפשר לעשות בצנעא, מותר לעשות אפילו בפרהסיא.

מנהגי התפילות

ד. בתפילות חול-המועד, מנהג הבלדי שאין מדלגין פסוק והוא רחום [וכן בראש חודש]. ואומרים את יום מקרא קודש הזה, את יום "מועד" חג המצות, או הסוכות, הזה. ובקדושה דמוסף, אומרים ועמך במקום עם עמך [וכן בראש-חודש]. ובשבת חוהמ"ע אומרים עם עמך, כשאר שבתות ויו"ט [וכן בראש-חודש שחל בשבת].

מאכל ומשתה עם עבודת השם

ה. לא יחשוב אדם, כיון שאסור לעשות מלאכה בימי חול המועד, אם כן אוכל ואשתה ואישן וְאֶטְיִיל ואשמח בהם לענג את הגוף, וישכח עונג ותועלת נפשו ונשמתו, חלילה לעשות כן. כי לא ניתנו המועדים לישראל אלא כדי שיעסקו בתורה בלי שום מלאכה המטרידה, והמה ימי רצון ומוצלחים בלימודם. אלא יענג עצמו במאכל ובמשתה וכיו"ב כפי הראוי, ושאר היום יהיה קודש לעבודת ה'.

דינים מעיני יצחק

- א. בחוה"מ סוכות בוצעים על ככר אחת בלבד, ובחוה"מ פסח בוצעים על ככר ומחצה משום לחם עוני (צ"ט או' ד').
- ב. אפילו במלאכה בלי טורח כלל כגון הדלקת אש והפעלת מכשיר חשמלי, אסור לעשות למי שמחלל שבת בפרהסיא או לגוי. (שם או' י"ג).
- ג. כל מה שאינו לצורך המועד אסור לעשות כלל בחוה"מ, ואפילו תלישת שיער מראשו או עלה מן העץ וכן קריעת נייר אסור לעשות סתם. (שם).
- ד. גם לנשים אסור לספר שער ראשן, אבל כדי שלא יצא השיער מחוץ למטפחת וכיו"ב שהוא צורך מצוה, מותר. (שם או' י"ז).
- ה. ההיתר למי שבא ממדינת הים לספר ולכבס, לא שייך במציאות זמנינו, כי תמיד בזמן קצר הוא ביישוב. (שם או' י"ח) [א"ה, ע"י מה שהארכנו בזה לקיים דברי מי שגדול בשער התשובות תשובה ב'].
- ו. להסיר כתם ע"י אקונומיקה וכיו"ב מסתבר שאין זה נקרא כיבוס ומותר. [א"ה, וכן דעת רוב פוסקי דורנו]. וכ' הגר"ש וואזנר (שליט"א) זצ"ל (מבית לוי ניסן התשנ"ב דף מ"ח) שישתדל לעשות בלי חמרי ניקוי ולא לנקותו לגמרי. (שם או' כ"ו).
- ז. מותר לתקן ספר תורה בחוה"מ כשצריך לקרות בשלושה ספרים בשמחת תורה, מטעם טורח ציבור וגם משום שמחת חתנים וכו', אבל בטעם אחד לא סגי, לכן לצורך שני ס"ת של שביעי של-פסח

או לשבת חוה"מ דסוכות ופסח אין להקל אף שיש שם טעם דטורח ציבור, משום דאין שם הטעם דשמחת חתנים. (שם או' ל"א).

ח. להקליד במכונת כתיבה וק"ו מחשב אסור בחוה"מ משום דחשיב מעשה אומן (שם או' ל"ה, ועיין עוד שם שהאריך קצת בהסברת הענין) [א"ה, שאלתי למו"ר שליט"א, כהיום שיש מושג של "ברירת מחדל" שאף אם אינו מסדר השורות, מסתדרים הם מאליהם, אם יהיה מותר. והשיבני להיתר, דהוי מעשה הדיוט. אבל צריך ליזהר שלא יעשה חלונות, ויעצב את הכתב, וכן לא ידגיש מקומות מסויימים וכותרות וכדו' שכ"ז בגדר מעשה אומן, כיון שאין כל אדם בקי בזה. גם שעושה זה בדקדוק ושימת לב, ואף זה חשיב מעשה אומן. ועי' מש"כ בזה בחלק התשובות (תשובה ג').]

ט. פשוט וברור לכל הדעות שגם הנשים אסורות במלאכה כאנשים (סי' ק' או' ז').

י. לשון הרא"ע (כמוהר"ר אברהם ערוסי הלוי זצ"ל) בספרו יורה חטאים (פ"ה או' י') על המנהג בתימן וסדר יומם בחוה"מ כך הוא: קודם השחר בחול המועד באים לבית הכנסת ללמוד, ומתפללים [שחרית] בזמנה, ויוצאים לאכול. וחוזרים לבית הכנסת ללמוד זוהר ושלחן ערוך ודינים עד שליש היום. ויוצאים לביתם לעשות סעודה ומשתה, ושירות (וריקודים) ושמחה של-מצוה עד זמן

מועדי השם

מנחה, עכ"ל. והריקודים רבים לא נהגו זאת אז לכן הוא במוסגר.
(סי' ק"א, או' ח').

חידושי הלכות

מועדי השם

כללי הלכות חוה"מ:

ישנה מח' גדולה בראשונים ז"ל האם איסור מלאכת חוה"מ מדאורי' או מדרבנן:

דעת כמה ראשונים (רש"י מו"ק יא: יראים ועוד) שעשיית מלאכה בחוה"מ אסורה מה"ת כמו ביו"ט. לעומתם דעת רוב הראשונים (רמב"ם רא"ש תוס' טור ועוד) שעשיית מלאכה בחוה"מ אסורה מדרבנן (עי' ביה"ל סי' תק"ל ד"ה ומותר, ובחזו"ע יו"ט עמ' ק"א, וביבי"א ח"ח סי' מ"ח). (ודעה נוספת ישנה בראשונים ז"ל שעושה פשרה ע"ש).

והנפק"מ האם המלאכות איסור דאורייתא או דרבנן

הם:

- א. אם יש ספק במלאכה מסוימת האם מותר לעשותה או לא? לדעות שהאיסור מדאורייתא - סד"א לחומרא ואסור לעשותה. לדעות דרבנן - יש להקל, משום שספק דרבנן לקולא.
- ב. אם עבר ועשה את המלאכה האם מותר ליהנות ממנה? לדעות שהאיסור מדאורי', אם עבר ועשאה במזיד, אסור ליהנות ממנה. ואם בשוגג, אפשר להקל. (שש"כ פס"ו סמ"א, כיון שיש לצרף דעת הגר"א שמקל בשבת אם עבר ועשה בשוגג).

לדעות שהאיסור מדרבנן - אפשר להקל ליהנות ממנה אפי' עבר ועשה במזיד, כיון שמקורו של האיסור מדרבנן, ועד כדי כך לאסור הנאה בדיעבד, לא גזרו רבנן.

לדעת מרן השו"ע מוכח מכ"ד דס"ל דרבנן, לכן אם יש ספק אם המלאכה אסורה אפשר להקל מעיקר הדין, (חזו"ע יו"ט עמ' קס"ח) והמחמיר תע"ב. וכן אם עבר ועשה אפשר להקל וליהנות ממנה אפי' עשה במזיד.

לדעת הביה"ל (סי' תק"ל ד"ה ומותר) אין למהר להקל בספק מלאכה כי אם לצורך גדול. וכן אם עבר ועשה במזיד אין ליהנות ממנה. וכן הלכה לבני אשכנז.

ומה שהתרנו ליהנות מהמלאכה במועד אם עבר ועשאה במזיד, זהו בתנאי שלא כיוון מלאכתו למועד. אבל כיוון מלאכתו למועד, אסור ליהנות מהמלאכה, כיון שיש בזה ביזיון למועד. ולכן פסק השו"ע (סי' תקל"ח ס"ו) שהמכוון מלאכתו (אף שהיא דבר האבד) והניחה למועד ועשאה במועד, בי"ד מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל.

ולכן אדם שרכבו התקלקל קודם החג ולא רצה לטרוח ולקחתו למוסך, אלא השאיר את הרכב למועד ואז לקחו למוסך, אסור ליהנות מהרכב במשך כל ימי החג. (הליכות מועד עמ' רס"ה).

אמירה לגוי

א. פסק מרן השו"ע (סי' תקמ"ג ס"א) כל דבר שאסור ליהודי לעשות בחוה"מ, אסור לומר לגוי לעשות. ובדיעבד אם אמר לגוי שיעשה את המלאכה, לא גרע מיהודי שעבר ועשה את המלאכה שאם לא כיוון מלאכתו למועד רשאי ליהנות ממנה. (הליכות מועד עמ' רפ"ו ס"ב).

חמשה דברים הותרו לעשות בחוה"מ:

(פרטי דיניהם בקצר אמיץ כתבנו כאן כדי להקל על הקורא, ולקבל תמונה מקיפה, ופרטהם בהרחבה יתבארו כ"א במקומו)

1) דבר האבד. 2) צורך אוכל נפש. 3) פועל עני שאין לו מה לאכול. 4) צרכי רבים. 5) מעשה הדיוט.

1. דבר האבד - אם כיוון מלאכתו במועד לא די שאסור לו לעשות את המלאכה, אלא גם בי"ד מאבדין ממנו את המלאכה (ש"ע ס' תקל"ז). גדר דבר האבד הוא, בהפסד מהקרן. ואפי' בחשש הפסד, כל שקרוב לו שיפסיד. ואפי' בהפסד מועט. אבל ספק מניעת ריוח אסור. לכתחילה ראוי לעשות דבר האבד בצניעא. ואפשר לעשות דבר האבד אפי' במעשה אומן. מלאכת דבר האבד שיש בה טורח גדול אסור לעשותה. כל דיני דבר האבד נתבארו בסי' תקל"ז, תקל"ח, תקל"ט.

2. צורך אוכל נפש - אפשר אף מעשה אומן. ואפי' כיוון מלאכתו במועד. כל הכלים שבהם מבשל או אופה את המאכל, גם הם בכלל היתר זה. ואפשר לתקן מעשה אומן את כל המכשירים שבהם אופה או מבשל. דוגמת מקרר, כיריים, תנור וכדו'. אלא שאם כיוון מלאכתו במועד יש להחמיר שלא לתקן מכשירים אלו במלאכת אומן. (חי"מ עמ' ע"א). אין לעשות הערמה ולהכין מאכלים בכמות גדולה בכוונה שישאר לאחר המועד. ומ"מ א"צ לצמצם אלא עושה בהרחבה, ואם נשאר אין איסור. דינים אלו נתבארו בשו"ע סי' תקל"ג.

כל צרכי רפואה הרי הם כצורך אוכל נפש. ואפי' לחולה שאב"ס. ומלאכה גמורה ג"כ הותרה. ומעשה אומן. ונתבארו דיניו בס"ס תקל"ב.

3. פועל עני שאין לו מה לאכול - גדרו: גם אם יש לו דברים בסיסיים, כל שאין לו צרכי יו"ט כשאר בנ"א. כגון בשר, דגים, וכדו', מותר לו לעבוד בחוה"מ. (כד' א"ר דלא כמ"א שאין לו אפי' דברים בסיסיים ויש להקל כדעת א"ר כיון שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן). (חזו"ע יו"ט עמ' קע"ו - קע"ט ובהערותיו. וכ"נ דעת מורנו הגאון שליט"א בשע"ה סי' צ"ט ס"ו). דיניו: גם מלאכת אומן, ושאינה לצורך המועד, ואינו דבר האבד, והוא צורך יחיד, מותר לעשות ע"י פועל עני כנ"ל, ובלבד שיקנה מהכסף צרכי החג ולא יכסה את חובותיו במעות אלו. לכן המזמין פועל עני צריך להודיעו שהוא נותן הכסף על דעת זה. (עי' הליכות מועד עמ' ~

ר"צ, סעיף ז') אבל אסור לכוון מלאכתו במועד, וליתן לפועל עני שיעשה לו המלאכה. (כ"כ הגרשז"א בקובץ מבקשי תורה... ועי"ש בטבלת הדינים שהודפסה בסוף הקובץ). ונתבארו דיניו בשו"ע סי' תקמ"ב.

4. **צרכי רבים** - מותרים אפי' כיוון מלאכתו במועד. ואפילו בטירחא מרובה. ומותר לקבל שכר עבור פעולתו לצרכי רבים. ומותרים אפי' במעשה אומן, כשהוא לצורך המועד. אבל כשאינו לצורך המועד, מותר רק מעשה הדיוט ולא מעשה אומן. ונתבארו דיניו בשו"ע סי' תקמ"ד.

5. **מעשה הדיוט** - מותר לצורך יחיד. ודוקא לצורך המועד. אבל שלא לצורך המועד, אסור אפי' במעשה הדיוט. ואסור לו לקבל שכר על מעשהו כשהוא לצורך יחיד, רק כשהוא לצורך רבים. (אא"כ הוא פועל עני שנתבאר גדרו למעלה). כל שהוא טירחא יתירה, אסור לעשותה אפי' במעשה הדיוט.

גדר מעשה הדיוט - מלאכה שאינה דורשת מקצועיות (ידע וניסיון) או אימון ידיים (שבלי זה א"א לעשותה. אבל הקלדה מותרת, כיון שגם בלי אימון ידיים אפשר להקליד) או שימת לב מיוחדת (אע"פ שאינה צורכת ידע מוקדם ונסיון, עצם זה שצריך לבחון ולדקדק במעשיו ה"ז מעשה אומן דוגמת מלאכת הצביעה, שצריך שימת לב לראות אם יש חורים ולסתמם בתחילה ועוד, וכן לתלות וילון וכדו' ע"י ברגים ומקדחה אסור, משום שצריך לקדוח בקיר ולמדוד את הדיבל שיתאים לחור, לקדוח בצורה ישרה,

ולהשגיח שהקדיחה לא תעשה חורים בקיר, שכ"ז צריך שימת לב ודקדוק כ"כ בס' הליכות מועד (עמ' רפ"ז דוגמא ג'). – ומעשה אומן שאינו קשור עם שום מלאכה, מותר לעשותו בחוה"מ, ואפילו שלא לצורך המועד. (כי אסרו "מלאכת" אומן). ודבר שא"צ בשבילו אימון ידיים, וגם עושה אותו ללא כלי אומנות, אבל דרושה עבורו חכמה מסויימת שאינה ידועה לסתם בני אדם, גם זה נקרא מעשה אומן. (והוא בכלל "ידע ומקצועיות" הנאמר למעלה). אמנם מלאכה שעצם המלאכה נעשית גם ע"י הדיוט, אלא שהאומן עושה אותה במהירות יתירה, וכמו מחשב שכ"א יכול לכתוב עליו, אלא שהמהירות שייכת רק לאומן, אין זה נקרא מעשה אומן. (אשרי האיש להגריש"א זצ"ל, פ"ח ס"ב עמ' נ') ונתבארו דיניו בשו"ע סי' תק"מ, תקמ"א.

מלאכה שאין שיהוי בעשייתה אלא עושין אותה כלאחר יד, כמו הדלקת האור וכיבוי ותלישת עלה וכדו', האם מותר לעשותה שלא לצורך המועד כלל? לדעת החזו"א אסור, לדעת הגרש"ז אויירבאך מותר. (חוה"מ כהלכתו פ"ב ה' כ"ה) (תלוי במחלוקת הפוסקים האם חז"ל אסרו מלאכה בחוה"מ והיינו כמלאכות שבת, או שחז"ל אסרו טירחה או שיהוי [שעשיית המלאכה לוקחת איזה זמן], ולפ"ז מלאכה שאין בה טירחה כגון הוצאה מרשות לרשות, והבערה שלא לצורך, מותר. ומדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ישנם דיוקים לכאן ולכאן, ויש התולים זאת בפלוגתא אם מלאכות חוה"מ דאורי' או דרבנן (עי' פסקי תשובות ר"ס תק"ל) ועי' קובץ דרכי הוראה להגר"א וייס שליט"א (עמ' ע"ו סי' ג') שנוטה יותר שהוא משום עמל וטורח וכן הביא מהחזו"א (או"ח ר"ס קל"ה) ומה שהחמיר החזו"א בהוצאה אינו אלא לעצמו, וצ"ע, עי"ש. ובפסקי תשובות שם הע' ז' כ' שאם הוציא מרשות לרשות ולא

נתן דעתו לא עבר שום איסור דבאינו מתכוון אף בפסי"ר לא אסרו כלל. וכ' שם עוד שנהגו העולם להקל בהוצאה). ויש להחמיר בזה למען קדש את המועדות, ואפשר שהמקל בזה יש לו על מה לסמוך, לפי שמלאכת חוה"מ אסורה מדרבנן בלבד. (עי' הליכות מועד (עמ' רצ"א רצ"ב) ועי' עיני יצחק (סי' צ"ט אות י"ג).

טירחה יתירה אסורה אף שאינה מלאכה כלל. ואפי' בדבר האבד. ונתבארו דיניה בש"ע סימנים תקל"ה - תקל"ז.

מצות שמחה בחוה"מ

א. מבואר בשו"ע (סי' תקכ"ט ס"א) ששמחת האיש מתבטאת בשתיית יין, לכן אדם שאוהב יין חייב לשתות יין כ"א לפי הרגלו. אם יש לו שמחה אף בפחות מרביעית, די לו בזה. ואם לא די לו ברביעית, עליו לשתות יותר מרביעית. כמבואר בשו"ת עולת יצחק (ח"ב סי' קכ"ז). ואמנם ראיתי שדנו בזה הפוסקים ולדעת הגריש"א בספר אשרי האיש (פ"ז ס"ג, עמ' מ"ז) וכן בס' מבקשי תורה זכרון לגרש"ז (עמ' תע"ה סי' ק"ז) יש חיוב לשתות רביעית יין. ועע"ש עמ' תשל"ט שהביא בשם הגרש"ז מלאדי בס' תורה אור הובא בס' חוה"מ כהלכתו (פ"א סקכ"ו) שכ' "וברביעית יין יוצא י"ח שמחת יו"ט". ועי' שם עמ' תק"ל שהביאו להוכיח כן ממהרש"א (נדרים מ"ט: עי"ש). מיהו לפ"ד מהרש"ל שהבאנו לקמן (ס"ב) משמע שאין בזה שיעור כי העיקר שישכח רישי'. והיה אפשר לקיים שניהם, די שיעור למטה ואין שיעור למעלה, כי לכל הפחות צריך לשתות רביעית, שבלא זה אין כאן שמחה כלל, אבל מי שרגיל לשתות יותר מרביעית לא סגי ליה בהכי, וכדמוכח ממהרש"ל שצריך שישכח רישיה. ומובן ופשוט הוא שהרגיל לשתות הרבה ושותה רביעית בלבד, אינו גורם לו שמחה בזה. [וממהרש"א שם אין הכרח שדוקא רביעית, שהרי לא הזכיר שם שום מידה. ואף גם זאת אין הכרח שיש שיעור

מינימום, דזה גופא מה שיישב שם דרב יהודה לא היה אוהב יין ולכן היה פטור מלשתות יין לשמחת החג, דאף שנאמר שהרגיל לשתות פחות מרביעית יכול לשתות פחות מרביעית, לא יכול היה המהרש"א ליישב כן, עד שנקשה דמדלא יישב כן משמע שחלק על הדין, שהרי תירץ לפי האמת שרב יהודה אינו חייב לשתות כלל יין]. -- והראיה לזה כי ראיתי לרבינו הגר"ז בשלחנו הטהור (סי' תקכ"ט ס"ד) שלא הזכיר כלל "רביעית", רק כ' "וצריך לקבוע כל סעודה על היין, דהיינו שישתה יין באמצע סעודתו אם ידו משגת (ר"ל לקנותו, וכוונתו שא"צ ללוות כדי שיהיה לו ליין, אבל אם יש לו, ודאי חיוב הוא, שהרי כ' "וצריך", ולא כ' שהוא מצוה מן המובחר) וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו" עי"ש. ומוכח שאין שיעור למעלה כנ"ל, וקרוב אני לומר שאין שיעור גם למטה, כיון שאין המצוה אלא בשמחה ומאי פסקא ברביעית דוקא, וכסברת מו"ר שליט"א בעו"י הנ"ל. גם שבש"ע הרב שהוא עיקר בהלכה מול תורה אור שהם מאמרי חסידות לא זכר כלל דין דרביעית. ובפרט שהסברא בזה להצריך רביעית איננה ברורה דיה. דמה יתן ומה יוסיף לנו רביעית דוקא, ואם משום שיש בזה יתובי דעתא, זה לא שייך ביין, שהכל תלוי בחוזק היין. כי יש יין חזק שיש בו שמחת הלב גם בפחות מרביעית, ויש יין חלש שאפילו ביותר מרביעית אין בו שמחת הלב. וכל מה שאמרו רביעית ליתובי דעתא מיירי כשאדם צמא ה"ז מיישב לבו שלכן חייב ע"ז ביום כיפור. ואינו נוגע כלל ליין וכנזכר. והראיה דא"כ יוצרך לשתות רביעית בבת אחת גם ביין לשמחת הלב, וזה לא שמענו משום פוסק. - ע"כ מדינא מי שאינו רגיל בשתיית יין, א"צ רביעית, וכמו שכ' מורנו הגאון שליט"א. והרוצה להחמיר לצאת ידי כולם ישתה רביעית.

ב. אם אינו אוהב יין, ישתה קצת משקאות משכרים. (חזה"מ כהלכתו פ"א ה' כ"ה). ואם גם את זה אינו אוהב, אין עליו חובה לשתות, שהעיקר זה השמחה. (מועדים וזמנים ח"ז ס' קי"א). ובמיץ ענבים אינו יוצא כלל (כיון שאינו משכר), כמש"כ הגריש"א בס' אשרי האיש (פ"ז ס"ג, עמ' מ"ז). ויכול למהול יין במיץ ענבים באופן שיורגש האלכוהול, ויוצא בזה, כמש"כ הגריש"א במבקשי תורה. שו"ר שהגרשז"א חולק וס"ל דכיון שבכל מצוות התורה יוצאים ע"י מיץ ענבים,

ה"ה גם בזה. (ס' הזכרון לגרש"ז "מבקשי תורה" עמ' תש"מ בראשו). - ואולם מצד הסברא, נראין דברי הגריש"א דסו"ס אינו משמח. ואף גם שם הביא משו"ת מהר"ש הלוי (יו"ד סי' י"ב) שחכמים תקנו ד' כוסות לשמחה, ומיץ ענבים אינו משמח, לכן אינו יוצא בו י"ח. ומינה לנ"ד. וממהרש"ל (ביצה פ"ב סי' ה') שצריך שישתה ו"ישכח רישיה", הרי דלא סגי במיץ ענבים. (שם עמ' תשל"ט). גם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (בקובץ מבקשי תורה הנ"ל סי' ק"ד (ב') עמ' תס"ה (ב'), כ' שאין יוצאים י"ח במיץ ענבים. ואמנם אם נהנה בשתייתו מקיים בו מצות שמחה מדרבנן כמו בשאר דברים, מ"מ המעלה של יין אין לו, עי"ש.

ג. אכילת בשר בחוה"מ אינה חובה, אלא מצוה. לכתחלה טוב לאכול

פת בסעודת היום של חוה"מ ובסעודת הלילה, דומיא דיו"ט. ויהדר בפת, שעיקר הסעודה זה לחם. (עי' מ"ב סי' תק"ל סס"ק א', וחזו"ע יו"ט עמ' קס"ה) לכן אדם שאוהב יין ובשר, ומתעצל לקנות, לבשל, ולאכול בשר ויין, ומסתפק בארוחה פשוטה בחוה"מ, נחשב בכלל מבזה את המועדות. (עי' סנהדרין צט. ואבות פ"ג מ"א) (כ"כ בס' הליכות מועד עמ' רפ"ב).

ד. אם שומע מוזיקה או עושה כל דבר אחר ונהנה, מקיים מצות "ושמחת בחגך" מדרבנן בלבד. (כמבואר בשו"ע הרב סי' רמ"ב קונט"א סק"ב).

ה. שמחת בניו - מבואר בשו"ע (סי' תקכ"ט ס"ב) שישמח את ילדיו בקליות ואגוזים. בימינו שאינם שמחים בקליות ואגוזים, יש לשמחם במיני ממתקים וצעצועים וכדו'. (ויל"ע כשמשמחם בטיולים אם יוצא בזה).

ו. שמחת הנשים - קונה להם בגדים ותכשיטים כפי ממונו.

- ז. שמחת גר יתום ואלמנה - יתן להם צדקה ומצרכי מזון לא רק לפני יו"ט אלא גם בחוה"מ. כיון שלא תמיד העזרה שלפני יו"ט מספיקה להם גם לימי חוה"מ, ע"כ יש לתמוך בהם גם בחוה"מ. (כ"ז מהליכות מועד עמ' רפ"ג).
- ח. צריך האדם לכבד את חוה"מ גם בכסות נקיה, והיינו שבגדי חוה"מ לא יהיו כבגדי יום חול. אבל אין חיוב שיהיו כמו בגדי יו"ט ושבת. (משנ"ב סי' תק"ל סק"א, ובשעה"צ או' ד'). מיהו לדעת הח"א (כלל ק"ו סס"א) וכ"נ דעת הגרש"ז (שש"כ פס"ו הע' ח', הובא בס' זכרון לו, מבקשי תורה (עמ' תנ"ו ד')) יש ללבוש בגדי שבת בחוה"מ, עי"ש. אבל לכו"ע אין ללבוש במועד מה שאינו לובש בשבת. ולכן ההולכים בבגד עליון הנקרא "פראק" בחוה"מ, ואין הולכים בזה בשבת, לא טוב הם עושים, וצריך ליתן לב ע"ז. (כ"כ בס' הזכרון לגרש"ז מבקשי תורה עמ' תשל"ח).
- ט. גם האנשים שהתירו להם לעבוד בחוה"מ יכולים ללבוש בגדי עבודה בזמן העבודה בלבד. אבל מחוץ לזמן העבודה, צריכים הם ללבוש בגדים מכובדים כיאה וכיאות לחוה"מ. (שו"ת באר משה ח"ז ס' ג' או' ג').
- י. צריך להקפיד לכסות את השלחן בבית במפה לבנה גם בחוה"מ כבשבת ויו"ט. וזהו בכלל מה שאמרו (פסחים עא.) "מכבסו בכסות נקיה". (ערוה"ש סי' תק"ל ס"ד). כ"ז מהליכות מועד (עמ' רפ"ג).

יא. הכה"ח (בסי' תקכ"ט או' ל"ז) מביא בשם הגר"ח פלאג"י בספרו "רוח חיים" (ס"ק טו"ב) שיש ענין בשבת חוה"מ להרבות בעוד דבר מאכל לכבוד המועד, כיון שקדושת המועד נוספת על קדושת השבת. (הליכות מועד עמ' רפ"ד). והוא מדת חסידות, כמו שא"ל מו"ר הגר"י רצאבי שליט"א.

סימן תקל"א – תספורת ומרחץ

א. איסור תספורת הוא בין אם מספר כל ראשו ובין אם מספר חלקו. (וכגון סידור זקן, או לסדר התספורת ולקצץ רק במקומות מסויימים, או עשיית פוני לבנות וכדו'). בין במקום מצוה, (כגון לכבוד יו"ט האחרון, או שנבחר להיות חתן תורה. וכן בעלי ברית: סנדק, מוהל, ואבי הבן). ובין במקום אונס, (שלא הספיק להסתפר קודם החג מסיבת אונס מוצדקת, ואפי' מי שאבדה לו אבידה והי' טרוד במציאתה, והוא עצמו הספר, שהכל יודעים שלא יכל להסתפר קודם החג, (מזה שלא סיפר אחרים). וכן מי שהי' חולה בעיו"ט ונתרפא במועד). כל אלו אסורים להסתפר (שו"ע סי' תקל"א ס"ג ומ"ב שם, וס' חיכו ממתקים עמ' מ"ה - נ"ב).

ב. מי שע"י שלא יסתפר יגרם לו היזק או חולי מותר להסתפר. וה"ה למי שיש לו שחין בראשו. ויסתפר בצנעא. אבל אם לא יגרם לו אלא צער בלבד מריבוי השער, אסור להסתפר. (מ"ב תקל"א סקכ"א). (ועי' בס' אשרי האיש (פ"ז ס"ו, עמ' ע"ח) שבמקום שיש כינים, מותר לכו"ע להתגלח, כי זה מונע את הכינים ע"י התספורת, עי"ש. ולענ"ד קשה להקל

בזה מאחר שאפשר לסרק במסרק סמך, ועוד ישנם תכשירים מיוחדים נגד כינים דוגמת "רוזמריין". ולמה נתיר לו להסתפר אם אפשר בדרך אחרת?! ואה"נ דאם נוסה באלה ולא עלתה ארוכה, חזר הדין להיתרו).

ג. **אסור לספר גוי א"כ הוא פועל שאין לו מספיק לצרכי החג (מ"א סי' תקל"א סק"ו, חיכו ממתקים עמ' ס"ה סט"ו).**

ד. **מותר להדליק דוד חשמל כדי להתרחץ. ומותר להשתמש בכל כלי הרחצה. וכן מותר להסתרק, אע"פ שמשיר שער. שכל אלו הם לצורך הגוף. (רמ"א סי' תקל"א ומ"ב שם סקכ"ב, חי"מ עמ' ס"ה סט"ז).**

סימן תקל"ב - דיני רפואה בחוה"מ

א. **כל רפואה מותרת בחוה"מ בין לשתות תרופות, ואפי' ע"י מלאכה. כגון: לשחוק סממנים או למרוח משחה וכדו', ואף בחולה שאב"ס מותר. ואפי' שאינו סובל רק ממיחושים, מותר. וכן מותר לקחת ויטמינים בכדי לחזק את גופו. (שו"ע ס"ס תקל"ב ומ"ב שם, חי"מ עמ' ס"ח, סעיף ב').**

ב. **מותר לתקן משקפי ראייה אף במעשה אומן, כל שיש לו קצת צער בדבר, משום שהוא מצרכי הגוף. (שע"ה סי' צ"ט סעיף ט"ז). משקפי שמש אם מרכיבם לתענוג, אין לתקנם מעשה אומן. ואם יכול לחלות בעיניו או שיתקלקלו מחמת השמש, מותר. (חי"מ שם ס"ג).**

ג. החלפת מסגרת, או תיקון משקפת וכדו', כיון שאינם מוכרחים, אסור. טלפון בבית פרטי, רק מעשה הדיוט מותר. בבית של זקן, חולה, או קטן, מאחר שיש חשש קצת לבריאותם, מותר לתקנו אפי' מעשה אומן. (שם הל' ו'). תיקון פלאפון – נראה שיש להקל, מאחר שא"א לידע מה ילד יום ואפשר יוצרך הוא למידי דפקו"נ, או אם יראה אדם שצריך סיוע בריאותי בפתע פתאום וכדו'. ובזה יש להקל יותר מטלפון לפי שהוא מתנייד עמו, ויש סיכויים יותר שיראה אדם ברחוב שצריך סיוע וכדו', ע"כ נראה שהמקל בזה אף במעשה אומן כשא"א במעשה הדיוט, לא הפסיד. ומ"מ לפי שהוא רחוק ראוי למצוא סניף נוסף להקל. וכגון אם הוא אדם שנצרכים אליו אנשים בעזרה וסיוע מידי, או שהוא דבר האבד קצת, או צורך גדול, וכה"ג. וכן הסכים מורנו הרב שליט"א.

ד. מותר לטפל אצל רופא שינים או עיניים, אף שיש לו צער קצת. אבל אם אין לו צער כלל, וגם אין לחוש שיתקלקלו יותר אם ימתין עד אחר חוה"מ, אין לו להתרפא בחוה"מ. (כ"כ הגר"מ פיינשטיין בשו"ת אגרו"מ ח"ג סי' ע"א, והגרש"ז אויירבאך זצ"ל בשש"כ פס"ו הע' פ"ח, הביאם פסקי תשובות סי' תקל"ב או' ג', וכ"כ חיי"מ עמ' ס"ט, ס"ד) אמנם בס' אשרי האיש (פ"י ס"ה, עמ' ס"ז) כ' שטיפול שיניים מותר אפילו כשאין לו כאבים כעת, בכל זאת בכלל ריפוי הוא, עי"ש. ונראה שהכל לפי הענין שאם ידחה את התור תהיה לו עגמת נפש מכך וכגון שהתור ידחה לעוד זמן ארוך, יש להקל בשעת דוחק כזה. וק"ו אם יש חשש שיתקלקלו שיניו יותר אם יחכה לתור הבא וכדו', די שיהקל יותר, דאפשר כו"ע יודו בזה לקולא. ואין לומר שילך אצל רופא שיניים אחר, כי כידוע לא הרי זה כהרי זה. אבל ליישור שיניים וכדו' אסור, שאינו אלא

ליופי בלבד. וכן אין לו ללכת לביקור שנתי אצל רופא אם חש בטוב ואין חשש לריעותא (חי"מ עמ' ס"ט, ס"ד).

סימן תקל"ג - מלאכת אוכל נפש

א. **א"צ לעשותם בצמצום** אלא עושה בריוח, ואם יותיר יותיר. כגון: טחינה וקצירה וכדו'. ומ"מ אסור להערים לעשות יותר, והוא יודע שאין לו בזה צורך במועד. ואם הערים, יש מתירים באכילה בחוה"מ, ויש אוסרים. ולהלכה אם ההערמה אינה ניכרת מותר. (חי"מ עמ' ע"ב). ולכן אם יש לו קמח, לא יערים לעשות יותר ויאמר מהחדש אני רוצה, מאחר שאין חילוק בין קמח ישן לחדש. אבל אם יש לו לחם, מותר לטחון שוב, משום שפת חמה עדיף. וה"ה בכל דבר שהחדש טוב יותר מן הישן יכול לעשות חדש. (שו"ע סי' תקל"ג ס"א).

ב. **אסור לבשל בחוה"מ לגוי** או למחלל שבת בפרהסיא, (שע"ה סי' צ"ט, ס"ז). אבל אם מוסיף להם מאכל בקדירה שמבשל לבני ביתו, מותר. (חי"מ עמ' ע"ט, ס"ו).

ג. **מי שצריך לקנות פירות וכדו' ודי לו בכמות מצומצמת**, יש מתירים להוסיף עוד פירות מאותו המין מהכמות הנדרשת לו. וכן אם יש לפניו שתי שקיות השונות במשקלם, מותר לקנות את השקית הגדולה אף שמספיקה לו שקית קטנה. משום שלא אסרו חז"ל ריבוי בשיעורין ואפשר לסמוך על המקילין, לדידן דמלאכת חוה"מ מדרבנן. (עי' חי"מ עמ' פ"ב, ולק"מ מה שהקשה שם מלקמן (סי' תקל"ט ס"ט) שאין לקנות יין יותר מכדי צרכו, דהתם גלי

דעתי שהוא לסחורה אם קונה יותר, כמש"כ שם להדיא המ"ב (סקל"א), משא"כ הכא שאינו עושה בזה מסחר. ופשוט לענ"ד).

ד. מותר לצוד דגים כדרכו לצורך המועד, ואפילו שצד יותר מכדי הצריך לו למועד, משום שאין כל דג שוה בטעמו, ועל כל צידה י"ל שמא מצא משובחים יותר, והוא כבוד יו"ט. וכן מותר למלוח את כל הדגים מפני שאפשר לאכלם במועד ע"י הדוחק, ע"י שיסחטם מהמלח שלהם. וא"כ אפשר שיהנה מזה בחוה"מ (שו"ע סי' תקל"ג ס"ד, ובמ"ב שם).

ה. יש מי שכתב שאסור לצוד דגים לשם תענוג מפני שאין לו מזה תכלית למועד (ותענוג זה לא חשיב "צורך" המועד) ואפשר שאף בחול אסור משום צער בע"ח (חי"מ סי"א וע"ש הע' ל"ב, ומה שהקשה שם מגמ' שבת צ: שמצניען הדג חי לקטן לשחוק בו, צ"ע כעת). אמנם שוב ראיתי בתשובה להגאון ר' אשר וייס (בקובץ דרכי הוראה תשרי תשס"ו סימן ב' עמ' פ"א) שכ' דדייג שעושה לשם הנאה ושעשוע לא גרע מטיול, וש"י בחוה"מ. וכ"כ בס' אשרי האיש (פ"י סט"ז, עמ' ס"ט) שמותר לדוג דגים לתענוג. ומ"מ לרווחא דמילתא אם יאכלו מן הדגים עדיף טפי, וכמו שכתב שם הגר"א וייס שליט"א. (ובפרט דיש לחוש לצעב"ח כמש"כ הגר"ן קרליץ שליט"א. ואף שהקשה עליו בחי"מ, מ"מ רב גוברי' וחילי' דהגר"ן ליישבה בבטח. ועי' פסקי תשובות (או' ד') שאסר בהחלט. ונראה פשוט, שהכל תלוי לפי האדם. אם יש לו מזה תענוג גדול לפחות כמו טיול, וכך מנהגו כל השנה (ר"ל כל חופשה או אימת שמזדמן לו), א"א לאסור. אך אם אין לו מזה תענוג מיוחד, יש לאסור לו.

ו. זבובים ויתושים שמצערים את האדם מותר להרגם בין בידו, ובין ע"י ריסוס, דאין לך צורך אדם גדול מזה. ואף שיכול להבריחם

- מעליו, הרי מיד יחזרו עליו. (מ"ב סי' תקל"ג ס"ד, סס"ק כ'). נמלים וכדו' אם מצערים אותו או שמתירא מהם, מותר לרססם. ואפי' לקרוא לאומן שירסס את הבית, משום שהוא צורך הגוף. אך אם אין לו בזה צורך מיוחד, יכול לרססם הוא במעשה הדיוט. כנלע"ד.
- ז. מותר לבשל בחוה"מ לצורך יו"ט שני של גליות. (חי"מ עמ' פ"ה סט"ז) סעודת מצוה כגון ברית מילה שזמנה מיד אחר המועד ואין אפשרות להכין את הסעודה אחר המועד, מותר להכין את הסעודה בחוה"מ. (שם עמ' פ"ו ס"ט). (אפשר טעמו משום צורך רבים וצורך מצוה).
- ח. מי שעוזב את ביתו באמצע חוה"מ ואין בדעתו לחזור רק אחר המועד, אסור לו לשטוף את ביתו לפני יציאתו. וה"ה לגבי הדחת כלים, שאם לא יצטרך כלי זה במועד, אסור להדיחו. וצריך ליתן לב לזה! (חי"מ עמ' פ"ו ס"כ). אמנם אם מדיח הכלים לצורך נקיון הבית, מותר. וכמש"כ הגריש"א בס' אשרי האיש (פ"י ס"ג, עמ' ס"ו).
- ט. מותר לעשר פירות בחוה"מ אף שאינם לצורך המועד, אולם אסור להטביל כלים שאינם לצורך המועד. (חי"מ עמ' פ"ז סכ"ד).

סימן תקל"ד - דיני כיבוס

- א. באופנים שאסור לכבס, אם הבגד נקי ושורהו במים, מותר לשרותו במים, כשאינו מתכוון לכבסו. אבל אם מתכוון לכבסו, וכגון בחולצה שיש בה זיעה ושורה אותה במים להסיר הזיעה, אסור.

דהוי כיבוס גמור, משום דלא חשיב בגד נקי. (עי' חי"מ עמ' פ"ח ס"ג שאסור להשרות את הבגד במים, דשרייתו זהו כיבוסו. אכן דעת מרן שליט"א אינה כן, משום דאף בשבת אין הדברים פשוטים לאסור בבגד נקי, עי' שו"ע סי' ש"ב ס"ט, וסי' שי"ט סט"ז, שנראה דעתו כמתירים. מאידך עי' סי' שי"ט ס"י, וסי' של"ד סכ"ד, שנראה מדבריו כהאוסרים. וחלקו האחרונים בדעתו. ובשו"ת דרכי נועם (או"ח סי' ד') כ' דיש לחלק בין מים מרובים למים מועטים, שבמים מרובים יש חשש לסחיטה לכן אסר מרן ז"ל, משא"כ במים מועטים. הביאו והסכים לדבריו הגאון יבי"א זצ"ל (ח"ד סי' ל"א או' י"ט) (ובנו הגר"א יוסף שליט"א בתשובת שאלה כ' דלכתחלה יש להחמיר בשבת). ועי' ג"כ להאור לציון ח"ב פל"ו תשו' י"ד שג"כ כ' להקל בדעת מרן ז"ל. (ועי' בס' אדני שלמה, פסקי הלכות שבת לחכם בדורנו שליט"א, ח"ב סי' ש"ב או' קל"ו – קל"ט, מה שהעיר על ילקו"י שכ' להקל, ולפ"ר אין דבריו מוכרחים). ולדבריהם פשוט שיש להתיר בחוה"מ ואף במים מרובים, משום דליכא איסור סחיטה בחוה"מ לפי שהוא מלאכת הדיוט ונצרך למועד. ואף שהוא גרם כיבוס י"ל שחז"ל אסרו רק כיבוס מעליא, ואא"נ שאסרו ג"ז, מ"מ כיון שהוא נקי שאינו מכוון לכיבוס פשוט שמותר, דשוב ל"ה מלאכת כיבוס. וביותר יש להקל במועד, משום פסי"ר דלא ניח"ל בדרבנן דשרי. והכא לא איכפת ליה בכיבוס, ומלאכת הכיבוס דרבנן. ואף גם הביה"ל (סי' ש"ב ס"ט ד"ה שיש עליו לכלוך) שהביא בזה פלוגתא בדעת מרן השו"ע, דלדעת המ"א דעתו דמרן להקל, ודעת התוספת שבת והגר"א דעתו דמרן להחמיר, ואפ"ה דעת הגר"א גופי' שהנכון להקל אם אינו מתכוון לכביסה. ובא"ר משמע שדעת רוב הראשונים להקל. ומ"מ פסק הביה"ל כיון שיש כמה ראשונים שמחמירים בזה, בודאי יש לחוש ולהחמיר באיסור תורה. וכן משמע באליה זוטא ועוד אחרונים, עכ"ד הביה"ל. – ולפ"ז כיון דהכא אסרו חז"ל הכיבוס מדרבנן, יש להקל אף לדעת הביה"ל. ועוד, שיש כאן ס"ס ספק אם כדעה המקילה אף בדאורייתא (הגר"א), שזה ספק גם בדעת מרן (שכן דעת המ"א בדעת מרן). ואא"נ שיש להחמיר בדאורייתא, ספק כהביה"ל דרק בדאורייתא יש להחמיר, וכ"כ בכה"ח (סי' ש"ב או' ע"ג), (וע"ע מש"כ או' ס"ט), הא בדרבנן יש להקל. וע"ע במ"ב דרשו סי' ש"ב הע' 50 בשם כמה פוסקים שכתבו להקל. וע"ע ביה"ל (סי' ש"כ סי"ח, ד"ה טוב) שכ' דבעת הצורך אפשר לסמוך על

דעת רוה"פ שאין אומרים בבגד נקי שרייתו זהו כיבוסו, וגם שאינו מתכוון לכבס. (הוב"ש בהע' 51). מכל הני מילי יש להקל בפשיטות בנ"ד).

ב. מותר לכבס למי שאין לו אלא בגד אחד (פי' מכל פריט לבוש אחד). ואין חלוק בין כיבסו לפני המועד או לא, (כי הרי בכל אופן יוצרך לכבסו במועד). אבל מי שיש לו שני חלוקים ונתלכלכו, אין שום היתר לכבסם. ואף ששניהם נתלכלכו במועד, ואפי' שכיבס את שניהם לפני המועד, ועדיף שיקנה במועד עוד חולצה מאשר לכבס. (חי"מ עמ' צ"א ס"ז).

ג. מבואר בשו"ע (סי' תקל"ד ס"א) שבגדים שרגילים להתלכלך בצורה תדירה התירו לכבסם בהתקיים שני תנאים:

(א) לפני המועד כיבס את כל הבגדים שהיו לו, ובכל זאת במועד נתלכלכו, ועוד מעט קט ואין לו בגדים נקיים.

(ב) מותר לו לכבס רק כמות בגדים שיצטרך למשך החג ולא יותר. לכן: גרביים, לבנים, גופיות ומגבות מטבח (וי"א אף מגבות מרחץ, ונר' שהכל לפי רגילותו אם רגיל לכבס אחר כל מרחץ ואינו משאיר לייבוש בלבד, מותר לכבסם, לפי שהם דברים המתלכלכים תמיד. שו"ר בחזו"ע (עמ' קצ"ח סל"ב) שכ' "וכן מגבות שמסתפגים בהם הגוף אחר הרחיצה, שמותר לכבסם. וי"א שכעת יש להחמיר בזה מכיון שגם בשאר ימות השנה אין מחליפים אותם אלא משבת לשבת" ונר' מדבריו שנוטה להקל כי סתם להיתר, ונלענ"ד נכון כאשר כתבנו החילוק בזה, ואפשר שאף החזו"ע אינו חולק בזה, אלא שמדבר באדם המחליף תדיר האם יש לו להקל, או שמא כיון שכו"ע נוהגים שלא להחליף בטלה דעתו. וכתבנו להקל למי שרגיל להחליף, משום סתמות החזו"ע. ועוד, שלכאורה א"א לידע בבירור מנהג רוב

העולם, וא"כ יש לנו לילך אחר מנהגו שלו), ובס' אשרי האיש (פי"א ס"ו, עמ' ע"א) אוסר גם בלבנים, ואף בזה"ז שמקפידים הרבה על הנקיות, עי"ש. ולכן ראוי לדאוג שיהיו לו מספיק בגדים. אבל מדינא יראה להקל, (מאחר שרבו המתירים, וכ"כ להקל בפסקי תשובות (או' ג', ד"ה ולכן בימינו). ועוד, דשם באשרי האיש כ' הטעם שיש לבני אדם כמות מספקת לכל ימי המועד, שלכן אם באיזו מדינה ברור שאין לבנ"א מספיק מגבות לכל ימי המועד מותר לכבסם המועד לפי הצורך, עי"ש. והמציאות לענ"ד אינה כן, כי אם יש לאדם עשרה ילדים כ", וכי יש לו 70 מגבות בביתו?? שהרי כל יום מתרחצים, ויש אשר בכל יום מחליפים מגבת (והרי התרנו כאן לאותם אנשים), ואף שם (בעמ' ע"ב סי"ב), הקל בגרביים בשעת הדוחק). אמנם מותר לו לכבס רק מה שצריך ללבוש במועד. ולכן אם נמצא בערב חג השני והוצרך לשני זוגות גרביים, מותר לו לכבס רק אותם, ואסור לו להכניס בגדים אחרים למכונת כביסה. (חזו"ע יו"ט עמ' קצ"ח) ואם מכבס ביד, מותר לו לכבס רק בגד אחד שצריך לו עתה. משא"כ תינוקות קטנים מאד אף אם מכבסים ביד יכול לכבס כמה בגדים יחד מה שצריך למועד. (חזו"ע עמ' קצ"ח, חי"מ עמ' צ' ס"ו).

ד. כמו"כ בגדי ילדים קטנים שרגילים ללכלכם מותר לכבסם במועד. והכל לפי הענין יש ילדים שגם בגיל 5-6 מלכלכים תמיד ומותר לכבס להם, ויש ילדים שבגיל כזה נשמרים מללכלך בגדיהם תדיר, ואין היתר לכבס להם אם יש לו עוד בגדים נקיים ליתן להם. (הליכות מועד עמ' רצ"ב ס"י). (ובספר אשרי האיש (פי"א ס"ב, עמ' ע') כ' שהוא עד גיל שש שבע. וכ"כ בס' מבקשי תורה עמ' תנ"ו (י"ב), משם ספר "פתחי מועד" לג"ר מאניס סקוויץ שליט"א).

ה. ילד שלכלך את בגדיו הנאים שמיועדים לשבת ויו"ט, י"א שמותר לכבסם, ואף שיש לו עוד בגדים פשוטים. ויש אוסרים. (חי"מ עמ' צ"ו סי"א). ואם יעשה לו צער במועד יש להקל, דבלא"ה יש מקילין אף לגדולים בכה"ג. (עי' שער התשובות תשובה ג').

ו. בגדים שנרטבו או שכיבסם לפני החג ולא הספיק לתלותם, מותר לתלותם לייבוש בחוה"מ, כל שאינו יכול לייבשם בצינעא, ואין לחוש למראית העין. (עי' חזו"ע יו"ט עמ' ר', וכ"כ בס' אשרי האיש (פי"א סי"א, עמ' ע"ב). ודלא כשו"ת תפלה למשה ח"ב סי' כ"ד או' ד', ועי' מש"כ בשער התשובות תשובה ד' מול סו"ף ד"ה ואמנם מש"כ). **והוא שצריך לבגדים במועד.** (חי"מ עמ' צ"ו סי"ב, וחילי' מרבינו הגר"ז (סי' רנ"ב סי"ג) דליכא למיחש למראית העין כל שהוא לצורך המועד).

ז. הנוסע מחוץ לביתו בחוה"מ, י"א שצריך לקחת את כל הבגדים הדרושים לו לחג, ואין היתר ליקח מעט מהבגדים ולכבסם. וי"א שאין צורך בכך אם היא טירחה מרובה להביא עמו הרבה בגדים. וכ' הגר"מ מאזוז שליט"א דמאחר דאיכא פלוגתא, יש להקל לדידן דמלאכת חוה"מ דרבנן. וע"ע שו"ע (סי' רמ"ח ס"ד). וכ"ש שמכבסים כיום במכונת כביסה. (חי"מ עמ' צ"ח סט"ו ובהערה ל"ג).

ח. מותר להסיר אבק מהבגדים והשטיחים, ולכן מותר להבריח את הכובע בחוה"מ. (חזו"ע עמ' ר' סוד"ה וכתם, אשרי האיש פי"א ס"א עמ' ע', לפי שהסרת אבק אינה נחשבת כיבוס). ומותר להסיר אבק מהשטיחים וכדו' אף ע"י שואב אבק. ואם השואב אבק מסיר כתמים ע"י מים וחמרי ניקוי אסור (שם עמ' צ"ט סט"ז).

ט. **מותר לזלף ריסוס על בגדים לפני הגיהוץ.** (בחי"מ שם סי"ז כ' שטוב להחמיר. והביא בהע' ל"ח משו"ת באר משה (ח"ז סי' צ') דאף שמצד ההלכה צריך להקל כיון דהוי מעשה הדיוט, עם כל זאת אין דעתו של הבאר משה נוחה להתיר דבר חדש שלא שערו אבותיכם ע"ש. ולענ"ד אי"ז סיבה מספקת להחמיר באין טעם ברור. ואף משום כיבוס ושרייה אין לחוש לזה, כיון שהזילוף הוא מעט מן המעט ובמקומות מסויימים. ואמנם בס' אשרי האיש פי"א סי"ג, עמ' ע"ב כ' שמותר לגהץ בגדים לצורך המועד, אך ללא מים. וכנראה כוונתו לריסוס הנ"ל. מ"מ נלע"ד שיש להתיר מטעם הנ"ל. ואפשר דלא סיימוה קמיה, שאינו זילוף על כל הבגד ממש, אלא כעין ריסוס במים דקים במקומות מסויימים, ואין שייך כאן צד כיבוס. וק"ו לפי מה שכתבנו לעיל ס"א דאף במים מרובים אפשר להקל עי"ש, פשוט שאין להחמיר בזילוף זה).

י. **מותר לשטוף את הבית בחוה"מ ואף בחומר מבריק (כגון פוליש).** אולם לצחצח את הרצפה ע"י משחה עבה אין להתיר. ויש אוסרים בפוליש משום טירחא יתירה (פסקי תשובות סי' תק"מ אות ב'), וכ"כ בשו"ת בנין שלמה להגאון ר' שלמה הכהן מוילנא זצ"ל (ח"ב סי' מ'). ולאחר גמר השטיפה אם יכול בנקל, טוב להחמיר שלא ישטוף את הסחבה. אבל מעיקר הדין מותר. (עי' חי"מ עמ' צ"ט סי"ח שלכתחלה החמיר כדבריהם. אמנם בחזו"ע (עמ' קצ"ד סוף הע' ס"ז) כ' להתיר לשטוף את הסחבה, עי"ש. וכ"כ בס' אשרי האיש (פ"י סי"ב, עמ' ס"ח) שמותר לרחוץ את הסחבה כמו בחול, אך לשפשף הרבה אסור, עי"ש. (אפשר דס"ל ששפשוף של הסחבה הוי ככיבוס. א"נ כוונתו שלא ישפשף חזק את הרצפה, וכמו שאסר בזה בשו"ת בנין שלמה הנ"ל). וכ"כ הגרשז"א להקל לשטוף את הסחבה, משום שזהו רק סיום השטיפה (ולא חשיב כביסה שחז"ל אסרוה, רק כהמשך השטיפה כנ"ל כוונתו), וגם מעשה הדיוט. (וי"ל כוונתו דהוי צורך המועד משום נקיון הבית). (שש"כ פס"ו הע' ק"פ, מבקשי תורה עמ' תנ"ו (ו') בסופו). ובלא"ה איני רואה איסור בשטיפת הסחבה, לפי שהוא בגדר דבר המתלכלך תמיד וכמו

גופיות וכדו' שהתירו ואף אין שוטפים את הבית כל יום או יומיים, מ"מ סמרטוט מתלכלך תמיד. אבל אין לומר טעם ההיתר משום שלא שייך כאן ליכנס מנוול, מאחר שאינו בגד גוף. דאחר שחז"ל גזרו על הכביסה, גזרו על הכל. והראיה דאף בבגדי קטנים (מעל גיל 6-7) גזרו, אף שאין שייך לגזור עליהם שיכנסו מנוולים. וכמו"כ אסרו מטפחות הידיים והספרים (וק"ו לפי הדעה שהן מטפחות ספרי קודש) ומגבות, אף שאינן בגדי גוף. והנה ראיתי בס' חי"מ (עמ' שכ"ב ס"ו) שכ' איסור כיבוס בחוה"מ הוא אף בבגד שלא על גופו כגון מפות שלחן, מצעים וכדו'. וטעמו שם שגם בהם יש חשש שיכנס לרגל כשהוא מנוול, וראיתו מהיתר המשנה במטפחות הספג והספרים (ולחד מ"ד הם מטפחות ספרי קודש) עי"ש. - ולענ"ד האיסור הוא הניווול ולא עצם ההשהייה שישהה למועד, ומה שייך שיכנס מנוול במצעים ומפות שלחן, וק"ו במטפחות ספרי קודש. אלא ודאי דהטעם משום לא פלוג, וכבר הבאנו ראיה ע"ז מקטנים שאף בהם גזרו, ולא השיב שם על טענה זו. - ומתוך כך הסיק שם לקולא לעיל מינה (ס"ד) שכ' מותר להרטיב מגבת וכדו' לצורך כיסוי ארבעת המינים שלא יתייבשו. ובהע' 4 כ' טעמו, דלא שייך ביה גזירת חז"ל שמא יכנס לרגל כשהוא מנוול, עי"ש. - ולא השוה מדותיו שבענין זילוף של הגיהוץ נטה להחמיר (עי"ש עמ' צ"ט ס"ז, ובדברינו סי' תקל"ד ס"ח) ובהכרח משום דשרייתו זהו כיבוסו, וחשש לבאר משה שכ' שהוא דבר חדש. וכאן הקל בפשיטות, ומ"ש הא מהא. והכא חמיר טפי שמשרה את הבגד כולו במים ושרייתו הוא כיבוס גמור שלו, ול"ד לזילוף שהקלנו שהם מים מועטים. וכבר כתבנו שחז"ל לא פלוג, ואע"פ שאין הטעם שייך. לכן היה לו לאסור איסור להרטיב מגבת לצורך כיסוי ארבעת המינים, וה"ה לגיהוץ, (אא"כ מזלף בלבד). וכ"ז כתבתי לשיטתו, דס"ל (עמ' פ"ח ס"ג) דאין להשרות בגד נקי במים משום כיבוס. אבל לדידן (ר"ס זה) דשרוי ומותר, פשיטא דבכה"ג יש להקל. ובזה יש להקל טפי לפי שאינו שייך כלל למלאכת כיבוס, וכעין סברת הגרש"ז שהבאנוה לעיל).

יא. מותר לקפל בגדים בחוה"מ אפי' בדרך קיפולם, ואפי' שאינו לצורך המועד (שם עמ' ק').

סי' תקל"ה – פינוי דירה

א. לפנות דירה אסור אפילו מחצר לחצר כהיום שיש בו טירחא יתירה (עי' שו"ע סי' תקל"ה ס"א, ועי' הליכות מועד. ועי' חיכו ממתקים (עמ' ק"ז ס"ז).

ב. לפנות דירה משכירות לקנייה מותר מפני שיש לאדם שמחה בשלו יותר משל חברו (שו"ע ס"ג) ופסקו החזו"ע (עמ' קצ"ה, סעיף כ"ט) גם בדורנו, וכ"כ בס' אשרי האיש (פ"ח סמ"א, עמ' נ"ט) וכ"כ מורנו בשע"ה (ר"ס ק"א). ומ"מ פשוט לענ"ד דזה דוקא אם הדירה שלו תהיה מסודרת אחרי ההעברה כראוי במועד, שאם לא יספיק לסדרה עד אחר המועד, לענ"ד לא עדיפא לי' לדור בשלו כשביתו הפוך, מלדור בשל חברו בבית מסודר. וא"ל מורנו הרב שליט"א, שדברי טעם הם.

(ואף שמתחלה היה נ"ל לאסור מכמה טעמים, שאע"פ שבשו"ע (סי' תקל"ה ס"ג) כ': "יש מתירים לפנות מחצר של אחר לחצר שלו ואפילו מנאה לכעורה" - כאן שהוא דר בשכירות חשוב כשלו ואין לו שמחה יתירה, והרי אפי' מכעורה לנאה לא התירו. וע' מ"ב (ס"ב סק"ז) שכ' דאם הי' דר אצל חברו בחדר אחד ואח"כ שכר לו בית מיוחד, אע"פ שנח לו יותר אסור לפנות, ע"ש. הרי מוכח דלאו כל שמחה שריא. ובזמנם איני יודע איך היו דרים שם, ואפשר לפי התנאים בזמנם היתה בזה שמחה יתירה. אבל כהיום אין חילוק בשום דבר, זולת שזה שלו וזה של חברו. (מיהו כשאין לו פרטיות בדירתו השכורה אין שום סיבה להחמיר). ועוד, דאפשר לא התירו טירחא כולי האי (כטירחא דהיום דמשום כן אסרו הפוסקים לפנות דירה אף מחצר לחצר, כדלעיל בסעיף הקודם). והראי' שהתיר מרן השו"ע מחצר לחצר, ולא שמענו להתיר גם מעיר לעיר שהיא טירחא מרובה יותר. ועוד, שאף אם יעבור דירה לא יוכל ליהנות ממנה מיד בבואו עד שיסדר הבית, שזה לוקח

ימים מספר כידוע. ועוד, שכתבה מרן בשם "יש מתירים" ובכה"ג יש כתבו דמדלא כתבה בסתמא לית הלכתא כוותייהו (עי' בספר שלחן גבוה שציין הרב חיכו ממתקים עמ' ק"ה בהערה י"ג, ועי' להרב חיד"א בהל' חנוכה סי' תרע"ב או' א' ד"ה ואמנם, ובס' תרע"ה או' ד' שהביא בזה פלוגתא. ועי' שע"ה (חלק נישואין עמ' תט"ז הע' קע"ד, ועמ' תס"ג הע' רפ"ו). וראה עוד במאור ישראל שבת כג. ד"ה (והשתא) ובפרט כאן שד' הרי"ף והרמב"ם לא כן כמש"כ הב"י. שלכן כ' בספר חיכו ממתקים שם שהמחמיר תע"ב, מ"מ אחר ראותנו דברי גדולי הדור, פשוט שאין מקום ליתוש כמוני לומר דעתו העניה, שו"ר שכ"כ לאסור בס' פסקי תשובות (סי' תקל"ה או' א') שאפילו גר בשכירות ורוצה ליכנס לדירתו הקבועה, צריך להמתין עד אחר המועד. אא"כ יש הכרח גדול והפסד מרובה או משום חשש סכנה וכדו', לפי ראות עיני המורה. וטעמו משום שהעברת דירה כרוכה בטירדא מרובה ובפרסום ורעש, ויש בזה זלזול גדול לעבוד דירה בחוה"מ, עי"ש. ואעפ"כ אין לנו אלא דברי גדולי הדור, והמחמיר תע"ב).

ג. לפנות דירה כשהוא דבר האבד וכגון שתמו ימי השכירות בחוה"מ, וכשמתעכב יותר משלם כפל וכפליים על כל יום, מותר לעבור. כמבואר ברמ"א (תקל"ה ס"א) שאפי' מעיר לעיר שהיא טרחא מרובה מאד, בדבר האבד שרי.

ד. אם רוצה לפנות כלים ובגדים מדירת חבירו לדירה שלו יש מקום להקל בזה במקום צורך, והמחמיר תע"ב. בס' חיכו ממתקים (עמ' ק"ז ס"ו כ' דין זה בשם יש מתירים ויש אוסרים, ולא הכריע. ושם הביא בהערותיו שהגר"ח פלאג'י בס' חקרי לב (ח"א סי' ט"ז) התיר עפ"ד השו"ע (סי' תקל"ה ס"ב) דיש מתירים לפנות מחצר של אחר לחצר שלו, וה"ה והוא הטעם לכלים. וכ' עוד דכן משמע מדברי מהר"ם אריק בספרו מנחת פתים. מאידך ד' המ"ב (סק"ז) והישועות יעקב (סק"א) לאסור ע"ש. - וכיון שלדעת מרן ז"ל מלאכת חוה"מ מדרבנן יש להקל בפלוגתא. ועוד, דיש לסמוך על הגר"ח פלאג'י דרב גוברי'. וכאן הרי ודאי יש לו שמחה מרובה כשהבגדים והכלים בביתו אצלו ולא בבית חבירו

רחוק הימנו. ועוד, שפעמים ושכח א' מהכלים או הבגדים הנחוצים אצל חברו, ואינו נותן דעתו אלא בשעת השימוש.

ה. אסור לבעל מכולת לסדר מצרכים במדפים בחוה"מ אם אין לו בזה צורך המועד משום טירחא יתירא. וכ"פ בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ס"ז), ועי' חיכו ממתקים (עמ' ק"ח).

סי' תקל"ו – תיקוני רכב

א. תיקון הרכב - אם צריך לרכבו במועד ואפי' כדי לטייל מותר לתקן את הרכב (במעשה הדיוט), ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד. ודוקא כשאין יכול לילך ברגליו, כגון שהוא מקום רחוק. (וא"א לו ליסע בתחבורה ציבורית כגון שיש לו חבילות רבות וכדו', ואם יסע במונית הרי יפסיד ממון רב, קובץ דרכי הוראה תשרי תשס"ו) אבל אם יכול לילך ברגליו אף שמותר לו לנסוע ברכבו, מ"מ אין לו לתקן צרכי רכיבה (ש"ע ומ"ב ס"א סק"ב). ואם הוא דבר האבד שע"י שלא יתקן יגרם לו בכך נזק והפסד, מותר אפי' במעשה אומן. (חיכו ממתקים עמ' קי"ב).

ב. לשטוף את הרכב אם הוא מלוכלך הרבה וצריך לנסוע בו במועד, וגם שלא היה יכול (או צריך) לשטפו קודם המועד, מותר לשטפו ולנקותו בין בפנים בין בחוץ, ובלבד שאין טירחא יתירה בדבר. ואם אינו מלוכלך הרבה ואינו מפריע לו כ"כ, יש להחמיר. (עי' חיכו ממתקים עמ' קי"ג קי"ד, ס"ה, ששם כ' שטוב להחמיר ולנקותה לאחר המועד, משום דאוושא מילתא. ויותר נ"ל החילוק כמו שכתבנו, מאחר שלא מצאתי מקור לזה להחמיר משום אוושא מילתא, גם אין ידוע איך הי' בזמנם. ושור"ר כן בפסקי

תשובות (או' ג') דכשלכלוך הרכב רב מאד באופן שמפריע לנסיעה, מותר לנקותו, ע"ש. אלא דמש"כ שמפריע לנסיעה אינו ברור כוונתו, ועכ"פ סגי במה שמפריע לו לנסוע ברכב מלוכלך, והכל לפי רגילותו. ואמנם יש פוסקים שלא חילקו בזה והתירו בסתמא (עי' חזו"ע עמ' קע"ה שכ' להתיר ובלבד שאין טירחא יתירה בדבר, וכ"כ להקל בקובץ דרכי הוראה תשרי תשס"ו עמ' מ"ב סל"ב) מ"מ אפשר שדיברו בסתמא שדרך כלל כשאדם מנקה ה"ז מפריע לו). ומ"מ אין להוליכו למקום שמיועד לניקוי מכוניות (סיכה) משום טירחא לחינם. – ועי' חיכו ממתקים (עמ' שכ"ז, ס"ב) שכ' דאף שמותר לנקות מכונית בחוה"מ מ"מ אין להוליכו למקום שמיועד לזה משום: א) שצריך לשלם מעות, ושכר חוה"מ אסור. ב) שאין מוליכין כלים לבית האומן. ולפ"ז נ"ל פשוט דבמקום שמנקים מכוניות בתחנות הדלק במבצע חינם לכל המתדלקים, חשש ב' יורד. וכן התשלום הוא עבור הדלק בלבד, ויורד חשש א', ומותר בכה"ג.

ג. ישנן כמה דוגמאות של נזק והפסד: א) כגון שנתקע על אם הדרך ומתקנו לחזור לביתו. ב) שמתקנו לכל נסיעה חשובה אחרת, ולולא התיקון יצטרך לשכור מכונית. ג) אם יצטרך לחזור אחר החג למקום הקלקול, ועי"ז יפסיד מחיר הנסיעות. (או את זמן הנסיעה ויורידו לו ע"ז מהמשכורת). ד) ירא להשאיר מכוניתו בדרך מחשש גנבים, שמותר לתקנו או לגוררו למקום בטוח. (חיכו ממתקים עמ' קי"ג הע' ה'). – אבל לתקן רכב שנמצא בחצרו, אינו נחשב דבר האבד. כיון שלא חייב להשתמש ברכב בחג, ויכול להשאר בבית או לנסוע באוטובוס (הליכות מועד עמ' רפ"ז או' ג').

ולכן אם צריך לו למועד אפילו לשם טיול בעלמא, יכול לתקנו מעשה הדיוט בלבד.

ד. מותר להחליף גלגל של מכונית אם צריך למכונית במועד, שהוא מעשה הדיוט. כיון שכולם יודעים להחליף גלגל, וא"צ לזה שימת לב מיוחדת. אבל אסור לתקן את הגלגל הרזרבי מחשש שמא יצטרך לו במועד. (עי' חיכו ממתקים עמ' קי"ג ס"ג. ועי"ש בחיכו ממתקים (עמ' שכ"ז ס"א) שהדר הוא לכל חסידיו וכ' להקל לתקן גלגל רזרבי. והעיקר כאשר כתבנו, דמאחר שיש אפשרות אחרת כבסמוך, למה נקל בחינם. ועי' שע"ה למורנו הגאון שליט"א (סי' צ"ט סכ"א), שהתיר לתקן גלגל רזרבי, אמנם להאמור שכיום יש אפשרות אחרת הא עדיפא. ואה"נ דאם א"א לו לקנות הספריי הלזה וכדו', חזר הדין להיתרו). ואם חושש לנסוע בלא גלגל רזרבי, יקנה את הספריי שממלא את הגלגל, שאפשר לנסוע בו כמות גדולה של ק"מ, והוא לא הורס את הצמיג (הליכות מועד עמ' רצ"א, בדוגמא א').

ה. לתקן פנצ'ר במועד אסור, דהוי מעשה אומן. אא"כ הוא דבר האבד. (וכ"כ בס' פסקי תשובות (או' א') לאסור משום שהדבר כרוך בטירחא יתירה ואע"פ שאפשר שאינו מעשה אומן. ועי' נכרי הקל שם, עי"ש. ואף שבס' חיכו ממתקים עמ' קי"ג ס"ג עולה מדבריו דהוי מעשה הדיוט, ולכן התיר לתקנו במועד. מ"מ נאמנים דברי הליכות מועד (עמ' רפ"ו) שכ' דהוא מעשה אומן, משום שבקי הוא יותר במעשי הרכב).

ו. מותר ללמוד שעורי נהיגה בחוה"מ אם יהי' לו הפסד לולא שילמד. אבל אם לא יגרם לו בכך הפסד, ידחם לאחר המועד (חיכו ממתקים עמ' קי"ג ס"ד).

ז. מותר לשחק בפלאפון אם נהנה מכך, דהוי כמו טיול במועד. (ואולם יש ליזהר משום ביטול תורה, אך הנפק"מ להתיר כשעושה כן זמן מסויים כדי

שיוכל לחזור ללימודו ביתר שאת – עי' בס' הליכות מועד (עמ' רצ"ב ס"ט) השוה דין זה למי שמדליק ומכבה את האור ללא צורך, שלכתחלה אין לעשות כן במועד, והמקל יש לו על מה שיסמוך ע"ש. ולענ"ד אין הדמיון עולה יפה, דהכא שאני דהוי כטיול ומותר. וה"ה במש"כ שם לעשות סיבוב ברכב ללא מטרה מסויימת שהשוה לדין דכיבוי והדלקה ללא צורך, דלענ"ד אם נהנה מכך הוי כטיול ומותר. ועי' בקובץ דרכי הוראה עמ' פ"א סי' ב' בתשו' הגר"א וייס שם. שו"ר כן בפסקי תשובות (סי' תקמ"ה או' ב') שכתב: ומשחקי מחשב שונים שילדים מתעסקים בזה ומתענגים בכך, ה"ז נחשב כצורך המועד (ומותר) עי"ש).

ח. **אדם שהתקלקל לו הרכב ורוצה לתקנו במעשה אומן, יכול לחזור אחר עני שאין לו מספיק לצרכי החג (ויברר הדק היטב שהוא עונה על התנאי הזה), ויתן לו לעשות את המלאכה. וישלם לו במיטבא, כדי שיהי' לו כסף לקנות צרכי החג. וצריך להתנותו כשמשלם לו, שנותן לו הכסף כדי לקנות צרכי החג ולא לכסות חובותיו!!!** (שו"ע ס' תקמ"ב ס"ב ומ"ב סק"ו, הליכות מועד עמ' ר"צ ס"ז) ומותר לעני לעשות אפי' שלא לצורך המועד.

ט. **אף אם צריך ליסע במכונית לצורך "דבר האבד", אסור לו לתקנה מעשה אומן. כי מעשה אומן מותר רק בדבר האבד עצמו, (וצ"ע מלעיל ס"ג אפשרות ב').** אך ע"י גוי (וק"ו ע"י פועל שאין לו מה יאכל), מותר אפילו מעשה אומן. וכשמותר לתקנה, מותר גם להזמין גרר שיגררנה למקום התיקון. (אשרי האיש פ"ח סכ"ט, עמ' נ"ז).

י. **אסור להוליך כלי לבית האומן כדי שיתקנו, ואף שהוא לצורך המועד. ולכן אסור להוליך מכונית למוסך, ואף שבדעתו שהתיקון ייעשה לאחר המועד.** (וק"ו ע"י גרר שאסור). ומ"מ אוטובוס

המשמש את הרבים, יתכן שמותר להוליכו למוסך בכדי לתקנו במועד. (חיכו ממתקים עמ' שכ"ו סי"ד ט"ו).

יא. יש להמנע מלסדר את ביתו בבגדי חורף וקיץ וכדו'. וכמו"כ העוזב את ביתו בחוה"מ פסח על דעת לחזור אחר החג, רצוי להמנע מלסדר את כליו של המועד בארונות, (שהרי סידורו אינו לצורך המועד). (והטעם: א) משום טירחא יתירה. ב) משום אסור בורר שלא לצורך המועד. (חיכו ממתקים עמ' שכ"ו סט"ז).

יב. אסור להעביר את הרכב טסט בחוה"מ, ואפי' שזמנו הגיע בחוה"מ, שהרי יכול לעשות זאת לפני המועד. והוא משום: א) שצריך לשלם, וקי"ל שכר חוה"מ אסור. ב) מפני שהמעביר את הטסט צריך לכתוב, וקי"ל (בסי' תקמ"ה) שאסור לכתוב בחוה"מ. (חיכו ממתקים עמ' שכ"ז ס"ג).

יג. אולם הלומד נהיגה והגיע זמן הטסט שלו בחוה"מ, נלע"ד שיכול להקל, מטעם דבר האבד. שאם ידחה לאחר המועד יצטרך ללמוד עוד כמה שיעורים כדי שלא לשכוח הנהיגה, ובכה"ג ליכא שום טעם להחמיר.

סי' תקל"ז – דיני דבר האבד

כללי דבר האבד

א. אף אם אינו ברור לו שיהי' דבר האבד אלא שהוא חשש מצוי וקרוב הוא יותר שיפסיד הוי דבר האבד. (אמנם בחזו"ע עמ' קע"ג ס"ד כ' אפילו אם הוא ספק, ולא הזכיר שצריך שיהיה קרוב להפסד. ועי' פסקי תשובות

סי' תקל"ז הע' 4 משם החזו"א. ועיי"ש (סי' תקל"ז או' א') שהביא דברי המ"ב (סק"א) שכ' בשם המ"א "אם אותו חשש מצוי שיבוא" ולעומתו הביא דעת מהרש"ג (ח"ב ס"י) שאפי' אם ע"פ רוב לא יהיה אבד, רק על צד המיעוט, יש להקל. עיי"ש. ויש לי להעיר ע"ד מהרש"ג הנ"ל מן הריטב"א (מו"ק ט.) והובא בביה"ל (סי' תק"מ ס"ג, ד"ה סדקים שבגג), דלפי מה שפירשנוהו לקמן (סי' תק"מ ס"ז) החמיר בס"ס בדבר האבד. - ולפ"ז ה"ה ברוב שיש להחמיר, ודלא כמהרש"ג. (עי' תשו' הרשב"א סי' ת"א, שכ' שהוא מדין רוב, ואא"נ שהספק הראשון עושהו דרבנן שהרי קי"ל דספק מדאורייתא לחומרא מדרבנן, והספק השני עושהו ספק דרבנן לקולא, סו"ס יש לנו ללמוד גם על רוב בכה"ג. וק"ו הוא, שהרי ס"ס מדין רוב מהני אף להני דסברי דסד"א לחומרא מה"ת, ולדבריהם צ"ל ס"ס מתהפך וספקות חשובים, משא"כ א"נ דס"ס הוא מדין ספק דרבנן, א"צ לכל אלו, (עי' בפוסקים יו"ד סי' ק"י שהשיגו על הש"ך בכללי הס"ס שכ' שא"א לכל אחד לעשות ס"ס מדעתו). ומינה מוכח דא"נ שהוא מדין רוב ודאי מהני לכו"ע, ופשוט הוא מאחר שרוב הוא דאורייתא. ודיינו בזה להקל, שהרי אפילו בדבר האבד גופא יש בה עיקולי ופשוטי כמו שכתבנו להלן בכלל 4. אתאן לדינא שאין להקל אם על צד הרוב אין כאן דבר האבד. -- ויש להחמיר לעשות את דבר האבד בצנעא אם אפשר. (ועיי' מ"ב ר"ס תקל"ז). (ובס' אשרי האיש (פ"ח ס"ד, עמ' נ"א) כ' דבר שגופו ממש נפסד ואובד, כיון שהפסדו ניכר א"צ צינעא. (דליכא חשש הרואים). אבל כשגוף החפץ לא נפסד ממש ואפשר לעשותו בצנעא, צריך לעשותו בצנעא).

ב. כיון שהתחיל לעשות המלאכה משום דבר האבד, גומר את כולה, ודוקא באותו החפץ. כגון: שטען קורה פ"א על הזיתים שיצא מהם שמן כדי שלא יפסדו, טוען פעם שניה ושלישית. ולא נימא לי' להפסיק אחר פעם ראשונה שעתה כבר אין חשש שיפסדו. אבל בחפץ אחר לא הותר לו. וכגון: אם מותר לו לקטוף פירות מעץ אחד משום דבר האבד, לא נתיר לו לקטוף גם משאר העצים שאינן דבר האבד.

ג. בהפסד מרובה יש להקל אפי' בלא שינוי במלאכה. אבל בהפסד מועט צריך לשנות (בשו"ע סי' תקל"ז ס"א כ' שמותר לעשות דבר האבד בלא שינוי, ולא חילק, וצ"ע).

ד. אדם חשוב אם יכול להקל לעשות בדבר האבד, או שיש לחוש שיסברו שכיוון מלאכתו במועד, ויבואו ללמוד ממנו לכוון מלאכתם במועד, כהא דמו"ק (יב:) בעובדא דר' ינאי. עי' מ"ב (סי' תקל"ז סט"ז סקנ"ד) שכ': "עי' ט"ז מה שכ' בשם רוקח, דאדם חשוב צריך להחמיר אף בדבר האבד. ובבדק הבית (למון הב"י) מפקפק בזה, ומ"מ טוב שיעשה בצנעא. אם לא שאירע פעם אחת תקלה, ע"י שהעולם דימו שמותר לעשות לכוון לכתחילה ולהניח המלאכות על חוה"מ, דאז אפשר דממדת חסידות צריך ליזהר בכגון זה מעתה. (פמ"ג). עכ"ל הכהן הגדול מאחיו בעל המ"ב. - וכן ממדת חסידות כל אדם לא יעשה שום מסחר בחוה"מ אף בדבר האבד אם אפשר לו, ותבוא עליו ברכת טוב. פסקי תשובות (סי' תקל"ט או' ג'). ועי' אשרי האיש (פ"ח סי"ב עמ' נ"ג) שכ' "מנהג חסידות להמנע מלעשות אפילו דברים המותרים ודאי במועד". ועי"ש בפסקי תשובות, שיש כמה דעות בפוסקים האם הותרו גם מלאכות האסורות מה"ת לצורך דבר האבד, ואף מלאכות שיש בהם טורח גדול. ע"כ מן הראוי שלא ליכנס להיתרים הללו אם אפשר לו.

ה. במלאכת דבר האבד א"צ שדוקא בעל הממון יעשה המלאכה, אלא אפשר לשכור פועלים שיעשו למענו. ויש שכ' דאם יכול לעשותה ע"י גוי הכי עדיף טפי. (מ"ב סי' תקמ"ב סק"ה, ובשעה"צ שם, ובכה"ח סי' תקל"ז סקע"ט).

- ו. לכתחילה ראוי לעשות דבר האבד בצנעא, ואם א"א יעשנו בפרהסיא. (חיכו ממתקים עמ' קמ"ב ס"ג ובהערה ט').
- ז. בטרחא מרובה אסור לעשות אפילו בדבר האבד. (ומבואר כן בשו"ע סי' תקל"ז ס"ב שאפי' בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא טרחא יתירא).
(כל אלו הכללים כתובים בס' חיכו ממתקים עמ' קי"ח - קכ"ד ובהערות).
- ח. אין נחשב דבר האבד אלא כשעיקר הדבר נפסד, אבל תוספת מעט קלקול לא נקרא דבר האבד. (פסקי תשובות סי' תקל"ז או' א', משם המ"ב סי' תקמ"א סק"י, והבאנוהו לקמן סי' תקמ"א ס"ג)
דיני שדה וההשקיה וכן לקיטת ירקות שרוצה לאכלן במועד ועניני החפירות וכדו' תמצא בס' חיכו ממתקים (עמ' קכ"ד - קט"ז).
- ט. מותר להשקות עציצים ופרחי נוי שבבית, באופן שאם לא ישקם במועד העלה יבול. אמנם נכון להשתדל ולהשקותם לפני כניסת החג. (נלמד משדה בית השלחין שמשקין במועד). (חיכו ממתקים עמ' ק"ל ס"ו).
- י. העושה סוכתו בגינה, וכן האוכלים בחוה"מ בגנות ופרדסים נכון שלכתחלה לא יטלו ידיים בגינה. (דאף שמצינו בכ"ד דפסי"ר במועד מותר, מ"מ זהו דוקא כשיש לו צורך במועד). ומ"מ אם יש טורח ליטול במקום אחר, אפשר ליטול בגינה. חיכו ממתקים שם ס"ז. (ועי' אשרי האיש פ"ח סמ"ב עמ' נ"ט, שכ' שיש ליזהר מלשפוך מים לחצר).
- יא. מותר להעמיד מלכודת עכברים בבית (חי"מ עמ' קל"ג סי"א)

יב. סחורה שאם לא יהפכנה מלמעלה למטה תתקלקל מותר להפכה בחוה"מ (שו"ע סי' תקל"ח ס"ה). לכן סוחר הרוצה לנצל ימים אלו כדי לסדר את חנותו, אסור. ואע"פ שיוצרך לעשות כן אחר החג, ויהיה לו הפסד מכך, ה"ז מניעת ריוח, ולכן אסור. (פסקי תשובות או' ב') (אכן פעמים שהוא הפסד גמור, כגון שיוצרך להביא פועל לסדר את החנות, כי הוא עצמו יצטרך לטפל בלקוחות, במידה וא"א לעשות כן אחר שעת הסגירה בימים שאחר חוה"מ).

יג. המכוון מלאכתו לעשותה במועד - אם עדיין לא עשאה, אין הבי"ד מניחין אותו לעשות, ואף שתתקלקל ותאבד. ואם כבר עשה את המלאכה, חכמים קנסוהו, ומאבדים אותה ממנו ומפקירים אותה לכל. ואם עשה מלאכת אחרים שא"א לקונסו, כגון חייט או סופר שעושה מלאכה לאחרים, מנדים אותו. (סי' תקל"ח ס"ו, ומ"ב סקט"ו, חיי"מ עמ' קמ"ד ס"ז). אבל אם עשה המלאכה ע"י גוי, אין קונסים אותו. (פסקי תשובות או' ב' סעיף ו', משם כה"ח סקכ"ג).

יד. המכוון מלאכתו לעשותה במועד ומת - אם עדיין לא עשה את המלאכה, מאחר ובנו יורשו, יכול הבן לגמור את המלאכה במועד, אם הוא דבר האבד. [כיון שאת הבן אין לקנוס משום מעשי אביו]. ואם כבר עשה את המלאכה ומת, אם הבי"ד לא הספיקו להפקיר את המלאכה בחייו, בנו יורשו ואין מפקירין אותה. ואם הספיקו להפקיר, כל הקודם זוכה, ואף בנו יכול לקדום ולזכות. ומותר לבן לגמור את המלאכה אם היא דבר האבד. (שו"ע ס"ס תקל"ט ובמ"ב שם, חיי"מ שם עמ' קמ"ה ס"ח).

טו. מי שעשה במועד מלאכה שאינה אבודה ומת - י"א שקנסו את בנו שלא יהנה מהמלאכה, וי"א שלא קנסו את בנו, וכן הלכה. (שם) מ"ב סקכ"א. חי"מ עמ' קמ"ז).

סי' תקל"ט - דיני סחורה (דבר האבד)

א. אסור להסתחר בחוה"מ ואפילו כל שהוא, בין לקנות ובין למכור. ואפי' בצנעא אסור, וכ"ש בפרהסיא. ואין חילוק אם היהודי קונה, או ממנה שליח כדי לקנות. [דאף בחוה"מ אסור לומר לאחר ואפי' לגוי לעשות לו מלאכה האסורה]. (שו"ע ס"א, וחי"מ עמ' קמ"ט ס"א).

ב. אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן, מותר למכרה. אבל אם לא יפסיד מהקרן, אסור. שמניעת ריוח אינה חשובה הפסד להתירה בחוה"מ. אבל אם ע"י הריוח הזה יהיו לו יותר מעות להוציא לשמחת יו"ט, מותר למכור את הסחורה, אף שאין כאן הפסד קרן אלא הוספת ריוח. ואינו צריך להוציא את כל המעות שמרויח מהעסקא לשמחת יו"ט, אלא די להוציא מקצתם. ומ"מ החנות תהי' סגורה, וכשבא הקונה לקנות פותחה במקצת, כדי שלא יהי' בפרהסיא. (שו"ע ס"ד ומ"ב שם).

ג. כל האמור בסעיף הקודם זהו דוקא במי שיש לו מעות מועטים שחס עליהם מלהוציא הרבה לשמחת יו"ט, ועתה כשיש לו מעות בריוח יוציא יותר. אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת

יו"ט ככל אשר יתאוה, ואין בדעתו להוציא הרבה, לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר (דהוי הערמה). (שו"ע ס"ד).

ד. בדבר שהוא מלאכה גמורה אין חילוק בין בצנעא ובין בפרהסיא, ואסור לעשות כלל במניעת ריוח.

ה. שיעור ריוח מרובה ומועט הכל לפי האדם, העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו. (פשוט. וכ"כ בחי"מ עמ' קנ"ג הע' י', וכ"כ בפסקי תשובות או' א').

ו. מי שקנה סחורה לפני חוה"מ אסור להביאה לביתו בחוה"מ (נר' דוקא כשאין לו בה צורך המועד). ואם המוכר יגבה תשלום נוסף עבור המתנת הסחורה בחנותו מותר, דהוי דבר האבד. (חי"מ עמ' קנ"ד ס"ה).

ז. סחורה שאינה מצויה תמיד אחר המועד, כגון תיירים שבאו לעיר ורוצים לצאת, ומבקשים לקנות ביוקר או למכור בזול, מותר לקנות ולמכור להם. ואפי' שאין לו צורך המועד בסחורה זו, אלא כוונתו להסתחר. (שו"ע סי' תקל"ט ס"ה).

ח. אם יש מבצע בחנות רק לימי חוה"מ, (ואין לו בזה צורך המועד), האם נחשב דבר האבד? תלוי במהות המבצע אם מחיר המבצע הוא מהותי לעומת המחיר הרגיל, שיש פער סביר ביניהם, הוי דבר האבד. ואם ידוע שלא יהי' המבצע אחר חוה"מ או שיגמר במלאי, מותר לקנות בחוה"מ. אבל אם מחיר המבצע הוא בשקלים בודדים (ואינו בגדר עני ממש), אסור לקנות בחוה"מ. (הליכות מועד עמ' רצ"ד ס"ג). וה"ה במכירת סוף עונה שבדרך כלל

ההפרשים משמעותיים, ואם לא תהיה ההנחה אחר חוה"מ, או שחושש שהבגדים או המדה שצריך יגמרו, מותר לו לקנות בחוה"מ. (ראה פסקי תשובות או' ב'). כמו"כ אדם המצוי במקום כלשהו וראה שם חפץ הנצרך לו, ואחר חוה"מ יצטרך לנסוע במיוחד לאותו מקום לקנותו, מותר לו לקנותו במועד. (שם. וראה גם בפסקי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהובאו בקובץ מבקשי תורה).

ט. אם מסופק אם המחיר יעלה אסור לו לקנות במועד, (חי"מ עמ' קנ"ז הע' כ"ג), שספק מניעת ריוח אסור, ול"ד לספק הפסד קרן שמותר.

י. מי שצריך לקנות יין לכל השנה ואחר החג לא ימצא במחיר מוזל כמו שנמצא עתה מותר לקנות במועד. ומותר אף לקנות ולתקן החביות ולזפתן, ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד. אמנם אסור לקנות יין מכדי צרכו שלו (לצורך העונה הבאה) שאם יקנה יותר מכדי שתייתו, מוכח שעושה כן לצורך מסחר ואסור. (שו"ע ס"ט ומ"ב סקל"א). וה"ה לקוח רגיל יש לו לימנע מלקנות כמות גדולה בכוונה תחלה כדי שישאר לאחר החג, אא"כ הדבר גורם להוזלת המחיר. אמנם דברים הנמכרים באריזות גדולות, אין איסור לקנותם לצורך המועד, אף שישאר לו לאחר המועד בודאי, מאחר שכך הדרך לקנות את הסחורה. (פסקי תשובות סי' תקל"ט או' ח').

יא. אסור לקנות או למכור מניות בחוה"מ, אא"כ צריך למעות כדי להוציא יותר לשמחת יו"ט, או שיש חשש שיוזלו, שאז מותר

למכרן משום דבר האבד. (חי"מ עמ' קס"א סט"ז, משם הגר"מ פיינשטיין ושש"כ).

יב. מי שקנה חפץ קודם המועד ורוצה להחזירו, נכון שלא להחזירו במועד. אולם באופן שאם יתעכב עד אחר המועד לא יסכימו לקבלו, מותר בשופי להחזירו אף בתוך המועד. (לדעת הגרמ"פ בספר זכרון שלמה (דף ל"ח) אסור להחזירו, משום דזהו בכלל פרקמטיא. אולם דעת באר משה (הוב"ש בדס"ג), שאף אם יקבלו אחר המועד אין איסור להחזירו במועד, אלא דהמחמיר תע"ב. (עי' חי"מ עמ' קס"א סי"ז ובהע' ל"א שהביא השיטות הנ"ל). מיהו לענ"ד כהיום שאין מחזירים התשלום אלא זיכוי כספי, ואינו יכול אלא לקחת חפץ אחר, אפשר שיש יותר להקל, דהוי כמחליף חפץ בחפץ, ועצ"ע. ועי' בפסקי תשובות (או' ח') שכ' שאם לא יפסיד אם ימתין עד אחר המועד, נכון להמתין. וטעמו שם (בהערה 40), כי אף שמדינא יש סברות להתיר, שאי"ז בכלל גזירת מסחר, מ"מ יש לחוש למראית עין וכו', (ר"ל, מאחר דל"ה לצורך המועד עי' לרבנו הגר"ז סי' רנ"ב סי"ג). ולפ"ז הכא שאינו מקבל כסף אפשר שאין כאן מראית עין, או"ד סו"ס רואים כשיוצא עם מצרך שאינו לצורך המועד ויסברו שקנאו כעת).

יג. המלוה לחבירו מעות בחוה"מ עבור חפץ או סחורה, בתנאי שאם לא יפרע לו לסוף שמונה ימים שהוא אחר המועד יהא קנוי לו החפץ. יש מתירים שאי"ז פרקמטיא, אלא הלואה עד זמן שמונה ימים. ויש אוסרים, שא"כ יתירו כל מקח וממכר שבעולם ויערימו שיהי' המקח חל אחר המועד, ועד אז יהי' בתורת הלואה. ולדינא יש להחמיר כהאוסרים, ובמקום צורך אפשר שאין למחות ביד המקל, ודוקא באופן שאין כוונתו להערים. (שו"ע ס"ז ומ"ב שם. ועי' חי"מ עמ' קס"א סי"ח. ולא הקלנו כ"כ כדבריו אלא במקום צורך, מאחר דהלכה כיש בתרא).

יד. מי שצריך מעות כדי לשלם מסים (חשמל, מים וכדו') והגיע זמן פרעונם בחוה"מ, ואם לא ישלם בחוה"מ יגיע לו מזה הפסד (ריביות משמעותיות), מותר למכור סחורה כדי לשלם. ובלבד שאין לו חוץ מזה מעות, וכן שלא יכוון פרעונם במועד. וה"ה מי שלוח מגמ"ח כסף והגיע זמן פרעונו במועד, ואם לא ישלם בזמן שוב לא יאמינוהו ולא ילווהו פעם אחרת, די ש להקל כנ"ל בתנאים הנ"ל. (חי"מ עמ' ק"ס סי"ד הל' כ"ח).

טו. אסור להפקיד צ'ק בבנק בחוה"מ. בין אם מפקיד דרך פקיד, ובין אם מפקיד דרך המכונה. אא"כ מפקיד את הכסף כדי לצמצם את המינוס שלו ולהנצל מריבית שמותר. וכן אם מפקיד את הצ'ק כדי שיוכל למשוך כסף ולקנות צרכי המועד, מותר. (הטעם שאסור להפקיד, כיון שאז צריך לחתום על מסמך, וכן הפקיד צריך לעשות כמה פעולות במחשב, וכן להוציא נייר במדפסת. וזה לא צורך המועד, שהרי יכול להפקיד אחר המועד. וגם כשמפקיד בהפקדה אוטומטית צריך להקיש את הקוד הסודי, ולבחור את הפעולה, ואף הפקיד צריך לטפל בזה לאחר מכן ולכתוב וכדו', וחשיב ככתיבת מעשה הדיוט שהותרה רק לצורך המועד). (הליכות מועד עמ' רצ"ג ס"ו). אבל מותר להפקיד צ'ק מעיו"ט (ראשון) אף אם הפקידים בבנק יטפלו בזה בחוה"מ. (אשרי האיש פ"ט ס"ח, עמ' ס"ב).

טז. מי שכופים אותו שלא כדין לעבוד בחוה"מ מלאכה אסורה, רשאי להמציא אישור רפואי להשתחרר מהמלאכה ואף שאינו נכון, כדי שלא יכפוהו לעבוד בחוה"מ. (וכ"כ בחזו"ע... ובס' אשרי האיש פ"ח סי"ד, עמ' נ"ד) ומ"מ אין לו ליטול שכר עבור יום זה, שהרי

במציאות לא עבד, אלא ינכה יום זה מיום חופשתו. (חי"מ עמ' קס"ב סכ"א והע' ל"ז).

יז. בעל מפעל שאם יסגרנו במועד, יוכרח לשלם לפועליו משכרתם של ימי המועד, מותר לפתוח את המפעל בחוה"מ דה"ז כדבר האבד, ואפי' שהפועלים יהודים, ואין בזה משום לפני עיור (שמכשילם לעבוד בחוה"מ). אולם מאחר ויש חולקים, טוב לעשות שאלת חכם. (חי"מ עמ' קס"ג סכ"ב, וע"ש הע' ל"ח מה שהביא בשם מהר"ם פרובינצאל שהובא בברכ"י לאסור. וע"ע בס' זכרון שלמה, וכ"ה בשש"כ (פרק ס"ז סי"ב) שהגרשז"א זצ"ל ג"כ פקפק בהיתר זה כי ראוי לכל מעביד לקחת זאת בחשבון מראש שלא יהי' לו הפסד מכך. ונלע"ד דאם פועליו עובדים לפי סך לחודש ולא לפי כל יום ויום לכאורה יש להחמיר מאחר שאינו מפסיד להדיא על ימי חוה"מ, והוי כמו הוצאות קבועות חשמל וארנונה ומים דלא חשיב דבר האבד בחוה"מ, שנתיר לו לפתוח את החנות מחמתם, כמש"כ בחי"מ (עמ' קס"ט סל"ג). אמנם בחזו"ע (עמ' קפ"ב ס"ט) התיר בכל אופן, ורק כתב שישתדלו לעשות זאת בצינעא עד כמה שאפשר, ושם הביא הרבה חולקים על דברי מהר"ם פרובינצאל שהובא בברכ"י (ר"ס תקל"ז). ובפסקי תשובות (סי' תקל"ז או' ב') כ' שיש המצדדים להקל בזה, אך למעשה אין להקל אלא כשיש עוד צדדים וסיבות להתיר המלאכה, ולפי הוראת חכם לפי העבודה וההפסד וצורך הזמן. וכשהפועלים גויים ניתן יותר להקל בזה, עי"ש. וראוי לכל יר"ש להחמיר בזה, ותבוא עליהם הברכה. ובפרט אם נותן להם סך קבוע לחודש הנקרא בלשוננו "גלובלי", ולא לפי שעות, שיש להחמיר יותר.

יח. עובד שכיר שרשאי לקבל חופשה שנתית, צריך לבקשה בחוה"מ ולא בזמן הקיץ. ואם יש לו סיבה לקבלה בקיץ, כגון שצריך ללכת להבראה מותר. ומדת חסידות שגם באופן כזה יקבל את חופשתו בחוה"מ. אולם אין העובד השכיר חייב להפסיד יום עבודה נוסף,

וכגון שהמעביד מתנה עבור כל יום חופשה בחוה"מ, בויתור על שני ימי חופשה בימות החול, ה"ז דבר האבד ומותר לו לעבוד בחוה"מ. (חי"מ עמ' קס"ד סכ"ג).

יט. אסור לפרוט כספים בחוה"מ (בתוספת ריבית כמו שרגילים לעשות כיום) למי שרגיל בכך כל השנה, (כלומר השולחני פורט כל השנה). ודוקא אם אין לו בזה צורך למועד. (חי"מ עמ' קס"ו סכ"ו) (ואף דולרים מותר למכור אף שאינו יכול לקנות בזה מצרכים, דאפשר קונה הוא כדי לפרוע הלואה שהגיע פרעונה בימי המועד, ואם לא יפרענה יוסיפו לו ריבית או שיפסיקו להלוותו).

כ. חנות שההלכה מחייבת שתהי' נעולה בחוה"מ, ומפני כן יתכן שהקונים הרגילים אצלו יקנו ממקום אחר באופן קבוע, אעפ"כ אסור לפתוח את החנות. (שעד כאן לא התיר מרן בכה"ג (סי"ג) אלא בהלואה, משום דל"ה בכלל פרקמטיא. משא"כ הכא דהוי פרקמטיא גמור, אסור). ויש מתירים. ואם ע"י פתיחת החנות יצטרך לעשות מלאכה גמורה, אסור לכל הדעות. (חי"מ עמ' קס"ז ס"ל). (וצ"ע שהרי התרנו דבר האבד אף בסחורה ממש, ועי' ביו"ד סי' ש"פ)

כא. בעל חנות שמותר לו לפתוח חנותו מותר למכור אף שבאו לקנות גויים. (מ"ב ס"י סקל"ג). ואין צורך שישאל מהקונים אם כוונתם לקנות רק לחוה"מ. אולם אם ברור לו שהוא קונה שלא לצורך המועד, אסור למכור לו. וכן בעל מכולת שחנותו נמצאת במקום

שיש רק גויים, או יהודים שאינם שומרי תו"מ, אסור לפתוח את חנותו. (חי"מ עמ' קס"ח סל"א).

כב. באופן שאסור לו לפתוח חנותו אין לו לפתוח החנות, אף שאינו רוצה למכור אלא בכדי לשוחח עם חבריו וכדו'. (עי' חי"מ עמ' קס"ח סל"ב, ובהע' נ"ז כתב בשם שו"ת תורה לשמה (סי' קצ"ח) שכתב לאסור משום מראית העין וחילול השם וזלזול במועד. וע"ש שדחה ראיית התול"ש. ומ"מ עוד יש צד לאסור לענ"ד שאין לסמוך על האדם כשיבוא אליו לקוח ויחפוץ לקנות בממון רב שלא ימכור לו, ואף שי"ל שאין גוזרין גזירות מדעתינו מ"מ חזי לאצטרופי לסברת התול"ש).

כג. מותר להשכיר דירה בחוה"מ משום דבר האבד. (חי"מ עמ' קע"א סל"ו).

כד. שכירות דירה שהגיע זמן התשלום בחוה"מ, מותר למשכיר לקבל דמי השכירות במועד, ואת הקבלה על התשלום יכתוב לפני המועד וימסרנה במועד. (שם סל"ז).

כה. בעל חנות של בגדים ומנעלים וכדו' שע"פ הדין פותח בצנעא, דהיינו שפותח דלת אחת ונועל אחת, (כמבואר בש"ע סי"א ובשע"ה סי' ק' ס"ה). אם אין באפשרותו לעשות שינוי הנזכר, מותר למכור ללא שינוי. ואם אפשר לו לעשות שינוי אחר עדיף טפי. (חי"מ עמ' קס"ז סכ"ר). בזמנינו שדלתות החנויות דרך כלל סגורות (אף בשעת פתיחתם) מפני המיזוג, יש לו לעשות שינוי אחר, ולא סגי בסגירת הדלת (פסקי תשובות סי' תקל"ט הע' 16), ולכן אפשר לנעול הדלת עם מפתח ולפתוח ולסגור בכניסת כל קונה וקונה, או שתריסי חלון הראוה יהיו סגורים, או שיניח וילון

על הדלת שלא ייראו הקונים שבחנות, או שיכתוב על הפתח שהחנות פתוחה רק מספר שעות ביום עקב קדושת המועד. (עי"ש או' ז'). ובחנויות שיש שם תריס גלילה, אפשר לסגור חצי תריס.

כו. מותר לקנות מתנה לחבירו בחוה"מ משום שמחת יו"ט, אף שעצם הדבר הנקנה, אין בו צורך למועד. (פסקי תשובות סי' תקל"ט או' ח').

כז. חנות המוכרת דברים רבים מהם נצרכים למועד ומהם לא (כגון "סופר-מרקט"), יש מי שכתב שאין לפתחם כרגיל אלא בשינוי. (קובץ דרכי הוראה תשרי תשס"ו קובץ ג' עמ' ט"ו הל' כ"ב, של הגר"א וייס שליט"א). אך בס' אשרי האיש (להגריש"א זצ"ל, פ"ח סי"ז, עמ' נ"ה) חולק ומקל בזה.

כח. כל מלאכה שמותר לעשותה במועד, מותר גם ליהנות ממנה. ומה שאמרו שהעושה מלאכה במועד אינו רואה סימן ברכה, זהו רק בדברים שאסור לעשותם במועד. אבל בדברים שמותר לעשותם במועד, מותר גם ליהנות מהם, ויש בהם סימן ברכה. (הליכות מועד עמ' רפ"ט ס"ו).

סי' תק"מ – בנין וסתירה

א. אסור לבנות בחוה"מ אפילו כל שהוא, ואף לצורך המועד, אא"כ במעשה הדיוט. לכן אם נפרץ גדר גינתו מותר לבנותו במעשה הדיוט כגון שמניח אבנים זו ע"ג זו ללא טיח וסיד (עליהם, עי'

רמב"ם פ"ז ה"ה מיו"ט), ואם הגדר מעצים יניח שם קנים וכדומה. אכן דוקא תיקון פירצה מותר, ולא לגדור לכתחילה, אבל כותל חצר שסמוך לרה"ר, כיון שיש חשש לגנבים הוי דבר האבד, ומותר לבנותו אף במעשה אומן. (שו"ע סי' תק"מ ס"א, ובמ"ב שם. חי"מ עמ' קע"ג קע"ד).

ב. ה"ה לתקן תריס שנשבר וכן להתקין סורגים מחשש גנבים, מותר במעשה אומן, ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד. (חי"מ עמ' קע"ה ס"ג).

ג. להתקין רב בריח או מערכת אזעקה מחשש גניבות, יראה שאם במקומו כולם נוהגים לעשות כן, וכגון שדר באיזור יוקרתי וכדו', הוי כחשש המצוי, ואפשר להתקין בחוה"מ אף במעשה אומן, משום דבר האבד. ובמקום שיש חשש סכנת נפשות, מותר אף במעשה אומן (אם לא סגי במעשה הדיוט), ואפי' כיוון מלאכתו במועד, ופשוט. (עי' חי"מ עמ' קע"ה ס"ג שאסר לעשות שמירה יתירה כגון להתקין רב בריח או מערכת אזעקה מחשש גניבות. וטעמו דע"כ לא התירו חכמים אלא לגדור פירצה, דפירצה קוראת לגנב, משא"כ להוסיף שמירה, ע"ש. ואמנם נכון הדבר שאם אין כאן דבר האבד, יאסר לגמרי אף במעשה הדיוט. ויש ללמוד כן מהמ"ב (ס"א סק"ד) דדוקא לגדור פירצה מותר, ולא לגדור לכתחלה כל הגינה אפי' במעשה הדיוט. ואף זה הוא מעשה דלכתחילה, ופשוט. אבל אם יש כאן דבר האבד, והראי' שבמקומו כולם עושים כן, נ"ל דשפיר יכול להתקין את אלו אף במעשה אומן. שו"ר כן בפסקי תשובות (או' ג' משם באר משה וש"כ) שמותר לתקן (או להתקין, שדינם שוה) מערכת אזעקה אוטומטית, אפי' במעשה אומן, כי מגן מפני הגנבים, והוי כתיקון דלת מפתח ומנעול, עי"ש).

ד. מותר לתקן מעלית במועד מעשה הדיוט. מעלית של ב"ח או אפי' בבנין מגורים ודריים שם זקנים או חולים וכדו' שרי אף מעשה אומן. (חי"מ עמ' קע"ה ס"ד ובהערה). ולענ"ד אף מעלית של בנייני מגורים גדולים כ-5 קומות מותר אף במעשה אומן, משום דהוי צורך הגוף, (ובלבד שלא יכוון מלאכתו למועד). (וראיתי שכן הקל לדינא הגרשז"א זצ"ל (לא מצאתיהו כעת לראות טעמו). ואף אם אין באותו בנין זקנים וחולים או נשים בהריון, הרי ישנם אנשים מבחוץ המגיעים, ואפשר שהם זקנים וחולים, לכן יש להקל בזה לענ"ד. ובר מן דין יש לדון להקל גם לשאר בנ"א שקשה להם לעלות הרבה קומות, ובפרט כשהוא עייף ותשוש. וא"א לקבוע במסמרות להחמיר, מאחר שאין ידוע לנו מי יוצרך לה במועד. ועי' מש"כ בזה הגר"ש וואזנר זצ"ל הובא בס' מבקשי תורה (עמ' תשמ"ו) שמותר רק מעשה הדיוט, לפי שאינה חשובה צורך רבים, ובשעת הדוחק יעשה שאלת חכם, עי"ש. הרי שאף הוא פתח הפתח למצוא היתר, ובכה"ג שהוא רב קומות לענ"ד פשוט שהוא שעת הדוחק, והוי כצורך הגוף ומותר. ויותר שלדעת הפסקי תשובות (סי' תקמ"ד או' א') הקל במעלית בשופי מעשה אומן, משום דהוי צרכי רבים, ובפרט שמגיעים לשם גם מבחוץ, הוי צרכי רבים, עי"ש. א"כ בכה"ג שהוא כמה קומות, יש להקל בודאי. ועי' בס' אשרי האיש להגריש"א זצ"ל (פ"ח סכ"ח, עמ' נ"ז) שכ': מעלית שהתקלקלה אינו נחשב צרכי רבים. וכ"כ בחי"מ (עמ' קע"ה הע' ז') שכן אמר הגר"ח גריינמן זצ"ל. ואם יש זקנים (בריאים) שגרים גבוה וקשה להם לעלות ללא מעלית, נחשב כצורך המועד, ומותר לתקנה במעשה הדיוט. ואם יש חולים בבנין, מותר אף לקרוא לטכנאי (ר"ל מעשה אומן) עי"ש. - ומ"מ לענ"ד המקל לא הפסיד, כי פעמים רבות גם לבריא קשה לעלות, כגון שהוא עם קניות וכדו'. וק"ו לנשים בהריון שלפעמים אף מסוכן בעבורם. והרבה אנשים מבחוץ מגיעים ולפעמים לצורך חשוב, ולא יועיל מה שירדו אליהם. וגם שפעמים אשה בהריון או זקן וחולה יעלו בקושי מחמת אי נעימות, ולבסוף אפשר ליגרם להם נזק. מכל הלין מילי ובתוספת מה שיש שכ' דהוי צרכי רבים, ובמלאכת חוה"מ דרבנן. ולא גרע מתיקון מזגן ואמבטיה וכדו' דהוי צורך הגוף ומותר אף מעשה אומן, לכן ודאי

שהמקל לא הפסיד כלל. והגריש"א אפשר קאי לשיטתי' דמלאכת חוה"מ דאורי' לרוה"פ כד' הביה"ל סי' תק"ל. עי' אשרי האיש פ"ח סי"א עמ' נ"ג, בספק אם המלאכה מותרת שהחמיר בה א"כ יש חשש להפסד גדול ועדיף ע"י נכרי, ומוכח שסבר כהמ"ב. אבל אנן בדידן יש לנו להקל יותר. ולקושטא דמילתא נראה דחשיב "צרכי רבים", מאחר שאין המעלית משמשת רק לדיירי הבנין, אלא לכל החפץ לעלות לבנין. והוי כמבוי קטן שאף שאין רבים דרים שם, מ"מ מאחר שהוא שייך לציבור הכללי, ולכל אדם יש רשות לעבור שם, הוי צרכי רבים, וה"נ ממש. ונכון לענ"ד).

ה. **אסור לבנות מעקה בחוה"מ במעשה אומן, אבל מעשה הדיוט מותר.** (חי"מ עמ' קע"ה ס"ה וע"ש בהערה). ובמקום שיש סכנת נפשות, וא"א לו לסגור פתח אותו החדר, ולא סגי במעשה הדיוט, פשוט שמותר אף במעשה אומן, וחייב לעשות כן מבלי שיהוי כלל. והריטב"א שהביא בחי"מ לא מיירי בכה"ג. שוב זכיתי וראיתי שכ"כ להדיא בס' אשרי האיש (פ"ח סכ"ז, עמ' נ"ו) שמותר אף מעשה אומן כדי למנוע סכנה, עי"ש.

ו. **נוי הבית חשוב צורך המועד ולכן אדם שחשוב לו מאד יופי, [וה"ה אם חשוב לאשתו היופי כדרך הנשים, כן א"ל מרן שליט"א] והתמונה במקום מרכזי, מותר לו לתלות תמונות לנוי ע"י מסמר בקיר דהוי מעשה הדיוט, והמחמיר תע"ב. ואם זה מעשה אומן, כגון שצריך לקדוח בקיר וכו', אסור לכו"ע. (מעשה הקדיחה, ושימת הדיבל והבורג, הוי מעשה אומן. לפי שצריך לזה שימת לב ודקדוק איזה חור לעשות, ואיזה דיבל ליתן בו, ואיזה בורג, ולקדוח בצורה ישרה וכו', כמש"כ בס' הליכות מועד עמ' רפ"ז בראשו). (עי' חי"מ עמ' קע"ז ס"ו, ומה שהק' שם בהערה ט' מהמ"ב (ס"ב סק"ה) דטעים טעמא להיתרא ליטול גבשושית שבבית שהוא כדי שלא יתקל ולא כ'**

משום יפוי הבית. לענ"ד לק"מ, דהתם מיירי בשו"ע להקל אפי' במלאכת אומן (כמו דמוכח מהמ"ב וכן מהב"י שם) וזה ודאי א"א משום יפוי הבית ובהכרח כדי שלא יתקל דהוי צורך הגוף. ועי' בס' אשרי האיש (פ"י סי"ז, עמ' עמ' ס"ט) שכ' להקל לתלות תמונה ע"י מסמר, דנוי הבית נמי חשיב צורך המועד. ומאיך הגר"מ פיינשטיין אוסר, משום שע"פ רוב אינו נחוץ כ"כ, ואינו צורך המועד. אבל אם מאיזה טעם נחוץ לו, מותר כמו בשאר צרכי המועד. (הביאו דעתו בס' מבקשי תורה עמ' תס"ה (ב') סי' ק"ד (ב') ס"ג). ובאמת שהכל תלוי לפי האדם ולפי הענין, שאם חשוב לו יופי מאד, והתמונה היא בסלון, או במקום מרכזי אחר, מותר. הא לא"ה יש לאסור).

ז. אם נעשו סדקים בגג ויש חשש שירדו גשמים ויבוא לידי הפסד, מותר לסתמם בטיח וטיט בידו וברגלו, אבל לא בכף אומנות. ואם כבר ירדו גשמים ודלפו לתוך הבית מותר לסתמם אף בכלי אומנות, ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד. משום שאין אדם דר במועד בדירה סרוחה. ועוד, שאין לך דבר האבד גדול מזה. (ריטב"א מו"ק ט:), (חי"מ עמ' קע"ז ס"ז והע' י"ב) בדין כשיש חשש שירדו גשמים בחוה"מ וידלפו לו לביתו, הבאנו משום החי"מ דאייתי מהריטב"א והובא בביה"ל (סי' תק"מ ס"ג ד"ה סדקים שבגג) שאסור אם עדיין לא ירדו. ולכאן יש להקשות הא הוי ספק דבר האבד ומותר. ונר' לענ"ד דהוי ס"ס, ספק שמא ירדו גשמים, ואאת"ל שירדו, שמא לא יהי' דבר האבד, ובכה"ג יש להחמיר. ולכן כ' הריטב"א להקל דוקא כשירדו גשמים כבר, דאז מותר לתקן משום ספק דבר האבד, דהוי ספק אחד. ודלא כמש"כ בקובץ דרכי הוראה (תשרי התשס"ו קובץ ג') בתשו' הגר"א וייס שליט"א (סי' ג' עמ' פ"ד) דצ"ל שבימי קדם לא הי' הפסד ממוני בירידת גשמים. אלא שהריטב"א דן דין דבר האבד בצער של ישיבתו בזרם ובמטר בחג, ע"ש. דא"כ מה חילוק ישנו אם ירדו או עדיין לא. גם מדברי הריטב"א מוכח בביאור דלא כהגר"א וייס שליט"א, ע"ש. ולפ"ז נ"ל שאם התחזית היא שירדו גשמים בחג (לפי מה שהחזאים אמרו) ה"ז מותר לסתום גגו אף קודם שירדו (כי בשעת ירידת הגשמים קשה מאד לתקן תחת הגשם הנוטף. ועוד, שסו"ס עד שיתקן, כבר יש כאן דבר

האבד בנטיפים בביתו). והוא משום שקרוב שירדו גשמים, לפי שרוב הפעמים צודקים החזאים. אבל אם החזאים אמרו שלא ירדו גשמים, גם הגר"א וייס שליט"א שם מודה לאסור, דאין לחוש לכך. אך אמנם לדברינו אם לא שמע אם ירדו או לא ירדו, אין לו להקל, ודלא כהגר"א וייס שליט"א דלדבריו גם בזה מותר.

ח. מותר לעשות ספסל או לתקן סטנדר ושלחן במעשה הדיוט לצורך המועד. אבל אם מייפהו כדרך האומנים, אסור אף שהוא לצורך המועד. לעשות ארון בגדים וכדו' (שהיא מלאכה הדורשת אומנות), אסור, מאחר והוא מעשה אומן (חי"מ עמ' ק"פ).

ט. דלת שמרעישה בפתיחתה, מותר לתקן את הברגים, או לשמן במקום ההברגה במעשה הדיוט. (שם עמ' קפ"א סי"א).

י. מותר לתקן ולהתקין תנור אפייה וכיריים של גז במועד ואפי' מעשה אומן. וכן להזמין ולהתקין בלוני גז, והוא שיש לו בזה צורך למועד. ואם אין לו בזה צורך למועד, אסור אף במעשה הדיוט. (דמכשירי אוכל נפש מותר לעשותם בחוה"מ, אולם מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יו"ט, עדיף שלא יעשה בחוה"מ, כדכ' המ"ב (סי' תק"א סק"ח). (חי"מ שם סי"ב ובהע' כ').

יא. מזגן שהתקלקל במועד אם החום לא כבד ואפשר להסתדר בבית גם בלא המזגן, אסור להזמין טכנאי שיתקן את המזגן, כיון שזה נחשב צורך המועד ולא צרכי הגוף, והרי הוא מעשה אומן. אבל אם החום כבד עד שקשה להסתדר בבית בלא מזגן, ה"ז נחשב צרכי הגוף, ודינו כדבר האבד שמותר אף במעשה אומן. (הליכות מועד עמ' רפ"ז בדוגמא ג').

יב. מותר לתקן תנור חימום או הסקה לצורך המועד ואף במעשה אומן, שהכל חולים אצל צינה. וכן מותר לתקן שמש שנופצה וע"י כך חודר קור לבית. (חי"מ עמ' קפ"ה סי"ד). ובזה נראה שיש להקל יותר כי אפשר להצטנן בנקל והכל חולים אצל צינה וכו', ובפרט כשיש ילדים קטנים אין להחמיר כלל. ובס' אשרי האיש (פ"ח סל"ו, עמ' נ"ח) הקל בזה בפשיטות במעשה אומן, דהוי צורך המועד.

יג. אין לצבוע את הבית במועד (עי' חי"מ עמ' קפ"ו שאסר אף במעשה הדיוט משום שנוי הבית ל"ח צורך המועד. וקשה לדבריו ממש"כ הוא גופא לעיל עמ' קע"ז ס"ו לענין תליית תמונה. ומ"מ העלנו כלשון זו כאן, משום סברת הליכות מועד (עמ' רפ"ז דוגמא ד') דס"ל שצביעת הבית תמיד היא מעשה אומן, מפני שדרוש לזה שימת לב, ע"ש).

יד. מדיח כלים אין לתקנו במועד מעשה אומן לפי שאפשר לשטוף ביד ול"ה צורך הגוף. (שו"ת יוסף לקח להגר"י פרץ שליט"א) ומה גם דל"ח מכשיר אוכל נפש, לפי שהוא שוטף הכלים אחר שאכל בהם כבר. ודמי למצודות דגים דל"ח מכשיר אוכל נפש. (עי' שו"ע ר"ס תקמ"א).

סי' תקמ"א – תיקונים ואריגה

א. מכשירי אוכל נפש שמותר לעשותם אפי' במעשה אומן (כדלעיל סי' תק"מ), הוא רק במכשירים שקרובים למאכל כגון תנור אפיה, כיריים של גז ומיקסר. אבל דבר שאינו קרוב למאכל כגון מצודות דגים ועופות, שלחן שאוכל עליו. תיקון מכונית לצורך העברת

מאכלים הרי הם מכשירי מכשירין, ואין היתר לעשותם אלא במעשה הדיוט, ולצורך המועד, (ש"ע ס"א ומ"ב סק"ב, חי"מ עמ' קפ"ט).

ב. מותר לתקן קפיץ של מיטה שהשתחרר ממקומו. וכן להבריג בורג לצורך המועד. (חי"מ עמ' קצ"ג בראשו). ונר' דוקא מעשה הדיוט, (דומיא דהמבואר בשו"ע בס"א).

ג. אסור לתקן נעל שנקרעה ואפי' לצורך המועד. אבל בשינוי מותר, ובלבד שיש לו בזה צורך המועד. ואם יש חשש שהנעל תתקלקל לגמרי, מותר לתקנה כדרכו לצורך המועד. ובאופן שאסור לתקן, מותר לקנות נעל חדשה, דהוי צורך המועד. (חי"מ עמ' קצ"ה ס"ו). אך אם יש חשש שיפתח מעט יותר ל"ח דבר האבד, כמבואר במ"ב (ס"ד סק"י). (ואפשר הטעם דאף למאי דאמרי' דאף הפסד מעט חשיב דבר האבד, הכא גרע, דכשמדביק ידביק מעט יותר והרי שלא הפסיד כלום. משא"כ אם צריך להוסיף תיקון אחר ויעלה לו יותר כסף, נר' דהוי דבר האבד ושרי. אלא שצ"ע מדכ' המ"ב שם והוא מדברי הטור, דלא מקרי דבר האבד אלא שרק הדבר נפסד, וצ"ע).

ד. נעל שנקרעה וחפץ להדביקה יראה שידביקנה בשינוי, וכגון בדבק פחות חזק ממה שמדביקה הסנדלר. או שלא ידביק הדק היטב בכל המקומות. או שילחצנה אחר ההדבקה פחות חזק שלא ע"י מלאכת האומנות, כנלע"ד עפ"ד השו"ע (ס"ה).

ה. מותר לתקן בגד שנקרע לצורך המועד. ובלבד שיתפור בשינוי, דהיינו שיתפור תפירה אחת למעלה ואחת למטה, וכן יתפור תפירות רחבות. (ס"ה, ובמ"ב שם, חי"מ עמ' קצ"ז ס"ז).

- ו. מותר לתפור במעשה הדיוט בגד של קטן מפני בושת הוריו. וכן מותר לתפור לאדם גדול בשינוי מפני הבושה. (ודוקא בחינם, אף שהוא צורך המועד, כמבואר במ"ב סקט"ז). אולם אסור לתפור בגדי חתן וכלה. ואפילו שהתחילו בתפירתם לפני המועד, והחתונה תתקיים מיד אחר המועד. (שהרי צריך מעשה אומן. ועוד, שאינו צורך המועד). ולתפור תכריכים למת, מותר אפי' במעשה אומן. (חי"מ עמ' ר').
- ז. מותר לתפור כפתור בשינוי. (ויתפרנו בצורה רופפת שיראה לרואה שתפרו בשינוי), והוא שיש לו בזה צורך במועד. וכ"ז בכפתור חיצוני. אבל בכפתור פנימי, אסור. וה"ה כפתור שנעשה ליופי, כגון הכפתורים של שרוול החליפה וכדו', אסור לתפרו. ואם מתבייש, יתפרנו בשינוי. (חי"מ עמ' ר"א ובהערה כ"ג).
- ח. כל מקום שצריך לתפור בשינוי, לא מועיל שיחזיק את המחט בשינוי, אלא צריך שינוי בתפירה עצמה. (רמ"א ס"ס תקמ"א).
- ט. אסור לקשור ולהתיר קשרים שנאסרו בשבת (כגון קשר על קשר), אם אין לו בזה צורך למועד. (חי"מ עמ' ר"א סי"ב).
- י. מותר לחתוך נייר טואלט אם צריך למועד. (שם עמ' ר"ב).

סי' תקמ"ב – שכר חוה"מ

- א. באופן שאפשר בחינם אסור לקבל שכר עבור עבודה שבוצעה בחוה"מ, ואף שהמלאכה נעשית בהיתר, כגון תפירת בגד ע"י מעשה הדיוט, או דבר האבד. משום שקבלת שכר במועד כעובדא

דחול דמיא. וה"ה שאין לשלם לשומר־טף (בייבי סיטר) תשלום עבור שמירתו בחוה"מ - אכן במקום שא"א להשיג פועלים בחינם, (או פועל שאין לו מה יאכל ששכרו מותר בחוה"מ) (כדלקמן בסמוך), מותר לשכור פועלים וליתן להם שכרם משלם. (שו"ע ס"א ובמ"ב סק"ב, חי"מ עמ' ר"ג - ר"ו).

ב. מלאכת דבר האבד, מותר לעשותה ע"י פועל בשכר. שכמו שהתירו לבעה"ב ליתן מלאכתו לפועל שאין לו מה לאכול, ואף כשהוא שלא לצורך המועד, התירו לבעה"ב כדי שיהי' טובה לפועל, ה"נ יש להתיר לפועל ליטול שכר בשביל טובת בעה"ב. ואם יכול למצוא גוי למלאכה זו, נכון שלא ישכור יהודים. (רמ"א שם ומ"ב סק"ד וה').

ג. שכר חוה"מ שאסרנו, הוא דוקא שמקבל שכר המועד בלבד. אבל אם מקבל שכר המועד בהבלעה, כגון שמקבל משכורת חודשית, מותר. ואפשר דבכה"ג מותר אף אם מקבל את שכרו בחוה"מ. (חי"מ עמ' ר"ו ס"ד ובהערה). ואם נותן לו שכרו בזמנו, ודאי לית לן בה, ואפי' אם זמנו הקבוע יוצא כעת בחוה"מ, דלאו משום חוה"מ נתנו כעת, אלא שכן הוא זמנו תמיד. [צריך לי עיון במש"כ החי"מ שאם מקבל משכורת חודשית מותר, אם כוונתו משכורת חודשית הבנויה משעות וימים, דהיינו שעל כל יום שעובד נותן לו כך וכך, וגובה משכורתו לעולם תלויה במספר שעות העבודה שעבד, האם ג"ז הוי הבלעה, או דוקא משכורת שהיא כקבלנות ע"כ החודש].

- ד. ישנן אופנים שהתירו חכמים את שכר המועד ואלו הן:
1. שכר בעד אוכל נפש (כגון שכר עבור בישול, אפייה, טחינה, מכירת מוצאי מזון וכדו').
 2. שכר בעד מכשירי אוכל נפש (כגון טכנאי המתקן מקרר או תנור אפיה וכדו').
 3. עבור דבר מצוה שהוא לצורך המועד, (בניית סוכה הנצרכת לחוה"מ וכדו').
 4. שכר רופא הנצרך למועד.
 5. שכר עבור עבודת צרכי רבים (תיקון אוטובוסים ומוניות, תאורה במבואות העיר וכדו').
 6. שכר עבור קישוטי נשים, ותספורת למי שהתירו חכמים.
 7. שכר דבר האבד המנוי למעלה (ס"ב). (חי"מ עמ' ר"ו - ר"ח).
- ה. פועל שאין לו מה יאכל, מותר לו לעשות כל מלאכה אפי' שלא לצורך המועד, כדי שיהי' לו מעות לצרכי החג. ונחלקו האחרונים ז"ל האם דוקא כשאין לו כלל אפי' לחם ומים, או כשאין לו צרכי יו"ט, בשר ודגים, לפי הרגילות לצרכי יו"ט. ולהלכה לדידן דקי"ל מלאכת חוה"מ דרבנן, יש להקל. (חזו"ע עמ' קע"ו-קע"ט, הליכות מועד עמ' ר"צ ס"ז, וכ"נ מדקדוק לשון מורנו הגאון שליט"א בשע"ה סי' צ"ט ס"ו שכ': "אם יש כאן ישראל עני שאין לו מה לאכול בהרוחה כראוי לחול-המועד ויום-טוב" וכו').
- ו. העני שאין לו מה יאכל, אינו מחוייב למכור צרכי ביתו, וכן אינו מחוייב ליקח הלואה, [ואינו חייב לקנות בחנות בהקפה, אם אינו

רגיל בכך בכל ימות השנה, (פסקי תשבות או' ד'). ואינו צריך לעבוד בשינוי. וכן מותר לו לעבוד אפי' מעשה אומן. ולא רק לצורך עצמו מותר לו לעשות מלאכה, אלא אפי' לצורך אשתו ובניו הקטנים וכל שסמוכים על שלחנו. (מ"ב ס"ב סק"ח, חי"מ עמ' ר"ט).

ז. יש לו לפועל העני לעשות מלאכתו בצנעא, לפי שהרואה אינו יודע שהפועל הוא עני כ"כ, ומ"מ אם א"א לו לעשות בצנעא מותר לו לעשות בפרהסיא. (מ"ב סק"ו).

ח. פועל שאין לו מה לאכול שהותר לעבוד בחוה"מ, מותר לו לעבוד אף שבסוף העבודה משכורתו תהי' יותר ממה שהוא זקוק לחוה"מ. אך אחר שקבל את משכורתו והוטב מצבו בחג, שוב אסור לו לקבל עבודה. (מ"ב סק"ח, חי"מ עמ' רי"ב ס"ט).

ט. פועל עני שברשותו סחורה המיועדת לצורך פרקמטיא, חייב לעסוק בכך כדי להתפרנס, ולא במלאכות ממש, דחמירי טפי. (פסקי תשובות או' ד').

י. אם בעה"ב אינו נותן שכר קצוב, אלא מזמינו לפועל לאכול עמו מותר, אף אם הפועל איננו עני. (שו"ע ס"א).

יא. אף ששכר חוה"מ אסור, מ"מ אם הפועל (אף שאינו עני) חייב מעות לבעה"ב, מותר לנכות מהסכום, ואין כאן עובדין דחול. (חי"מ ע' רי"ג).

יב. נחלקו הפוסקים אם מותר לבעה"ב לעשות מלאכה כדי לספק מאכל לעני שאין לו מה לאכול, ובמקום צורך יש להקל, בצירוף

מה דקי"ל דמלאכת חוה"מ דרבנן. (עי' חי"מ עמ' רי"א ס"ח, ושיניתי קצת מדבריו עי' עליו).

יג. נחלקו הפוסקים אם אפשר להקל בכיבוס ותספורת ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל, מאחר שאינו ניכר וידוע שעשה על ידי העני הלזה, ויחשדוהו שסיפר עצמו בחג. (חי"מ עמ' רי"א ס"ז, ועמ' ש"ה).

סי' תקמ"ג – מלאכה ע"י גוי

הכלל: א) אסור שהגוי יהי' שלוחו לעשות במועד, לכן צריך שיהי' בקבלנות. ב) אסור שיחשדו שהוא שלוחו, לכן דוקא בשדה שהדרך למסור בקבלנות מותר. הפרטים בפנים.

א. כל מלאכה שאסור לעשותה במועד, אסור לומר לגוי לעשותה. שעשו חכמינו את המועד כשבת ויו"ט. ומ"מ לצורך מצוה מותר ע"י גוי. (שו"ע ס"א, ומ"ב שם). ואפי' הוא מעשה אומן. אך דוקא שהוא צורך המועד. (חי"מ עמ' רט"ו ס"ג).

ב. אין חילוק בזה אם גוף המלאכה אסורה מה"ת או מדרבנן, (ר"ל שאסורה מלאכה זו בשבת מדרבנן, דהא בחוה"מ כל המלאכות לדידן קי"ל שהן דרבנן). כגון שאומר לגוי שיקנה סחורה במועד. ואפי' מלאכה שמותר ליהודי לעשותה בשינוי וכדו', בכל זאת אין היתר לומר לגוי לעשותה כדרכו. ואפי' שאמר לו לפני המועד שיעשנה במועד נמי אסור. (חי"מ עמ' רי"ד).

- ג. דבר שנאסר משום טירחא לבד, או משום מיחזי כעובדין דחול, איכא פלוגתא בראשונים אם מותר לעשותו ע"י גוי. (שם הע' ב').
- ד. אף אם הוא משער שאם לא יאמר לגוי במועד לעשות מלאכה, יצטרך אחר המועד לשוכרו במחיר יקר, אסור. שכל דבר שאינו בידו, לא חשיב דבר האבד. ובמלאכה שאסורה מדרבנן, יש להקל בזה. (מ"ב סק"ב, וחי"מ עמ' רט"ו ס"ב, והע' ה').
- ה. גוי שבונה בית ליהודי אסור לו להמשיך לבנותו בחוה"מ, ואפי' שהבנייה מחוץ לתחום שבת. מאחר שאף שם עוברים יהודים, שהרי מותרים לצאת מחוץ לתחום בחוה"מ, ויאמרו שהוא שכיר ישראל. ואפי' כשהגוי עובד בקבלנות דאז אדעתא דנפשי קעביד, מ"מ יסברו שהוא שכיר, וא"כ הוא שלוחו של ישראל. אך אם דרך כל העיר לבנות בקבלנות, איכא פלוגתא. ונר' שבמקום צורך יש להקל. ואם הוא קבלן גוי, אף שעובדי הקבלן הם שכירים של הקבלן, מותר. אך אם הוא קבלן יהודי אסור, שהרי הם שלוחי הקבלן. (עי' חי"מ עמ' רט"ו ס"ד. וע"ש הע' ט' שמספיק שהקבלן עובד בקבלנות, אך לא פי' אם הדין כן גם בקבלן יהודי. אך בחזו"ע (עמ' ר' סל"ג) כ' להדיא דדוקא בקבלן גוי מותר, וכאשר כתבנו. וכן נראה דעת הגרש"ז אויירבאך זצ"ל הובא בס' מבקשי תורה (עמ' תנ"ו ה') ס"ד) שלא התיר לבנות בחוה"מ, אפי' ע"י פועלים נכרים, ואפי' בדבר האבד ובהפסד גדול, עי"ש. ונראה ששם היה קבלן יהודי, ולכן אסר. וכ"כ להדיא בפסקי תשובות (או ב') שבקבלן יהודי אסור בהחלט, אך בקבלן גוי מותר, עי"ש. ולדידי קשיא איך נוכל להתיר בקבלן גוי, ומשום דליכא חשדא, שהרי כל העולם נוהגים לבנות הבניינים ע"י קבלנים. והרי סו"ס איכא חשדא שיאמרו שהקבלן יהודי, וא"כ מה יועיל ומה יציל שהסרנו את החשד ממי שהבנין נבנה עבורו, בה בשעה שהעברנו את החשד ממנו אל הקבלן, שיסברו שהוא יהודי.

ולפ"ז אפשר דאף בקבלן גוי הגרש"ז הנ"ל אוסר. ומ"מ לדינא לא נוכל להחמיר במה שגדולי הדור להדיא התירו).

ו. **בעבודת שדה כיון שהדרך לתתו באריסות (שמקבל אחוזים מהיבול), מותר לגוי לעבוד בחוה"מ בשדה הישראל. דאדעתא דנפשי' קעביד, וגם אין חשד. (חי"מ עי' רט"ז ס"ד).**

ז. **גוי שבנה בית באיסור יעשה שאלת חכם. (שם ס"ה).**

ח. **נתן לגוי עבודה בתלוש, כגון שיתפור חליפה וכדו', כיון שהעבודה נעשית בקבלנות, ובביתו של הגוי באין רואים, ולכן אין חשד, מותר שהגוי יעשה את המלאכה אף במועד. (שם רי"ז ס"ו).**

ט. **מותר למסור מכונית למוסך גוי לפני המועד, ואף שהגוי יתקנו במועד, מאחר והתיקון בקבלנות. ואפי' שיש פרסום על המכונית ששייך לחברה יהודית או ת"ת וכדו', מותר. כיון שהדרך לעשות בקבלנות, וליכא חשדא שעובד שכיר. (שם ס"ז).**

י. **המוסר מכוניתו לפני המועד למוסך גוי, מותר לבקש מהגוי שהמכונית תהי' מוכנה מיד לאחר המועד. ואף שאין אפשרות שהמכונית תהי' מתוקנת אא"כ יעבוד במועד. (שם ס"ח, משם שו"ת יחו"ד ח"ג סי' י"ז שהתיר כן גם בשבת).**

יא. **מותר בחוה"מ לקבוע עם גוי מחיר על עבודה שיעשנה לאחר המועד, בין שהוא בקבלנות ובין בשכיר יום. ובלבד שלא ימסרנו לו או ימדוד ויתפור כימות החול. (שם ס"ט). (בשו"ע ס"ג כ' מותר ליתן לגוי מלאכה בקבלנות או בשכיר יום במועד גופא, שיעשנה לאחר המועד, (פי' שיאמר לו שיעשנה אחר המועד) ובלבד שלא**

ימדוד וישקול וימנה כדרך שהוא עושה בחול", ומוכח דאפשר ליתן לגוי, וצ"ע).

יב. יהודי שקבע עם גוי על מלאכה שלא יעשנה במועד (כבסעיף הקודם), ובכ"ז הגוי עושה במועד, אין צריך למחות בידו. ומ"מ צריך לומר לו בשעת מסירה בפירוש שלא יעשה במועד. (חי"מ רי"ח ס"י).

סי' תקמ"ד – צרכי רבים

א. הקלו חכמים ב"צרכי רבים" מאד: שאפי' הוא בפרהסיא, ובטורח גדול, ואפי' כיוונו מלאכתו במועד. ואפי' הוא מלאכת אומן, אם צריך למועד מותר. ואם אינו צריך למועד, אסור במעשה אומן אלא מעשה הדיוט. ודוקא כשהם דברים הצריכים לגוף האדם. אבל שאר צרכי רבים אסור מעשה אומן אלא מעשה הדיוט, ודוקא לצורך המועד. (שו"ע ס"א, ומ"ב סק"א).

ב. הטעם שהתירו חכמים אפי' כיוונו מלאכתו במועד, משום שדוקא אז הם פנויים לאסיפות והחלטות בענייני הציבור. ולכן אם יש להם מנהיג אחד (כגון בזמנינו ראש עיר המטפל תדיר בכל ענייני העיר) שאינו צריך לאסיפת הציבור בכללותו, אסור לו להשאיר המלאכה למועד. (עי' מ"ב סק"א).

ג. לאור האמור בס"א, מותר לתקן את הדרכים במועד. כגון: קלקול בכבישים ובמדרכות, עמודי תאורה, (ואף תאורה בחדר מדרגות, חשיב רבים וגם צורך הגוף), סתימות וקלקולי מים צבוריים,

ולסקל מהדרך מכשולים, ולבנות מקוה ובתי רחצה ציבוריים, אף שהם מעשה אומן, מאחר והם לצורך המועד. - וכן לתקן כל תיקון הנדרש באוטובוסים העומדים לרשות הציבור, או מכוניות משא שמעבירים מצרכי אוכל נפש לצורך החג. (חי"מ עמ' ר"כ).

ד. כמו"כ מותר להתקין ברז מים בביהכ"נ לצורך נט"י לפני התפילה, וכן מותר לפנות פחי אשפה, כדי שלא יבואו לידי חולי מפני הריח רע. ובמקרה של שביתה מותר להזמין חברת ניקיון פרטית לפינוי האשפה ולשלם להם שכר פעולתם (דהוי צורך רבים, ואף צורך המועד שמותר במעשה אומן, ואף בפרהסיא ובטורח גדול. ומותר בכגון דא אף ליקח שכר). (שם רכ"א, וכ"ה בחזו"ע עמ' קצ"ו).

ה. צרכי רבים שאינו צורך הגוף, כגון בניית בית הכנסת, אסור במעשה אומן. ואפי' נצרך למועד, כגון שאין להם מקום אחר להתפלל. אמנם פעמים ובניית ביהכ"נ היא דבר האבד כגון שאח"כ יעכבו השכנים או שאר חברי העירייה וכדו' לבנותו, ובכה"ג מותר. וכל מקום נידון לגופו. (שו"ע ס"א, ומ"ב סק"ו).

ו. ת"ת שצריך לשפצו, ואם לא ישפצוהו בחוה"מ יגרם מכך ביטול תורה, מותר לשפצו בחוה"מ. ועדיף שישפצוהו ע"י פועלים שאין להם מה לאכול, וגם יעשו זאת בצנעא, כגון שיסגרו את פתח חצר הת"ת. ומ"מ אין לשפץ דירה פרטית מחשש שיתבטל מלימודו אחר המועד. (חי"מ עמ' רכ"ג ס"ד). (ונר' טעמו שיש לחלק בין שיפוץ ת"ת שהוא כבניית בית הכנסת שהוא מידי דמצוה, לדירה פרטית שאין בה שום סרך מצוה. גם שהוא גדר "צרכי רבים", משא"כ דירה פרטית).

- ז. **אסור לבנות בי"ח בחוה"מ במעשה אומן, כיון שאינו נגמר במועד.** (שם עמ' רכ"ד). [מיהו כשיש כאן חשש פקו"נ, כגון שאין בי"ח באיזור, ופעמים עד שיגיעו לבי"ח המרוחק יכול החולה ח"ו למות, ובזה שבונה בחוה"מ מקרב גמר הבנייה ויש כאן הצלת בני אדם, איני רואה מקום לפקפוק של איסור, ומצוה וחובה איכא לבנותו בחוה"מ כנלע"ד. ואם אפשר לבנותו ע"י גויים הכי עדיף טפי].
- ח. **תאורת ביכ"נ שנתקלקלה, אין לתקנה אלא במעשה הדיוט, ואפי' שצריך לזה במועד.** (דדוקא צורך רבים שהוא צורך הגוף, מותר. ומטעם זה אסרו בניית ביהכ"נ כמבואר בשו"ע ס"א, ולעיל ס"ה). אולם ע"י גוי מותר אף במעשה אומן, ובתנאי שיסיים מלאכתו במועד. (ויש מתירים אף ליהודי במעשה אומן. שש"כ פ"ח ס"ט והע' כ"ז, וצ"ע טעמו. וסיים שמ"מ יעשה שאלת חכם). (חי"מ עמ' רכ"ד ס"ו).
- ט. **תאורה של בית פרטי אסור לתקנו במעשה אומן, אלא במעשה הדיוט.** אולם באם יש שם ילדים קטנים המתיראים להישאר בחושך, או שצריך ללמוד תורה וקשה לו ללמוד במקום אחר, דהוי ביטול תורה ודבר האבד, מותר. ואין לך אבידה גדולה מן הזמן). ואף אם קשה לו מאד להיות בחושך וימנע משמחת המועד, יש להתיר. (דלא גרע מתיקון המזגן כשחם לו מאד דשרי דהוי צורך הגוף, הכא נמי. שו"ר שכ"כ בס' אשרי האיש פ"ח סל"ח, עמ' נ"ח לענין תיקון חשמל בכה"ג (ר"ל שיהיה לו נח יותר, כמש"כ שם לעיל מינה לענין ברז מקולקל) מותר. אלא דשם אפשר דמיירי במעשה הדיוט, מ"מ כשמצטער בזה נר"פ דשרי אף מעשה אומן. ועי' בקובץ מבקשי תורה (עמ' תשמ"ז) שהקה"י זצ"ל הקל בתיקון חשמל אף במעשה אומן, רק סייג שרצוי שיחברו את החוטים בצורה פשוטה שלא יראה מעשה אומן, וכן את הפלסטר שעל החיבור להדביק בעקמימות, עי"ש. ומובן שהוא לרווחא דמילתא). וק"ו אם יתקלקלו המאכלים שבמקרר וכו'

ע"ז דהוי צורך אוכל נפש ממש, דפשיטא דשרי. (חי"מ רכ"ד ס"ו, בתוספת דברים).

י. מותר לנגר לעשות ספסלים לבית הכנסת לצורך המועד, (דהוי צורך רבים וצורך הגוף, ולמנוע מחלוקת, ע"ש. ולפ"ז יל"ע בתאורת ביהכ"נ שרבו האוסרים, ושמא התם אפשר להסתדר בנרות משא"כ הכא אף שאפשר להסתדר מ"מ יש כאן גם טעם שלא יבואו לידי מחלוקת, ולפ"ז בגוונא דליכא חשש למחלוקת אין להתיר). (עי' חי"מ בכ"ז עמ' רכ"ה ס"ז. ועי' חזו"ע עמ' קע"ו ס"ו, שכ' ג"כ שמותר לעשות ספסלים לבית הכנסת "כדי למנוע ריב ומחלוקת". אמנם בפסקי תשובות (או' ב') כ' להקל לתקן כל התיקונים בבית הכנסת הנצרכים לרווחתם האישית של המתפללים (ואם כיוונו מלאכתם במועד, אסור) ע"ש.

יא. מותר לתקן אסלה שבבית או להחליפה לצורך המועד, ואפי' ע"י מעשה אומן, ובלבד שאין לו שירותים בביתו. (דאין לך צורך הגוף יותר מזה, דמותר אף ליחיד ובמעשה אומן). (חי"מ רכ"ו ס"י). מיהו יש להקל אף כשיש להם שירותים נוסף, באופן שבני הבית מרובים, ויש להם צער מכך שיש להם שירותים אחד, וק"ו כשיש כאן "בל תשקצו", פשוט שיש להתיר אף מעשה אומן, דאין לך צורך הגוף יותר מזה, וק"ו מאמבטיה דלקמן בסמוך (סי"ב). ומ"מ עדיף שיהיה ע"י ישראל עני שאין לו מה יאכל, או ע"י גוי.

יב. מטעם זה מותר לתקן ג"כ את האמבטיה שבביתו, אלא שכ' הפוסקים שיתקנם מעשה הדיוט. (חי"מ סי"א). אך בזמנינו מותר אף מעשה אומן אם לא סגי בהדיוט, כי לא יתכן בלא מרחץ שבוע שלם, והוי צורך הגוף ממש. ולא גרע ממזגן שמותר לתקנו אף

מעשה אומן כשהחום כבד. והכל לפי הענין שאם נתקלקל לו ביום האחרון לא יתקנו מעשה אומן, כי אפשר להסתדר עד סוף המועד בלי מרחץ, והכל לפי מה שהוא אדם. שו"ר בס' אשרי האיש (פ"ח סל"ב, עמ' נ"ז) שכ' שאם אין שום אפשרות להסתדר בלעדס, מותר לתקנם אפילו מעשה אומן, עי"ש. (ומש"כ שאם אין שום אפשרות, נר"פ שאין כוונתו שיוכל לילך אצל השכנים, שלא מצינו כזאת שאדם ילך אצל שכנים לדבר כזה, ואין זה נחשב בתור "אפשרות", גם שהוא ביזיון גדול). ומ"מ אם אפשר ע"י פועל עני או ע"י גוי, הכי עדיפא.

יג. ברז מים המקולקל, מותר לתקנו בחוה"מ, אע"פ שיש מים בביתו במקום אחר, ואינו מתקנו אלא בשביל שיהיה נח יותר. ודוקא מעשה הדיוט. ורק אם מצטער הרבה ואין לו אפשרות אחרת, יש להתיר מעשה אומן. (אשרי האיש פ"ח סל"ח, עמ' נ"ח. ומש"כ דוקא במעשה הדיוט, כ"כ הגרש"ז אוירבאך זצ"ל בשש"כ (פס"ו סי"ד, הע' ס"ה) דאם יש לו מים בביתו ואפילו בברז באמבטיה בלבד, אין לתקנו מעשה אומן, דקשה להתיר מלאכה גמורה משום קצת טירחא. אך מי שרגיל להחמיר ע"ע לא לשתות מים של חדר האמבטיה, נראה דשפיר שרי, עי"ש. והובא בס' מבקשי תורה עמ' תנ"ו (ז' ס"ה).

יד. מותר לדוור (מחלק מכתבים) להמשיך בעבודתו בחוה"מ, מאחר ואינו עושה שום מלאכה, וישנם מכתבים שיש בהם שאילת שלום שמטעם זה שרי אפי' לכתוב בחוה"מ, (כמבואר בס"י תקמ"ה). ואף גורם שמחת החג לכמה אנשים במכתביהם. ובלא"ה התשלום הוא בהבלעה, וליכא חשש לשכר חוה"מ. (חי"מ עמ' רכ"ז סי"ב משם הגרע"י זצ"ל. וכ"כ בס' שלחן יוסף הנד"מ עמ' ס"ג משמיה דהגרע"י זצ"ל. וע"ש בשלחן יוסף שצידד ג"כ משום שהוא צרכי רבים).

לסיכום: ישנן ד' חילוקים בין צרכי רבים לצרכי יחיד, צרכי רבים מותרים אף בכיוון מלאכתו במועד, ואף במעשה אומן, כשצריך להם במועד. ואם אינו צורך במועד, דוקא מעשה הדיוט. ומותר לקבל שכר.

צרכי יחיד אסורים בכיוון מלאכתו במועד. ואסורים במעשה אומן, אלא במעשה הדיוט, כשצריך במועד. וכשאינו לצורך המועד, אסור אף במעשה הדיוט. ואסור לקבל שכר (אלא בהבלעה).

סי' תקמ"ה - דיני כתיבה

א. אסור לכתוב שלא לצורך המועד. ואין חילוק בין כתב אשורית (כתב ס"ת), לכתב שלנו (כתב עגול). אלא שבכתיבה שלנו כיון שאינה מלאכת אומן אלא מלאכת הדיוט, התירו אותה לצורך המועד, אבל שלא לצורך המועד אסור. וכפי הכלל שכתבנו שכל מלאכת הדיוט ליחיד מותר, רק אם הוא צורך המועד (מ"ב סק"ל), ולכן אסור להפקיד צ'ק בבנק אם יכול להפקידו אחר המועד, מאחר שבהפקדה צריך לכתוב, וכן הפקידה צריכה לכתוב. זולת אם מפקיד את הכסף כדי לצמצם את המינוס שלו ולהנצל מריבית, או כדי שיוכל למשוך כסף ולקנות צרכי המועד. (הליכות מועד עמ' רצ"ג ס"ו).

ב. אסור לכתוב ס"ת ואפי' להגיה אות אחת, כגון לעשות מרי"ש ד"ל וכה"ג. לפי שאין זה צורך המועד, ואינו חשיב צרכי רבים, כל שיש

להם ס"ת אחר לקרות בו. ולכן אם הוא ס"ת היחיד שלהם מותר להגיהו. ואפשר אפי' לכתבו, אם יהי' מוכן בחוה"מ. שאף שהוא מעשה אומן, מ"מ לצורך רבים ולצורך המועד מותר, כמבואר בשו"ע (סי' תקמ"ד ס"ב), ומ"ב (סי' תקמ"ה סק"ב).

ג. **אות שנחלקה לשתיים**, או אות שרישומה ניכר ורוצה להעביר עליה קולמוס לחזקה, או להפריד דיבוקים מותר, אף שיש להם ס"ת נוסף. (מ"ב סק"ב, חי"מ עמ' ר"ל ס"ב).

ד. **מותר לתייג ס"ת אם אין להם ס"ת כשר**, ויש אוסרים. (חי"מ עמ' ר"ל, ס"ג). ולענ"ד אם אין צורך יש לאסור. וכמש"כ שש"כ (פרק ס"ח הע' ל"ה) בזה"ל: "וצ"ע דהא אפשר לקרוא בו גם בלא התגין, ואם יש בתיקונו מעשה אומן למה נתיר". ע"כ. - ודבריו נאמנו מאד, שהרי בשו"ע (ס"א) כ' להדיא שאין להגיה אפי' אות אחת בס"ת, וטעמו משום מעשה אומן. וכל שאינו צורך המועד, אסור אפי' הוא צורך רבים. וה"נ הוי מעשה אומן, ואינו צורך המועד, שהרי מותר לקרות בו כמות שהוא. ועי' פסקי תשובות (או' ה') שכ' שמותר להגיה ולתקן בס"ת דברים שאינם פוסלים מדינא, אלא שנוהגים להקפיד בהם, כגון התגין, ובפרט התגין דשעטנ"ז ג"ץ, דיש לחשוש לשיטות הסוברות שחסרון פוסל, עי"ש. ועי' מש"כ בהע' 27 שיש עוד סברא להקל שאין בתגין מעשה אומן. ולענ"ד הא ודאי ליתא, שהרי צריך לזה שימת לב ודקדוק רב, והראיה שצריך לזה אימון, וז"פ. ומש"כ לחוש לאותן שיטות, הא לית הלכתא כוותייהו, ולכן שוב יש לחוש להחמיר אם אין צורך].

ה. **ציבור שנוהגים לקרוא בס"ת לא משוח ונפסל בחוה"מ**, מותר לתקנו, אף שיש להם ס"ת אחרים משוחים, אם נוהגים כן משום הפוסקים שמחמירים. (חי"מ שם, ואמנם שם כ' שהג"ר מסעוד בן שמעון אוסר, כאן נראים דברי המתירים. לפי שיש פוסלים ס"ת משוח, ול"ד לתיוג ששם

הרי נפסק להלכה שס"ת שאינו מתוייג כשר, וכמו שביאר לנכון הגר"מ מאזוז שליט"א).

ו. מותר לכתוב ולהגיה ולתקן מזוזה גם עבור פתח שאינו חייב במזוזה אלא מספק, כיון שמנהג ישראל להחמיר ולקבוע מזוזה גם בפתחים החייבים מספק. (פסקי תשובות או' ה').

ז. מנין המתפלל בעזרה מלבד מנין המתפלל בביהכ"נ, והס"ת של העזרה נפסל, מותר לתקנו, ואף שאפשר להם ליקח ס"ת מבית הכנסת. והטעם משום שהוא נצרך לעצמם. משא"כ אם מתפללים בשני זמנים שונים, יקחו מביהכ"נ, דשוב ל"ה צורך רבים, והוי כיש להם ס"ת נוסף באותו מקום. (ביה"ל ס"ב ד"ה שאם אין. וכן ביארו חי"מ רל"ד ס"ט). אבל אם הוא ביהכ"נ אחר א"צ להטריחם להביא משם, ואפשר לתקנו. (חי"מ ס"י).

ח. בשמיני עצרת וכדו' שצריכים לכמה ס"ת ויש להם ס"ת אחד, יש מי שאומר שאסור לתקן את הספרים הפסולים, אלא יגללו את הס"ת הכשר. (ערוך השלחן ס"ב). אמנם דעת כה"ח שם שמותרין לתקנו, משום דהוי צורך המועד, ומשום טירחא דציבורא, ושמחת חתנים, שכל חתן חפץ לקרות בספר מיוחד, וגם יש בזה כבוד תורה. וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סי' ל"ה) (חי"מ סי"א ובהע' כ'). וכ"כ להקל בחזו"ע עמ' ר"ג הע' פ"ח בסופה. ועי' מש"כ מורנו הרב שליט"א בעיני יצחק (סי' צ"ט אות ל"א).

ט. באופנים שמותר לכתוב או לתקן ס"ת, מותר אף לתקן את הקולמוס ומכשירי הכתיבה. (חי"מ רל"ה סי"ב) וה"ה שמותר לשרטט בהם שירטוט שמעכב את הכתיבה. (סי"ג).

י. מותר להדפיס מודעות על דרשת רב ומודעות אבל. ואפי' אם הדרשה תתקיים אחר המועד, כל שלא יהי' שהות לפרסם אחר המועד, מותר לפרסם במועד. ומותר לשלם עבור המודעות ליהודי שומר תו"מ דהוי כמצוה. (חי"מ רל"ו סט"ו ובהערה). וכמו"כ מותר להדפיס מודעות של שמחת בית השאובה, ושאר שמחות החג. ואמנם לכתחילה יש להדפיסם לפני החג, אך אם מחמת שכחה או אונס לא הדפיסום מאז, מותר להדפיסם במועד. וההדבקה בחוצות נכון שתיעשה ע"י פועל שמצבו דחוק, ומההכנסות שמקבל מעבודתו זו יוציא לצרכי המועד. (פסקי תשובות או' ז'). אמנם אסור לכתוב מודעות של טיולים וכדו'. והזמנה לברית יעשה בשורות עקומות. ועי' בהערה. (שם בחי"מ משם הגר"ן קרליץ שליט"א, ולא ביאר שם די הצורך הטעמים. ואם מותר לכתוב על דרשה אף במעשה אומן, וכגון ע"י גרפיקאית עם עיצוב. ולכאו' נר' דהוי צורך רבים וצורך המועד, שמותר אף במעשה אומן. אלא דצ"ע דל"ה צורך הגוף. וצורך מצוה לא יועיל כאן, שהרי אסר בשו"ע (תקמ"ד ס"א) אף בנין ביהכ"נ משום שאינו צורך הגוף. ולכן נר' שאין להקל בזה, ויכתוב בידו, או במכונת כתיבה בלא לסדר הכתב כראוי, אלא לפי ברירת המחדל שקיימת שם. ולענין הברית אפשר דל"ה צורך רבים, כי רק המוזמנים מגיעים. ועוד דל"ה צורך הגוף. וא"כ כל שהוא לצורך המועד, אפשר ליחיד במעשה הדיוט. ולכן נראה שא"צ לדקדק לכתוב השורה עקומה אם כותב בידו. (ובמכונת כתיבה בלא"ה א"א, ואם יתאמץ ויעשה כן הוי מלאכת אומן לפי שעושה כן בדקדוק). משום דמה שעושין שורה עקומה הוא לפי

דעת הרמ"א שכ' (לק' ס"ה) שנהגו להחמיר אף בכתב משיט"א שלנו. וע"ז כ' האחרונים שעושין בשינוי (ע"ש מ"ב סקל"ה) וכיון שלדעת מרן מותר כתב משיט"א לצורך שאילת שלום אף בלי שינוי, ג"כ א"צ שינוי. וליכא ראי' מהגר"ן קרליץ שליט"א שהוא אשכנזי ויוצא ביד רמ"א, כנלע"ד).

יא. מותר לכתוב תפילין ומזוזות לעצמו. ואפי' שכתיבתם אינה לצורך המועד, אלא שיהיו מזומנים לו מיד אחר המועד. וה"ה לטוות ציצית לעצמו, כל שאינו טווה במכונות חשמל המיועדות לכך, דאושא מילתא. **אבל לאחרים** אסור לכתוב או לטוות כלל, ואפי' בחינם. זולת אם הוא פועל שאין לו מה יאכל, שמותר לכתוב לאחרים אף באינו צורך המועד. (שו"ע ס"ג, ומ"ב סק"ג).

יב. מכ"ז נלמד שאפשר לאדם להטיל ציצית בבגדו בחוה"מ כל שעושהו לעצמו. ונראה לענ"ד דאפי' עושה כן כדי שיהי' לו לאחר המועד. שו"ר בס' אשרי האיש (פ"י סי"ד, עמ' ס"ח) שכ' שמותר להטיל ציצית בבגד הצריך למועד. ואפילו לכוון מלאכתו במועד מותר בזה. וציין לשו"ע ומ"ב הנ"ל (בס"י). וצ"ע למה אינו מקל אף בבגד שא"צ למועד.

יג. מותר לכתוב חשבונותיו ויציאותיו במועד, והוא שלא כיוון מלאכתו במועד. אמנם חשבונות הכתובים מכבר ורצונו לכתבם בצורה מסודרת יותר, אסור. (עי' רמ"א ס"ד).

יד. בתי עסק וחנוונים שמותר להם לפתוח לפי ההלכה, מותר להם לכתוב את המצרכים שהלקוחות קונים בהקפה כדי שלא ישכחו. (חי"מ רמ"ב סס"א). ואף מותר לו לכתוב המצרכים שצריך להזמין לחנות אם הם לצורך המועד. (ואפשר שה"ה שמותר להזמין מצרכים כדי שיהי' לו מיד לאחר המועד, דלא גרע ממה שפסק בשו"ע (ס"ד) שמותר לכתוב חשבונותיו ולחשוב יציאותיו. שו"ר בפסקי תשובות (או' ח') שבכלל היתר זה מיני

רשימות שבעל עסק כותב לעצמו לזכרון בעלמא בענייני מסחרו, עי"ש. ולפ"ז נר' דה"ה לנ"ד שרוי ומותר, אך עדיף לכתוב מה שאינו צורך המועד בשינוי).

טו. הצריך לקנות מצרכי אוכל למועד, מותר לו לכתוב רשימה, כדי

לזכור מה עליו לקנות (פסקי תשובות או' ח'. ועי' חי"מ עמ' רנ"ב סמ"א שהחמיר בזה, ודבריו תמוהים דא"נ שאינו בכלל דבר האבד, מאחר דלכל היותר יוצרך לילך שוב לחנות אם שכח דבר. מ"מ יש להקל דאין לך צורך המועד גדול מזה, והלא אפילו שאילת שלום התירו, וז"פ).

טז. הנוהגים להדפיס עיתון חרדי בחוה"מ יש להם על מה שיסמוכו,

ואין למחות בידם. (חי"מ עמ' ר"נ סל"ה, ובחזו"ע עמ' קפ"ב ס"י).
[ומה שכתבנו עיתון 'חרדי' הכוונה לעיתון שגדולים עומדים על גביו, דבלא"ה אין לסמוך כלל על עיתונאים ולבלרים "חרדים" וכידוע. והוא רחום יכפר].

יז. מותר לצלם במצלמה בחוה"מ אם אחר המועד לא תחזור לו

הזדמנות זו. אבל פיתוח התמונה תיעשה רק אחר המועד. (וכ"כ בס' אשרי האיש פ"ט ס"כ, עמ' ס"ה, וכ"כ הגרשז"א בשש"כ פס"ח הע' ק"ו, הובא בקובץ מבקשי תורה עמ' תנ"ו (י"א) סי"ב). ואם התמונה מתפתחת מיד עם הצילום, אסור. (חי"מ עמ' רנ"א), והטעם נ"ל משום שלהצטלם אינו צורך המועד, והוא ליחיד, אף שהוא מעשה הדיוט אסור. לפיכך זקוקים אנו לתנאי של דבר האבד, שלאחר המועד לא תחזור לו הזדמנות זו. ופיתוח התמונה נידון כמעשה אומן. וכ"כ הגריש"א בס' אשרי האיש (פ"ט ס"כ, עמ' ס"ה) שמותר לצלם אם זה להנציח אירוע מיוחד וכדו' והובא ג"כ בקובץ מבקשי תורה (עמ' תע"ג או' פ"ד) ושם הוסיף הגר"ח"ק שליט"א (עמ' תע"ד) שהחזו"א אוסר. ועע"ש (סי' ק"ג ס"ו עמ' תנ"ט) שטעם החזו"א שאסר לצלם לפי מה ששמע ממנו הגרי"ב (ר' יצחק ברטלר כמדומה) שליט"א, משום מעשה אומן. והגר"ח"ק שליט"א אמר משום דהוי ככתיבה וצביעה, עי"ש. ונר' דחד טעמא הוא דכתיבה זו היא מעשה אומן, דאם

היתה מעשה הדיוט היה מותר לצורך המועד. אבל באמת לרוה"פ אנו רואים על הפעולה ולא התוצאה, ולכן במכונת כתיבה הקלו (עי' מה שהארכנו בשער התשובות תשו' ג'), ה"נ יש להקל. וכ"כ בחזו"ע (עמ' ר"ו סל"ח) שמותר להצטלם, אך הפיתוח יהי' אחר המועד. ע"ש. מיהו יש לדון דהוי צורך המועד כטיול וכה"ג, כיון שנהנה מכך וצ"ע. וכשהתמונה מתפתחת מיד, נראה שהוא מעשה אומן. (ובמקום דבר האבד, הרי אפשר לסדר שם שהתמונה לא תצא מיד, וא"כ אף בכה"ג אין להתיר). ועי' קובץ דרכי הוראה (עמ' ע"ט או' ו') שהתיר הכל, ע"ש. ויש לדון בזה לפי מה שכתבנו. וצילום אומנותי (כלומר ע"י צלם או שהוא עצמו צלם ומדקדק בצילומים), פשיטא דאסור דהוי מעשה אומן. וכ"כ שם הגר"א וייס שליט"א לאסור. ועי' מש"כ בשער התשובות תשו' ב' או' ב'.

יח. הדפסה במדפסת (אם היא צורך המועד) אם היא לפי ברירת המחדל, מותר. כיון שאינו צריך אלא ללחוץ על כפתור וההדפסה יוצאת, והוי מעשה הדיוט גמור. וה"ה לבתי חולים וכדו' המדפיסים על מדבקות כידוע, כיון שכך היא ברירת המחדל ובלחיצה אחת הכל יוצא מודפס, מותר. וכן בבנק שמדפיסים קבלה על הכסף שנפקד אצלם, דשרי (אם הוא צורך המועד).

יט. מותר לגזבר צדקה לכתוב קבלה על מעות שקיבל, אם התורם מבקש זאת. (חי"מ רנ"א סל"ז). (ואם כתב לעצמו כדי שלא ישכח, פשוט דהוי דבר האבד ומותר).

כ. נראה שמותר לחולה לכתוב לרב שיברך אותו, אם אין אפשרות אחרת. [עי' חי"מ שם סל"ח שכ' שיש להסתפק בזה. ולענ"ד אם הוא יכול לומר בע"פ נר' שלא יכתוב, ואם אינו יכול לומר בע"פ ומחויב לכתוב נר"פ שמותר. וראוי לעשות בשינוי שיכתוב שורה ראשונה עקומה ועדיף לפני המועד אם יודע שיוצרך לילך לרב. והטעם להקל משום דלא גרע משאילת שלום ובפרט שגורם לו שמחת החג ויתובי דעתא כשהרב מברכו, ולא גרע מכתובת שמות שעושין להגין על

היולדת שמותר בשינוי, כמש"כ שם. שו"ר בקובץ המאור (ניסן אייר תשע"ה עמ' צ"ח אות ו') שכ' משם אדמורי"ם גדולים בדור שלפנינו שהתירו לכתוב קוויטל במועד משום דחשיב צורך המועד, וששתי שמצאתי לי סעד וסמך. שו"ר בהליכות עולם (ח"ד עמ' קס"א) שהתיר לשלוח בשבת מברק ע"י גוי לחכם גדול וצדיק הידוע בברכותיו להתפלל על חולה מסוכן, עי"ש. וא"כ ק"ו הכא שמותר, ופשוט לענ"ד].

כא. ילדים שהגיעו לחינוך אסורים לצייר ולכתוב עי' חי"מ עמ' רנ"א סל"ט,

שהביא בזה פלוגתא. ודעת מורנו הרב שליט"א לאסור. וכ"כ הגריש"א בס' אשרי האיש (פ"ט סי"ט, עמ' ס"ה) שראוי שלא לתת לילדים שהגיעו לחינוך לצייר ולכתוב לשם משחק בחוה"מ. ובס' מבקשי תורה (עמ' תשנ"ב בסופו), כ' בשם הגריש"א בחריפות יותר, שאין לתת לילדים קטנים לצייר בחוה"מ. אמנם בפסקי תשובות (או' י"ב) כ' להתיר, עי"ש. **אך מותר לתת להם משחקי הרכבה והברגה, כיון שזה נחשב בנין שאינו של קיימא, (אשרי האיש פ"י ס"כ, עמ' ס"ט), וכן עבודות גזירה, משום שאין זה נקרא מלאכה.** [אשרי האיש פ"ט סי"ט, עמ' ס"ה]. - ומסתמא אפשר להקל גם בהדבקה, דהוי מלאכת הדיוט ולצורך המועד כיון דהוי תענוג לדידם, גם שאינו מתקיים, שבדרך כלל זורקים לפח אח"כ. ואפשר דיש לדונו גם כמתעסק בעלמא, מאחר שהוא בלי דעת. וא"צ לכל אלו כדי להתיר ואך לרווחא דמילתא הוספנו טעמים. שו"ר בפסקי תשובות (סי' תקמ"א סוף או' א') שכ' שילדים הנהנים ממשחקי חיתוך והדבקת ניירות, א"צ למנוע מהם. דכיון שמתענגים מכך, ה"ז לדידם כצורך המועד, עי"ש. וששתי שכיונתי לדעת גדולים. ונראה טעמם של הגריש"א זצ"ל, ויבלט"א רבינו שליט"א דזה עיקר מצות חינוך של חוה"מ אצל הילדים, שכן אצלם לא ניכרים דיני חוה"מ כ"כ, וכשנאסור להם דבר זה, רק אז יורגש אצלם קדושת המועד. ומזה הטעם לשונו של הגריש"א באשרי האיש שראוי שלא לתת לילדים לצייר, כי אינו מדינא אלא מדין חינוך. וגם מה שהובא משמו במבקשי תורה שאין לתת לילדים, ג"כ נראה שהוא מטעם זה, דודאי לא סתר עצמו. והיה למראה עיני מורנו הגאון שליט"א].

כב. המוצא מציאה בחוה"מ מותר לו לכתוב מודעה ולהדביקה, כי יתכן שהאובד נמצא במקום זה רק בימי החג, ואחרי החג כבר לא יראה את המודעה ויפסיד את אבידתו. וכן מותר לאובד לפרסם את אבידתו, כדי שידעו להשיב אליו את האבידה. (חי"מ רנ"ב, ס"מ).

כג. מי שסיכם עם בעה"ב על עסק או שותפות, או שמצא משרה בת"ת וכדו', ואם לא יכתבו חוזה או זכרון דברים, יש חשש שא' משני הצדדים יחזור בו מותר לכתוב. (שם סמ"ב).

כד. מותר לכתוב חידושי תורה בחוה"מ ורשאי להציע החידוש כסדרו ע"פ הקדמת הגמ' והראשונים וכיוצא. ואפי' ללכת לכתחילה לשמוע ד"ת בכדי לכתבם יותר אם אפשר שישכחם אחר המועד. אבל אסור להעתיק ד"ת מספר כמות שהוא, שזה אפשר לעשות אחר המועד, כיון שאין כאן אלא העתקה. (חי"מ שם עמ' רמ"ח סל"ג)

כה. מותר להקליט בנגן ובשאר מכשירים האלקטרוניים במועד. (עי' יבי"א ח"ד סי' מ"ו או' ד' שהתיר ולא התנה שיהי' צורך המועד. ובשש"כ (פס"ח ס"ל) התנה דוקא כשיהי' צורך המועד ודבר האבד (עי"ש בשש"כ הע' קכ"ד), כיון שיש בו משום בונה. ומטעם זה אסר ג"כ לכתוב במחשב, אף שבמכונת כתיבה התיר דהוי הדיוט. (עי"ש פס"ו הע' ר"ט) וכ"כ הגריש"א להתיר במכונת כתיבה דהוי הדיוט, ואפי' במקליד בשיטה עיוורת (אשרי האיש פ"ט סט"ו, עמ' ס"ד), והביאם חי"מ עי' רמ"ט הל' ס"ד). וע"ש בהערה שר"ל דהגרע"י זצ"ל התיר רק בד"ת. ואינו נכון כי בחזו"ע (עמ' ר"ו סל"ט) התיר נאומים ושירים בעלמא, משום שאין בזה שום מלאכה. וכ"כ בקובץ דרכי הוראה (של הגר"א וייס שליט"א) תשרי תשס"ו קובץ ג' עמ' מ"ו ס"כ. ובתשו' דהגר"א וייס שם עמ' ע"ט או' ו'. ועי"ש שתמה על הגרש"ז בזה. וכן ראיתי בפסקי תשובות (או' ב' הע' 9) שתמה על הגרש"ז שאין

כאן שום "בנין" הדיסק, אלא אלקטרודות חשמליות. ועי"ש שהקל בהקלטה בטייפ, וכן בצילום מסמכים, ולשלוח פקס, וכן עיקר וכמש"כ בשער התשובות תשו' ב' או' א'.

כו. אסור להגיה חידושים שכבר כתובים, או דפים שהגיעו מהדפוס לראות שאין טעות. וכן אסור לעשות מפתחות לספר. וה"ה שאסור להעתיק בצורה מסודרת את חידושיו הכתובים מכבר. (חי"מ עמ' רמ"ח סל"ב). אסור לחבר לוח שנה במועד. ומ"מ הלומד דיני תקופות השנה ורוצה להבינם מתוך הכתב, מותר לכתוב. (חי"מ עמ' רמ"ז סל"א).

כז. להגיה ספר מטעיות דפוס כשרק אז יש לאנשים זמן, אם הוא ספר שהציבור צריך לו, ורק מסמנים ולא כותבים אפשר להתיר. (אשרי האיש פ"ט ס"ה, עמ' ס"ב).

כח. איסור הכתיבה במועד הוא דוקא בכתב המתקיים. אבל כתב שאינו מתקיים מותר לכתוב ואף שלא לצורך המועד. ולכן מותר לכתוב על שעוה, (רמ"א ס"ז). וכן לרשום מזל טוב וכדו' על עוגה. (חי"מ עמ' רמ"ו סכ"ח) וכן לכתוב במחשב כיס אם אינו מודפס ע"ג נייר. אבל לכתוב במחשב מסך, אם שומר את הנכתב בתוך המחשב, ה"ז כתב המתקיים, ואע"פ שלא הדפיסו על נייר. ואף שבפסקי תשובות (או' ב') נר' דס"ל דאף אם שומר הנתונים בתוך דיסקט אין איסור כתיבה כלל, ולפי שסבר שאינו כתב המתקיים, וכ"נ ממש"כ שם ד"ה וכתובה במחשב. הא ליתא דהשומר במחשב הוא כבר מתקיים. ולפ"ז אף כתיבה במחשב הוא כתיבה במכונת כתיבה ע"ג נייר שנחלקו בזה הפוסקים. ובפלאפונים כ' שם עמ' ס"ט סוף הע' ו' שיתכן שעדיף להשתמש בטלפון שלא נרשם המספר. ע"ש. וכמדומני שכ"כ ג"כ הגר"ן קרליץ שליט"א בחוט שני, ... וכ"כ

בס' אשרי האיש (פ"ט סי"ח, עמ' ס"ד) וכ"ה בקובץ מבקשי תורה (עמ' תע"ג או' פ"ב). וצ"ע שהרי לבסוף נמחק המספר אחר כמה מתקשרים. וא"כ הוי כתב שאינו מתקיים דשרי בשופי. אלא שבקובץ מבקשי תורה (עמ' תשנ"ב) העיר לנכון שהמספרים נרשמים במרכזייה עם כל הפרטים, ואינם נמחקים כלל כידוע. וא"כ שוב יש לאסור להתקשר בכל הטלפונים אם אין כאן צורך המועד. אכן אם הוא צורך המועד ואפילו שאילת שלום מותר להתקשר (בכל סוגי הטלפונים גם אם נרשמים השיחות שם). וכמו"כ אסור לשלוח הודעות בפלאפון אם אינו צורך המועד, מאחר שההודעות נשמרות ואינן נמחקות אוטומטית. ורבים אינם נזהרים מכך מחוסר ידיעה. ומתוך זה יש להזהירם ג"כ שעדיף להתקשר מלשלוח הודעה. וכמש"כ כיו"ב הגרי"ש אלישיב זצ"ל באשרי האיש פ"ט סי"ז עמ' ס"ד, שעדיף לענות תשובה הלכתית דרך טלפון מלכתוב ולשלוח בפקס אף שהפקס יותר זול (בזמנם).

כט. מי ששלחו לו שאלה בהלכה שיש בה צורך המועד, או אפי' שאינו צורך המועד, אלא שאין השליח יכול להתעכב עד אחר המועד, מותר לכתבו ולשלחו שהוא כדבר האבד. (חי"מ עמ' רמ"ז סכ"ט).

ל. מותר לכתוב שטר תנאים כמה כל צד התחייב. (חי"מ רמ"ב כ"ג).

לא. אסור לכתוב שט"ח במועד אלא בהתקיים אחד מהתנאים (דלהלן: א) כשהלוה זקוק למעות במועד והמלוה אינו מאמינו. [ואם יכול להלוותו ע"י עדים הכי עדיף טפי]. ואפי' שהלוה אינו זקוק למעות למצרכי החג אלא לקניית דבר האבד וכדו'. (ב) אם אין לסופר מה לאכול מותר להלוות, כדי ליתן לסופר שכר על הכתיבה. (ג) אם ההלוואה כבר בוצעה. (ד) אם הלוה לא ימצא מי

שילוח לו אחר המועד. ואפי' שהלוח אינו צריך את המעות למועד רק אחר המועד. (חי"מ רמ"ג סכ"ד).

לב. ציורים דינם ככתיבת לע"ז, שאם הם ציורים אומנותיים אסורים, אם לא לצורך דבר האבד, (או לצורך גדול). וציור שאינו נעשה בדקדוק, וע"י שאר בני אדם, מעשה הדיוט הוא, ומותר לצורך המועד. (עי' ביה"ל ד"ה אפילו לענין כתיבת עכו"ם, ופסקי תשובות או' י"ג).

לג. מותר להוציא דף חשבון כדי לידע אם צריך להפקיד כסף (כדי שלא יהי' במינוס וינצל מריבית). אולם אם מוציא דף חשבון רק כדי לידע את מצב החשבון בלבד, אסור. (חי"מ רמ"ד סכ"ה).

לד. מותר לכתוב לחבירו מכתב לשאול בשלומו ואפי' שהמכתב יגיע לנמען אחר חוה"מ, אולם בזה חולק הגריש"א וס"ל דדוקא כשיגיע ליעד במועד גופא, אא"כ הכתיבה משמחת את הכותב במשך ימי החג. (אשרי האיש פ"ט ס"י, עמ' ס"ג, וכ"כ פסקי תשובות (או' י"א) משם ערוך השלחן (סי"ב) עי"ש). ויש לחוש לדבריהם, אך יזהר שלא יכוון מלאכתו במועד. וק"ו אם רוצה לענות למשלח שמותר לכל הדעות. (חי"מ רמ"ד סכ"ו).

לה. גם מי שמותר לכתוב אין לו לכתוב ב"ה או בס"ד או לק"י בראש הדף (כיון שזה אינו לצורך). (הגריש"א בס' אשרי האיש פ"ט ס"ט בסופו. ודוחק, שלא נזכר בפוסקים, גם לא נזכר לצמצם הכתיבה ככל שיכול, ואולי הוא דבר הלמד מענינו. ולא מצאתי לו עדנה חברים בזה).

לו. עדיף לכתוב פעם אחת ולצלם כמה העתקים במכונת צילום, מלכתוב בעצמו כמה העתקים. שאע"פ שצילום מסמכים ג"כ נחשב כתיבה, מ"מ עדיף לעשות ע"י פעולה אחת מאשר ע"י כמה פעולות. (דשם הוא צילום אחד ונידון ככתיבה אחת. משא"כ כשכותב להדיא, כל אותו ואות יש כאן כתיבה). (אשרי האיש פ"ט סי"ד, עמ' ס"ג).

לז. מי שקיבל מכתב או חבילה בדואר רשום, שצריך לחתום בשעה שמקבלו, אם יש לו ספק שמא יש בזה משום צורך המועד, או דבר האבד, ואם לא יחתום יחזירוהו למשלח, מותר לו לחתום במועד. (פסקי תשובות או' י"א) [לענ"ד פשוט דכיון שאינם מקפידים אחתימה דוקא, ויכול לעשות קשקוש כאילו שהיא חתימתו, (זולת אם הוא בבנק וכדו', וגם שם יכול לחתום ברפיון) נכון שיעשה כן. ובזה יש להקל יותר, כנלע"ד].

לח. לכל מי שמותר לכתוב, מותר לכתוב אף ללא שינוי, ולמי שאסור לכתוב, אסור אף בשינוי. ושינוי כולל בין שמחזיק את העט בשינוי בין אגודל לאצבע, ובין שכותב שורות עקומות, ובין שמשנה בכתיבה עצמה (כגון שכותב כתב רש"י או כתב עגול הנהוג בינינו). ואם כותב אותיות שבורות יש להקל, אף אם אסור לו לכתוב. (חי"מ רמ"ה סכ"ז).

סי' תקמ"ו – אירוסין ונישואין

- א. אין נושאין נשים בחוה"מ בין בתולות, בין אלמנות וגרושות, וכן לא מייבמין, ואפי' שאינו עושה סעודה. ואפי' שהכין מכבר את הסעודה, וע"י שלא ישא במועד יבוא לידי הפסד, אסור. (הטעם בכ"ז משום דאין מערבין שמחה בשמחה (מו"ק ח:). ודוקא שמחה גדולה, וכפי שיתבאר לקמן בפרטי ההלכות). (שו"ע ס"א).
- ב. מותר לקדש אשה (שאין בזה שמחה כ"כ כנישואין, ואין איסור אלא א"כ מתקיימים שני תנאים: א) שעושים את הקידושין עם סעודה. ב) שהסעודה בבית ארוסתו (כלומר שאף היא נמצאת שם, לאפוקי כשעושה סעודה עם חבריו לבד). אבל כהיום שיש חרם בא"י שאין לקדש אשה שלא בשעת החופה, ממילא אין הלכה זו אקטואלית לימינו.
- ג. כשעושים רק תנאים מותר אף לעשות סעודה. (כ"כ להקל בפשיטות בשו"ת תפלה למשה ח"ב סי' כ"ה עי"ש), והמחמיר תע"ב. וק"ו אם מגישים רק מיני מאפה, שבזה מותר לכל הדעות. (חי"מ רנ"ח ס"ב, מ"ב סק"ב).
- ד. מותר להחזיר גרושתו מהנישואין, (דאינה שמחה כ"כ). ומ"מ עדיף שלא יעשה סעודה. (מאחר שבב"י משמע שיש להחמיר (מ"ב סק"ז)). ואם הסעודה לא ביום הנישואין, מותר. אבל להחזיר גרושתו מן האירוסין, אסור לישא אלא לקדש, ובלבד שלא יעשה

סעודה. דכיון שלא נישאה מעולם, איכא שמחה. (מ"ב סק"ח, חי"מ רנ"ט ס"ג).

ה. מותר לישא אשה בערב הרגל, אף שהסעודה תתקיים לאחר התקדש הרגל. (מרן שו"ע ס"ג). והאחרונים כ' שיש ליהרר לכתחילה לעשות הנישואין בבוקר, כדי שיוכל לשמוח עמה יום א' קודם הרגל, וגם שיעשה סעודה קודם הרגל. ואם לא הספיק, מותר לישא בערב הרגל, אף שהסעודה תתקיים ברגל. (מ"ב סק"ט, חי"מ רנ"ט ס"ד).

ו. מותר לעשות בחוה"מ סעודת ברית מילה, ופדיון הבן, ואפי' אינם בזמנם. וכן סעודת חנוכת הבית, סיום מסכת, בר מצוה, בת מצוה (לנוהגים כן), והכנסת ס"ת. (שו"ע ס"ד, ומ"ב סקי"א, חי"מ רס"א ס"ה).

ז. מותר לנגן בכלי שיר בחוה"מ. ואם נפסק מיתר, מותר לתקנו ע"י מעשה הדיוט. (חזו"ע עמ' ר"י, חי"מ רס"ג ס"ו).

ח. מותר לקנות תכשיטים במועד, לצורך נתינת מתנה. (פסקי תשובות או' ג').

ט. מותר לאשה לעשות תכשיטיה במועד. כגון לכחול עיניה, לקלוע שיערה, להעביר שער שבפניה ובשאר גופה, ואפי' ע"י כלי המיועד לכך, (אבל אסור לה לספר ראשה). וכן לגזוז צפרניה מותר. וכל זה מותר אף בפנויה. ומ"מ קטנה שאינה ראויה לנישואין, אין להקל אלא בתכשיטים שאין בהם סרך מלאכה. (שו"ע ס"ה ומ"ב שם, חזו"ע עמ' רי"א, חי"מ עמ' רס"ג ס"ז).

י. מותר לאשה לתקן תכשיטי נשים שרוצה להתקשט בהם במועד, מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן. (חי"מ רס"ה, ס"ט).

יא. יש להתיר לאשה להעביר שיער ע"י לייזר או חוט וכדו', אע"פ שהוא מעשה אומן. אבל לאיש אסור לעשות כן מעשה אומן. (משום שהטעם שהקלו בתכשיטי אשה דהוי צורך הגוף וכאוכל נפש דמי, וכמש"כ הראשונים ז"ל, הובאו בחי"מ עמ' רס"ד תוך ההערה, ד"ה וההסבר שרבותינו. ולפ"ז פשוט דה"ה מעשה אומן מותר. ומש"כ בס"י דבתכשיטי נשים דוקא מעשה הדיוט, משום שאינו דבר שבגופה חמיר טפי וכמש"כ בס' חי"מ עמ' רס"ה הע' כ"א. וכ"כ בקובץ דרכי הוראה (תשרי תשס"ו, עמ' ל"ו סי"ט), שמותר לעשות זאת ע"י אשה מומחית לדבר, וטעמו שהתירו לעשות תספורת למותרים בכך גם ע"י אומן ישראל. ורק יש איסור בקבלת השכר. ובבתולה בשידוכין הקל שם גם בזה עיי"ש. – ואין צורך לדבריו מאחר די ש להקל אף בשאר תכשיטים שבגופה שאין במ תספורת וכנ"ל).

תשובות

מועדי השם

תשובה א'

בענין היתר תספורת לבא ממדה"י וחולה

א. כ' בעיני יצחק למורי הגאון שליט"א, "ההיתר למי שבא ממדינת הים לספר ולכבס, לא שייך במציאות זמנינו, כי תמיד בזמן קצר הוא ביישוב". (שם או' י"ח) ואני הקטן והשפל באתי למלאות דברי מורי יושב בסד"ר עליון, מאשר ראו עיני בפוסקים שיצאו אחר שע"ה. הנה כי כן כתב הגריש"א בס' אשרי האיש (פ"ז ס"ה, עמ' מ"ח) שאין זה שייך בזמנינו דזמני הנסיעות הם קצרים, ויש הרבה אפשריות להסתפר בכל מקום, עי"ש. אלא שראיתי בשו"ת מחוקק במשענותם (להרה"ג ר' יוסף שמואליאן שליט"א, ח"ב סי' תקל"א שאלה א') שכ' שאם הגיע מחו"ל ולא היה לו פנאי לגלח בערב החג, מותר לו לגלח בחוה"מ בצינעא בתוך ביתו. וטעמו שם, דאף בזה"ז כן הוא לפי שהיה טרוד בערב הרגל. וקודם לכן אף אם היה יכול להסתפר אפ"ה מותר לו לגלח בחוה"מ, כיון דבערב החג גופא היה אנוס, עי"ש.

ולענ"ד הא ליתא דאם אמנם סברתו נכונה היא, אבל מצד אחר שוברו בצידו. דה"ט דהבא ממדה"י מגלח בערב הרגל, הוא משום דמפרסמא מילתא כמש"כ המ"ב שם (סי' תקל"א ס"ד סקי"ב) ולכן הבא מדרך שאינה רחוקה אינו מגלח (אע"פ שאף הוא היה טרוד בערב הרגל) דלא מפרסמא מילתא כולי האי. לפ"ז כהיום שבכמה שעות אדם נוסע מהתם להכא לא מיפרסמא מילתא כ"כ וחזר

הדבר לאיסורו. ומש"כ דהכי מוכח מל' מרן ז"ל שכ' שהיה טרוד בערב הרגל, ש"מ שההיתר הוא כיון שהיה טרוד בערב הרגל ולא קודם לכן, וש"מ כהמ"א הנ"ל וחיזק בזה סברתו. הא ליתא דאין ל' כזו בשו"ע, רק כ' "מי שיצא מבית השביה, ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד" ... ולשון זו סובלת ערב הרגל וגם קודם לכן.

ב. ואגב אעירה במש"כ שם (שאלה ב') בענין חולה שהיה בבית החולים ונתפרסם הדבר בקרב משפחתו וחבריו, שמותר לו להסתפר, עי"ש. ולענ"ד אינו מספיק שהרי אנשים רבים רואים אותו מסופר ואינם יודעים שהיה חולה ונתרפא. אך באופן שנתפרסם הדבר מאד בכל העיר, וכגון שהתפללו לשלומו הרבה וכדו' אפשר שבזה יש להתיר. והרה"ג הנ"ל שהקל בתרוייהו, סבר איהו שגדר הפרסום סגי בקרב משפחתו ומכריו, ולכן הקל בבא ממדה"י ובחולה כנזכר. אך אמנם לענ"ד אינו כן אלא צריך פרסום רחב מאד בקרב השכונה כולה, ויותר מכך. דאל"כ הרואהו שאינו מכירו מקרוב שוב יחשדהו, ומה הועילו חכמים בתקנתם.

ויש לי ראייה מהימנא, מאומן שנסתפק השי"ס (מו"ק יד.) והרי באומן ישנו פרסום רחב יותר מבא ממדה"י ומחולה שנזכר בתשובותיו, שהרי הוא הספר של כל האיזור, ובכל אופן לא איפשיטא הך בעיא ועלתה בתיקו, ואף מרן השו"ע מסתם סתם ולא שנאה בהלכותיו דמינה מוכח דלא ס"ל להקל בהך בעיא. ומוכח כדברינו. וכ"כ בחי"מ (עמ' מ"ה - נ"ב) שאסור לאומן

להסתפר. וכמו־כן אסור לחולה בעיו"ט ונתרפא במועד, עי"ש.
(והבאנוהו בפנים ר"ס תקל"א).

ואע"ג דבמאור ישראל (מו"ק יד.) מסיק להקל בחולה אף שנתספתקו בו התוס' שם (ד"ה אומן), וחשש לה מרן השו"ע ז"ל לחומרא (בסי' תקל"א ס"ג). מ"מ לא יגהה מזור להרב הנ"ל, דעכ"פ בעינן פרסום לכל הפחות כאומן, שאם גרע מאומן פשיטא דאסור דהא אף באומן נסתפק הש"ס וכל דגרע מיניה ודאי אסור. וכן מוכח להדיא במאור ישראל שם (עמ' ש"י) שכתב: "כגון האומן שאבדה לו אבידה, וכל בני העיר מכירים באונסו שמותר לו לגלח במועד... וא"כ ה"נ בחולה ונתרפא יש להקל מה"ט", עכ"ד. - מוכח דבחולה מיירי שמכירין בני העיר באונסו כאומן דלעיל, וז"פ.

ג. וכ"ז כתבתי לשיטתו דהרב הנז' דס"ל שהבא ממדה"י דוקא. אבל לפום קושטא החזו"ע (עמ' קצ"ב) כ' משם הריטב"א (מו"ק ר"פ ואלו מגלחין) והארחות חיים (או' י"א) דלאו דוקא מדה"י, אלא כל שבא מחוץ לעיר נקרא מדה"י לענין זה. ועי' מ"ב (סי' תקל"א ס"ד סקי"ד) שכ' בדעת מרן, דמא"י לא"י או מחו"ל לחו"ל אף ביצא לטייל שאינו דבר מצוה, אפ"ה מותר לו לגלח כשלא היה לו פנאי לגלח מבעוד יום, כיון שיציאתו ברשות היתה" עי"ש. וכ"כ בחי"מ (ס"ז, עמ' נ"ז, נ"ח). ומ"מ צריך לי עיון דאם הוא מקום קרוב סו"ס לא מיפרסמא מילתא וכמש"כ המ"ב (סקי"ב). ומוכח מאומן וכולהו דבעינן מיפרסמא מילתא. ועוד, שכ' החי"מ (עמ' נ"ז הע' כ') שנראה לו דכל מה שהותר לבא ממדה"י במועד, הוא דוקא

שלא היה במקום יישוב. אבל אם היה במקום יישוב, כיון שהיה באפשרותו לגלח אסור לו לגלח במועד, עי"ש ראיותיו. ומתוך זה קשה לי להקל בשופי.

שו"ר בקובץ דרכי הוראה שגדול עומד על גביו, הוא ניהו הגאון ר' אשר וייס שליט"א. (תשרי תשס"ו, עמ' כ"ז ס"ו). שכ': "במקרה של אונס מפורסם, התירו חז"ל להתגלח בחול המועד, אם לא היה יכול להסתפר לפני המועד. ואולם אין להקל בזמן הזה, מאחר ואין מצוי אונס מפורסם כיום, שא"א להתגלח מחמתו". ושם בהע' 11 כ' "ואולם חולה וכדו' אפילו שהיה מפורסם שהוא חולה, מ"מ מה שלא יכול היה להתגלח אינו נחשב מפורסם, וע"כ אסור להתגלח. וממילא נשמע דאין להחליט בעצמו מה נחשב אונס מפורסם. ועי' בביאור הדבר בשו"ת עמק המלך (סי' י"ז)..." (ר"ל דאפשר הוא חולה ויכול להסתפר בחליו). ובהע' 12 שם כ' "וכל זה לא מצוי כיום, שהרי בכל מקום מצויים ספרים ומכונות תספורת. וכן לא מצוי שיגיע בערב יו"ט ממש עם כניסת החג שלא יוכל להסתפר. ומ"מ מי שאירע לו כזה אונס בזמנינו מותר בתספורת. ואולם שאר אונסים אפילו שהיה מפורסם איש זה באנסו, לא התירו לו חז"ל לגלח. ועי' בארוכה בשעה"צ סק"ז וסק"ט (סי' תקל"א), עכ"ד. – הא למדת שאין דין זה פשוט כלל ועיקר.

אלא דמש"כ ששאר אונסים אפילו שהיה מפורסם וכו' לא התירו לו לגלח – דין זה שנוי במחלוקת שאמנם כ"כ ג"כ בס' חיי"מ עמ'

נ"א תוך ההערה בד"ה ולענ"ד בשם האשכול ועוד, דדוקא "אלו"
שמותרים לגלח קתני למעוטי אחריני. מיהו במאור ישראל
(מו"ק יד. עמ' ש"י) דקדק מדברי הרמב"ם (פ"ז מיו"ט הי"ז) שלא
רק השנויים במשנה, אלא כל דדמי להו.

וערום יעשה בדעת שלא להקל באלו, אלא אם נתקיימו התנאים
הבאים: א) שהיה לו אונס המבואר בפוסקים להדיא לקולא,
[והמקל בשאר מילי יש לו על מה לסמוך]. ב) שהיה מפורסם
אונסו. ג) שהיה מפורסם גם שלא יכול היה להסתפר. ד) שלא היה
באפשרותו להסתפר כלל, לא במקום שהיה שם, ולא כאשר הגיע
בערב החג.

תשובה ב'

א. האם מותר להקליט בטייפ או בדיסק - הגרשז"א זצ"ל כ' דאסור משום בונה, ולענ"ד צ"ע: חדא, דבמכשירים האלקטרוניים המצויים עמנו אין שום רישומים הנראים לעין שנעשים בדיסק או במחשב שנוכל לומר שהוא בונה. ועוד אף א"נ דיש רישומים, אין כאן משום בונה, משום דאין בנין וסתירה בכלים. ועוד עי' בשו"ת יחו"ד להגאון זצ"ל (ח"ב סי' נ"ז) שדן האם מותר להקליט בשבת בטייפ רקורדר. והביא פוסקים דס"ל דאסור משום כותב, או משום משרטט, ודחה דבריהם וכ' לאסור משום הבערה ע"ש. ואף הם לא באו מצד בונה. וכיון שהבערה מותרת בחוה"מ ה"ז מותר להקליט שהוא מלאכת הדיוט, כנלע"ד נכון. וע"ע ביבי"א (ח"א סי' י"ט או' ד'?), ועי' מש"כ בסי' תקמ"ה סכ"ה. ולפ"ז אפשר שמותר ג"כ לצרוב דיסקים בחוה"מ אם הוא נצרך לכך. וה"ה שמותר לצלם במכונת צילום אם הוא דבר צילום פשוט ונצרך לו למועד, שהוא בגדר מלאכת הדיוט. ועי' מש"כ סי' תקמ"ה סי"ח.

ב. האם מותר לצלם במצלמה בחוה"מ והאם מותר לפתח את התמונות בחוה"מ - הנה לפתח את התמונות פשיטא דאסור וכמש"כ הגרשז"א זצ"ל והגריש"א זצ"ל. משום שהוא מלאכת אומן ואינו דבר האבד. ועוד, שאינו צורך חוה"מ כי יכול לפתח אח"כ. (גם יש להוסיף שנותן לאומן שכרו בחוה"מ). ועוי"ל דהוי ככתיבה, כי עתה הצילום יוצא לאור עולם ועד עתה לית בי' מששא ואף ד"ז

אסור, והוי כעושה מעשה בעת שמפתח שהוא כעושה מעשה כתיבה עי' יחו"ד הנ"ל (ח"ב סי' נ"ז) ושור'ר כן בשם החזו"א הבאנוהו בפנים בחלק ההלכות (סי' תקמ"ה סי"ז). אבל לענין צילום בחוה"מ נר' דשרי שהוא מלאכת הדיוט. וג"כ אפשר שיש בזה דבר האבד כי אותן המקומות והענינים שצילם עתה, דרך כלל לא יהי' לו כן לאחר המועד כמוהו תמיד. אבל מצד צורך המועד והנאתו איני רואה בזה טעם, כי כל שאינו לצורך אוכל נפש או הנאת גופו ממש ל"ח "הנאה" דא"כ הכל יותר בחוה"מ. וכ"כ הגרשז"א זצ"ל להתיר. מיהו יש בני אדם שטיול אצלם בלא לצלם, אינו טיול כלל. ובכה"ג ודאי צורך הוא דהוי כטיול. (עי' שו"ע סי' תקל"ו). וע"ע מש"כ סי' תקמ"ה סי"ז.

ג. האם מותר לחייג מספרים בפלאפון אף שהמספרים נרשמים, ורישומם ניכר ועומד לימים כידוע - המנהג פשוט להקל בזה. משום שאין אפשרות שלא ירשמו המספרים, ודרך כלל ההתקשרות היא לצורך המועד או דבר האבד וכדו'. ואף שאילת שלום נמי יש בזה צורך המועד קצת (עי' מ"ב ס' תקמ"ה סק"ל) וגם הוא מלאכת הדיוט. עוי"ל דל"ה ככתיבה שעתיד הוא לימחק באיזהו זמן לכשיתקשר כמה וכמה פעמים אותו המספר לבסוף נמחק ואינו ניכר רישומו כלל. (אם לא ישמרנו) לכן אפשר להקל בזה. ועי' מש"כ בסי' תקמ"ה סכ"ח, שכל הטלפונים דינם שוה, מאחר שרישומם נשמר במרכזייה עם כל פרטי השיחה, ע"כ אין להתקשר סתם, אלא לשאלת שלום או לצורך המועד.

תשובה ג'

בענין כתיבה במכונת כתיבה ומחשב

הנה במכונת כתיבה דן בשו"ת יבי"א (ח"ח סי' מ"ח) והביא שם בזה מח' הפוסקים אם חשיב כמעשה אומן או כמעשה הדיוט. האם אנו רואים על סוף הפעולה שהוא כמעשה אומן, או שאנו רואים על תחלת הפעולה, וכיון שבפעולה פשוטה נעשה ה"ז מעשה הדיוט. ע"ש שחלקו בזה גדולי המורים.

א. וכדי לפשוט ספק זה נבוא אל חקר הענין מ"ט מעשה אומן אסור ומעשה הדיוט מותר די"ל בתרי אנפי: א) משום דהוי שינוי, דמלאכת אומן הוא המצב הרגיל וכשעושה מלאכת הדיוט הרי משנה מהרגילות. וכמו"כ מצינו הרבה בחוה"מ שיש לעשות בשינוי כגון בפתיחת חנות ועוד הרבה, וכזה כ' המ"ב (סי' תק"מ ס"ה סקט"ז). ב) משום דלא חשבינן לה "מלאכה" כשהיא מלאכת הדיוט. ולכאו' יש להקשות לצד הראשון מה טעם התיר מרן השו"ע והרמ"א (סי' תקמ"ה ס"א ומ"ב סק"ה, וק"ו למרן דמקל טפי עי' ס"ה) כתב משיט"א שלנו שאינו כתב מרובע מטעם דאינו אומן. הא סו"ס אין כאן שינוי שהרי כותב כדרכו בכל השנה. אמנם א"נ דאין ע"ז שם של מלאכה כשהיא מלאכת הדיוט א"ש דסו"ס אינו חשוב מלאכה, דאף שכו"ע כך כותבים עדיין אינו נותן ע"ז שם מלאכה, ורק כתיבה מדוייקת דוגמת כתיבת ס"ת שעושים אותה ביגיעה ובדקדוק נחשבת מלאכה - לפ"ז י"ל דפליגי בשני

צדדים אלו. להצד הא' ל"ח שינוי, וכתיבה במכונת כתיבה כיון שהוא הדרך הרגיל יאסר. להצד הב' כיון דאין כאן דקדוק כתיבה אף שהתוצר הנגמר הוא מדוייק ויפה סו"ס אין ע"ז שם מלאכה כנלע"ד - וליישב דעת המ"ב אפשר דאזיל כדעת הרמ"א שהחמיר אף בכתב משיט"א שלנו לעשות לו שינוי וכדו'. (עי' ס"ה ומ"ב סקל"ד).

איברא דמהמ"ב בסימן תקמ"ה בכמה מקומות כ' דכיון שאין אדם נזהר בכתיבתו הוי כמעשה הדיוט. הרי שלך לפניך דס"ל דלאו משום שינוי הוא אלא משום דאין ע"ז שם של "מלאכה", ומשו"ה כשאינו מדקדק הוי מעשה הדיוט ולא משום שינוי אתי עלה, ובהכרח דתרוייהו איתנייהו ביה. והביאור הוא: דכשהוא ממלאכות הפשוטות הרגילות הנעשות במלאכות הבית ודומיהן, אם הוא מלאכת אומן הרי זה עושה "מלאכה" ואסור לעשותה. ואם הוא מלאכת הדיוט כיון שהוא דבר הרגיל אין ע"ז שם "מלאכה" ומותר. ולא משום שנוי הוא וא"צ לשנות דסתמא אין ע"ז שם "מלאכה", וכך הוא בכתיבה. ולכן כ' המ"ב דזה משום שאין אדם נזהר בכתיבתו והיינו שאין ע"ז שם מלאכה, משא"כ במלאכות חוץ כגון בנין או חפירה וכדו' סתמא "מלאכה" הן, אלא שאם הוא מלאכת הדיוט והיינו כשמשנה מהרגילות במלאכות אלו אז אמרי' דאין ע"ז שם "מלאכה" מחמת השינוי שבהן, הא בלא"ה "מלאכה" הן. והן הם דברי המ"ב (סי' תק"מ סקט"ז) דהוא משום שינוי, דהתם

מיירי בבנין, ובכה"ג סתמו "מלאכה" לפיכך צריך לבוא עליו מדין שינוי, וא"ש.

לפ"ז במכונת כתיבה א"צ שינוי, כמו בכתיבת משיט"א שא"צ שינוי. אמנם זהו רק לדידן דבתר מרן ז"ל גרירינן, אבל לאשכנזים היוצאים ביד רמ"א יש להחמיר לעשות שינוי, ובכתיבת משיט"א כ' המ"ב (ס"ה סקל"ד, ל"ה) לכתוב השורה הראשונה עקום, וזה אין שייך במכונת כתיבה. לכן לענ"ד כשאינו מסדר ומייפה את הכתב כנהוג אלא כותב כמות שהוא, ג"ז חשיב שינוי לענין מכונת כתיבה, והחמרנו לעשות שינוי זה גם לדידן, כדי לצאת ידי הסוברים שהוא מלאכת אומן, לכן יש לשנות שלא יהיה כאומן.

ב. וכמעט שעברתי מהם – מהחקירות הנזכרות – עד שמצאתי את שאהבה נפשי, הן הנה דברי מרן ז"ל דאנהרינהו לעיינין בשלחנו הטהור (סי' תקמ"א ס"ה) שכתב "מי שצריך לו בגד במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה, ה"ז עושה אותה כדרכו. ואם היה אומן מהיר, ה"ז עושה אותה מעשה הדיוט", דהיינו שיעשה אותה תפירות רחבות וכו' כמבואר שם. וע"ש שכ' המ"ב בשם הגר"א "סימן אחד הוא, דסתם אומן מהיר". עי"ש. וכ"ה בב"י. – ומזה מוכח שאף שההדיוט עושה המלאכה כתקנה בלי נפתל ועיקש, רק שאינו מהיר במלאכתו, (שהרי הוא הסימן היחיד, ולא בעינן שיעשה עקום וכדו'), סגי בהכי. ומזה למדנו תרתי: א) שאף שהתוצר הנגמר הוא מעשה אומן. כיון שעשהו הדיוט שאינו מהיר במלאכתו, לית לן בה ושרי. ומינה ילפינן שאנו רואים אחר

הפעולה ולא אחר התוצאה, ודלא כא"ר. ונפשטה לנו בזה החקירה הנזכרת. (ב) דאף במלאכה ממש ולא עבודות בית א"צ לשנות. ואף כשעושה כהרגלו סגי בהכי. ודלא כמו שחילקנו בסוגי המלאכות. – והחילוק צ"ל באופן אחר, דבכתיבה אפשר לעשות כהרגלו, לאו משום דאינה מלאכה, אלא משום דהוא מעשה הדיוט. ובבנין צריך שינוי כדי שיהיה מעשה הדיוט. ולעולם הגדר שמעשה הדיוט אינו בגדר מלאכה כלל, וא"צ שינוי.

ג. אך כשחזרתי לאחורי, נרתעתי לאחורי. בראותי דברי מרן ז"ל שלכאורה סתר דידיה אדידיה בכתבו (בסי' תק"מ בראשו) "ואם נפרץ גדר גינתו, בונה מעשה הדיוט, דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט" וכו' עי"ש. ומשמע דבכל גוונא בעינן שינוי, לא שנא הדיוט הוא הבונה, לא שנא אומן הוא. והיה לי פתחון פה ליישבו באופן קל, דשם לא שייכא מהירות המלאכה כתפירה (כ"כ עד שניכר הוא), כדי שנדע אם הוא הדיוט או אומן, וכיון שאין חילוק בפעולה בין הדיוט לאומן, וגם אין חילוק בתוצאה הנגמרת, זקוקים אנו לשינוי בתוצאה, ולא יועיל שינוי בפעולה כמו בתפירה, שאחר שהוא אומן לא חשיב שם שינוי, דסו"ס השינוי אינו עושהו הדיוט. אבל כשהתוצאה שונה הרי הוא מעשה הדיוט, ודו"ק.

אלא שעין ראתה ברמב"ם (פ"ז ה"ה מיו"ט) שכרכן בהדי הדדי ושנה את את הבנין עם התפירה בחילוק אחד שאם הוא הדיוט הבונה, א"צ שינוי. וזה לשונו הזהב: "מי שצריך לתפור לו בגד, או

לבנות לו מקום במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה, הרי זה עושה אותה כדרכו. ואם היה אומן מהיר, ה"ז עושה אותה מעשה הדיוט. כיצד, בתפירה מכליב, (פי' תופר אותה כשיני הכלב, באופן לא מיושר). ובבנין מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן וכו', עי"ש. והובא ביתה יוסף (סי' תקמ"א) בשתיקה. וכ' שם משם רבינו ירוחם שכ"נ ג"כ דעת הרי"ף, עי"ש. והדרא קושיין לדוכתה שתירוצינו אינו מחוור להרמב"ם, וא"כ גם למרן לא נוכל ליישב כן. עוד בה, שמרן שיכל את ידיו, ולא כ' כלשון הרמב"ם במלאכת בנין, אף שנראה שהסכים לו בביתו (בסי' תקמ"א הנ"ל). ואם אמנם דאפשר שנקט כלשון הש"ס, ושם בבנין לא מוזכר דין זה (עי' מו"ק ז. ויא.). עדיין לא יגהה מזור וארוכה ברווחא. והיה אפשר ליישבו באופן אחר, דבתפירה ההדיוט תופר בעקמימות (עי"ש בב"י) ולכן א"צ לשנות בתפירה דממילא אינו יוצא ישר כהוגן. ולכן בבנין לא הוצרך לזה מרן, שכן כ' שם השינוי שיש לעשות, ובשינוי אחר שאינו ניכר לא מהני. ולפ"ז ה"ז כא"ר די ש לעשות שינוי בתוצאה, ובלא זה לא מהני אף שהוא הדיוט. אלא שמהרמב"ם אינו משמע כן. גם מסתימת מרן (סי' תקמ"א) משמע דסגי מה שההדיוט עושה אף אם אין שינוי בתוצאה. ועוד שמרן כתב, וכ"כ הגר"א, שסימן אחד הוא אם הוא מהיר במלאכתו או לאו.

וארמב"ם גופי' לא תקשי כלל, שכן נתחכם בלשונו לשנות ההלכה בבנין לא כמובא בלשון הש"ס. שכך שנאו שם (פ"ח ה"ו מיו"ט):

"כותל גינה שנפל, בונה מעשה הדיוט, או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט". – הרי שלא פירש לנו כאן מהו "מעשה הדיוט", לפי שסמך על לשונו לעיל (פ"ז ה"ה) ששם הורנו הדין בשלמותו, שיש חילוק בין אם הוא הדיוט או אומן, שאם הוא הדיוט כל מעשיו בגדר "מעשה הדיוט", ואם הוא אומן רק אם אינו טח בטיט זהו "מעשה הדיוט". לפיכך סתם לנו לשונו כאן, כדי שילמוד סתם מן המפורש. אלא למרן ז"ל קשיא שבסי' תק"מ פירש לנו הדק היטב מהו "מעשה הדיוט" שאינו טח בטיט, ולא הראנו חילוק בין אומן להדיוט, משמע דחד דינא אית להו.

ומאחר שאנו במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה, צ"ל דאה"נ מרן ז"ל סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. וס"ל דרק בבגד ישנו החילוק בין אומן להדיוט, משא"כ בבנין. והראי' לדידי' מהש"ס גופי' שלא חילק כן בבנין כמו שחילק בתפירה (עי' מו"ק ז. ושם י"א. בבנין. ובתפירה עי' ח: ושם י.). וטעם החילוק י"ל, דבבנין החמירו טפי דבעינן שינוי גדול דוקא, או דבעינן בנין עראי בדוקא, (ולא סגי בשינוי כלל), משום דאושא מילתא טפי מבגד. או כמו שא"ל אחי הרב משה נ"י, דבבנין איכא טירחא מרובה, משא"כ בתפירה. א"נ נראה באופן אחר וזה עיקר, דכיון דבנין הוא בפרהסיא, יש לחוש להרואים שאין יודעים אם הוא אומן או הדיוט. אבל בתפירה כיון שנעשה בצינעא תוך הבית, יש לחלק בין אומן להדיוט, דאין כאן חשש הרואים, ונכון לענ"ד.

ולפ"ז בנ"ד שרוי ומותר לכתוב במכונת כתיבה, מאחר שאנו רואים על הפעולה ולא על התוצאה. שהרי בתפירה שהוא עיקר הדין (בלא חששא צדדית של חשש הרואים), חילקנו בין אומן להדיוט, ורק מפני חשש הרואים החמרנו בבנין. ואף אם יזדמן שההדיוט יעשה בדקדוק ובגימור נאה כאומן, לית לן בה. מאחר שאנו רואים על הפעולה שההדיוט עשה, אף שהתוצאה שוה לאומן. וכמו שהוכחנו לעיל. והחילוק הלזה קיים גם בבנין, להרמב"ם לפום קושטא, ולמרן רק מפני חששא צדדית של חשש הרואים בלבד החמיר בה. וא"כ בכה"ג דליכא חשש הרואים, שהרי יודעים הכל שמלאכת ההקלדה היא מלאכת הדיוט, חזר הדין להקל כנזכר.

ד. ומ"מ אין לכתוב בדקדוק אלא רק המלים כמות שהם בלי לעמד את הדף שיהי' כראוי וכן לא לעשות חלונות בפתיחת הקטעים וכדו' דאף לשיטה המקילה דאינו מעשה אומן, אם עושהו בדקדוק ושימת לב, ה"ז מעשה אומן. ועוד בה, שאין הדיוט יודע לעשות כל העיצובים הנ"ל, לכן יש לאסור בזה מדינא.

ויש לצרף להקל אם כותב שלא בדקדוק שבחווה"מ קי"ל דמלאכות אסורות מדרבנן ובמקום מח' הפוסקים יש להקל דהוי סד"ר כמו שהוכיח במישור הגאון יבי"א זצ"ל (ח"ח סי' מ"ח או' ד').

ועוד די"ל שהוא בגדר דבר האבד שאם עתה לא יכתוב במכונת כתיבה יצטרך לכתבו אחר המועד ולהעתיק מכת"י, וה"ז איבוד זמן שהיה יכול בזמן ההוא לחדש חידושים אחרים. וכמש"כ הט"ז

(סי' תקמ"ה ס"ט), הובא במ"ב (סקמ"ז) שכ' "ואפי' בלא טעם שכחה, כיון שבכל עת ורגע מוטל על האדם לעמול בתורה ולחדש בה כפי יכלתו, אין שייך לומר ימתין עד אחר יו"ט (אחרון) ואז כתוב החידוש, דאותו זמן יהיה עליו חיוב אחר, דהיינו שיחדש אח"כ חידושים אחרים. ואם יתעכב בכתיבת החידושים שלמד בתוך המועד, יצטרך ללמוד שנית מה שלמד כבר ולהזכיר מה שחידש מכבר, וזה יבטלנו מלימוד חידושים אחרים באותה שעה. ואין לך דבר האבד גדול מזה". עכ"ד המ"ב. אכן בס' אשרי האיש פ"ט סי"א עמ' ס"ג, כ' דאבדת זמן אינה חשובה דבר האבד. אלא דשם מיירי בכתיבה שמן הדין אסורה שאין בה סרך ד"ת ושלומים וכדו', ובזה כתב שאין להתירה משום שיקח לו זמן אחר המועד לזכר במה שרצה לכתוב, משום ש"זמן" אינו נחשב דבר האבד. אבל אם הכתיבה מסייעת ללימודו גם שם התיר וז"פ. ולפ"ז בנ"ד יש להקל. ואם יתן את כת"י למקליד לכתבו במחשב או במכונת כתיבה אחר המועד, הרי יוצרך לשלם ע"ז והוי דבר האבד בממון. ע"כ לענ"ד נכון להקל כאשר כתבנו ובאופנים שזכרנו לעיל.

ועי' באשרי האיש (סט"ו, עמ' ס"ד) שלהדיא כ' שלכתוב במכונת כתיבה הוי מעשה הדיוט ומותרת במועד. ושם סי"ח, כ' שכתובה במחשב (בלי להדפיס - לשיטתו) מותרת אם היא לצורך המועד.

וכן ראיתי בשו"ת באר שרים (ח"ה סי' כ"ה א' ג') שכ' להקל במכונת כתיבה בשעת צורך (אפי' צורך קצת), ובמחשב יש להקל יותר לפי שאינו נרשם אלא על המסך ע"ש. ומש"כ שם תוך

התשובה שאסור לשמור את מה שהקליד משום בונה וכד' הגרש"ז אויירבאך זצ"ל שהבאנו לעיל, כבר כתבנו די ש להקל גם בזה מטעמי תריצי. וכן כ' לאסור שם לשנות טקסט ולעצבו, ולהעביר שורות מכאן לשם. הנה אמת נכון הדבר וכאשר כתבנו לעיל. ויותר מכך שהוא ממש מעשה אומן, שאדם שאינו רגיל בזה לא ידע לעשות כן, גם שצריך לזה דקדוק ושימת לב והוא ג"כ ענין של מעשה אומן כאשר כתבנו בפנים בחלק ההלכות. ולענין להדפיס במדפסת שכ' לאסור איסר לפי שהוא מעשה אומן שאנו רואים אחר התוצאה, נלע"ד דבמקום צורך יש להקל, לפי מה שכתבנו לעיל.

אתאן לדינא שאין לכתוב במכונת כתיבה או במחשב בדקדוק אלא רק המלים כמות שהם, בלי לעמד את הדף שיהי' כראוי. וכן לא לעשות חלונות בפתיחת הקטעים, וכן אין לשנות גופנים. וכדו'.

תשובה ד'

מי שיש לו בגד אחד לשבת ונתלכלך בחג הראשון

אם מותר לכבסו לחג השני

נסתפקתי במי שיש לו בגד אחד לשבת ונתלכלך ביו"ט ראשון של חג האם מותר לו לכבסו בחוה"מ כדי שיהי' לו ליו"ט אחרון של חג.

א. מריש הוה אמינא דלכאו' יש לצדד בזה להתיר לפי שכיבוס אסור מדרבנן שלא יכנס מנוול, וק"ו שכל מלאכות חוה"מ להלכה קיי"ל שהן מדברי סופרים כמשי"כ ביבי"א (ח"ח סי' מ"ח אות ד') ובחזו"ע יו"ט (עמ' ק"א). ולבישת בגד נקי לכבוד יו"ט הרי הוא משום כבוד יו"ט שהוא דאורי' עי' גמ' (שבת קי"ג). "וכבדתו" שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול - הרי די' מצוה להחליף הבגדים לכבוד שבת, ולא עוד אלא לייחד מלבוש לשבת ויו"ט ולא להשתמש באותו המלבוש וכ"ז מהמקרא הלזה. וכן מוכח מהרמב"ם (פ"ל משבת ה"ג) שנקט תרי דיני ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה. ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש שבת, הרי שהוא דין שני שיחליף המלבוש. ודין שלישי הביא שם שאם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול ועזרא תיקן שיהיו העם מכבסים בחמישי מפני כבוד השבת. ור"ל דאם אין לו להחליף יכבס בגד השבת, ויכבסו ביום חמישי ולא בע"ש, (עי' מ"א רמ"ב סק"ג, ועי' חזו"ע שבת ח"א עמ' כ"ג ועוד)

והארכנו בזה בהל' שבת (סי' רמ"ב) קחנו משם. וכן הדין ביו"ט כמבואר ברמב"ם (פ"ו מיו"ט הט"ז) "כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים, שנאמר לקדוש ה' מכובד. וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קודש, וכבר ביארנו הכיבוד והעינוג בהל' שבת" (עי' פ"ל ה"ג הנ"ל). ובחזו"ע (שבת ח"א בתחלתו) כ' שמצות עונג שבת [וה"ה כבוד שבת כמו דמוכח שם מהראיות] הוא מדאורייתא. וא"כ יבוא דאורי' וידחה דרבנן. ואמנם חכמים יכולים לעקור דבר מה"ת כשהוא בשוא"ת (עי' יבמות פ"ט:) ואף כאן הוא בשוא"ת שכן יושב בביתו ואינו מכבס, וא"כ נדחתה ראייתנו. מ"מ אין כאן דמיון כלל דהתם מיירי שחז"ל עקרו דבר מה"ת, אבל כאן הלא לא דברו על כביסה שכזו כלל אלא גזרו על כביסה באופן כללי והרי שלא העמידו דבריהם גם על דאורי' כשגזרו גזירה זו דכביסה, וא"כ איפוא באופן שהוא נוגד דבר תורה יש לנו לומר שלא יעמידו דבריהם בכגון דא.

ועוד יש כאן צד קולא שכיבס חלוקו מעיו"ט, ואף שאמרו דגם מי שכיבס חלוקו מעיו"ט אין לו היתר מ"מ י"ל דחזי לאיצטרופי. עוד יש להקל כאן די"ל דחשיב כיש לו חלוק אחד, כיון דהחלוקים של חול אינם חשובים חלוקים שאינן מיועדים לשבת ולחג ואף אינן ראויים להם. וכן השיב לי אחד המורים שליט"א להקל לכבס אמנם לא פירש לי טעמו. גם יש להקל בכביסה דידן שהוא בנקל וכבגדי פשתן בזמנם (עי' סי' תקל"ד סעיף ב'). עוד יש צד קולא מפני כבוד הבריות שדוחה דרבנן.

ב. אכן כד נעיינ נחזי שאין להקל כ"כ, דהנה יש להקשות מהב"י (סי' תקל"ד ס"א ד"ה אלא) שכ' דמי שמכבס חלוקו ע"י עצמו שרי, משום שניכר הוא שאין לו חלוק אחר, לכן לא יחשדוהו שמכבס באיסורא, כיון שרואים אותו בלא חלוק. ע"ש מה שפלפל בכ"ז. ואם איתא שאפשר לכבס חלוק של יו"ט מאי רבותא דע"י עצמו, הא מיירי נמי שמכבס חלוקו של יו"ט והוא לבוש חלוק של חול ואינו ניכר כ"כ לרואה, ופעמים שאינו ניכר כלל ביניהם. והלא על חלוקים אמרו שצריך לכבסם לכבוד שבת (עי' ב"ק פ"ב דעזרא תיקן כן) ועד שמחזר על מקרים דחוקים כמו שיעויין שם, יביא דין זה, ועוד שכ' שם לצד זה דאה"נ רק כשהוא מכבס חלוקו אפשר, ולפיכך הפוסקים שתקו ולא כתבו לחלק בינו לחבירו המכבס חלוקו, דהכי משמע לישנא דדוקא הוא מכבס ע"י עצמו שאין כאן חשדא כיון שהוא בלא חלוק, ומובן ממילא דע"י חבירו אסור. ולדברינו מאי ראי' הלא אפשר שמכבס חלוקו, ומ"מ איכא הכא חשדא כשמכבס חלוקו של שבת ויו"ט. ולא תימא שלא הי' מצוי בזמנם כה"ג ולפיכך לא חשו לזה, דהא ודאי מצוי ומצוי הוא טפי, שבזמנם מסתמא הי' להם חלוק אחד של שבת ויו"ט, שאותו היו מכבסים כל ע"ש, כמבואר בב"ק (פ"ב הנ"ל), וכיון שנתלכלך להם ביו"ט ראשון כ"א צריך לכבס חלוקו ליו"ט שני.

ועוד תימא עצום שהוא דין המצוי הרבה ולא משתמיט לחד מן קמאי לדבר בזה, ועד שאמרו שכשאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבס הוה להו למימר דשרי לכבס חלוקו של יו"ט שנתלכלך,

אע"פ שיש לו הרבה חלוקים של חול. ומינה מוכח דדוקא כשאין לו חלוק אחר כלל מותר לכבס, הא כשיש לו חלוקים של חול יעשה שבתו חול ואל יכבס חלוקו של יו"ט.

ג. וכשעיינתי יותר בגמ' ובב"י ראיתי שיש לאסור בהחלט ונבוא להצעת הדברים: הנה בגמ' מו"ק (יג: יד.) מונה אלו שמותרים לגלח במועד ושאר כל אדם אסורין לגלח מטעם שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין. בעי ר' זירא אבדה לו אבידה ערב הרגל כיון דאניס ונטרד אז ולא יכל לגלח האם מותר לו לגלח במועד, או דלמא כיון דלא מוכחא מלתא ואינו ניכר וידוע לכל, אסור. השיבו אביי יאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרים? דכיון דלא מיגלייא לכו"ע אונסיה יאמרו כו"ע אסורין לגלח וזה מותר? ושוב הקשה הש"ס וליטעמיך הא דאמר רבי אסי אריו"ח כל מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחולו של מועד, גם שם יש חשד מפני הרואים? ותירץ הש"ס הא איתאמר עלה אמר מר בר רב אשי איזורו מוכיח עליו. פרש"י דמי שאין לו אלא חלוק אחד פושטו ומתעטף במקטרינו (המעיל העליון), וחוגרו באיזורו, ועומד ומכבס החלוק וידוע לכל (כלומר שמזה ידוע לכל) שאין לו אלא חלוק אחד. אבל אלו שמגלחין במועד מוכחא מילתא וגלוי לכל שלא יכלו לגלח ערב הרגל, כמו דמוכח מהמשך הגמ', רב אשי מתני: בעי ר' זירא אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל מהו? פרש"י כגון ספר שהכל באים אצלו ערב הרגל ורואים שאבדה לו אבידה ואנוס הוא ואינו יכול לספר עצמו. כיון דאומן הוא מוכחא מילתא,

א"ד כיון דלא מוכחא מילתא כי הנך (אלו שמגלחין במועד) יאסרו?
תיקו. - הרי שבאלו שמגלחין יש קול גדול וידוע לכולם שהיו
אנוסים ערב הרגל. ומזה למדנו יסוד גדול שאם אין ניכר וידוע
לכל אין שום היתר, שהרי בין אלו שמגלחין ובין זה שיש לו חלוק
אחד שמותר לכבס הטעם משום שידוע לכל דמי שיש לו חלוק
אחד בלבד אוקים הש"ס דאיזורו מוכיח עליו. ומינה לנ"ד שאסור
לכבס מאחר שאין ניכר וידוע.

והנה בתוס' (דף י"ד, ד"ה שאין לו אלא חלוק אחד) כ' וא"ת היאך
יכבסנו במועד זה שאין לו אלא חלוק אחד הרי ישאר בלי חלוק
בשעת כיבוס. ואם יכול לכבס והוא בלי חלוק, כמו כן היה יכול
לכבס קודם מועד. וכי תימא כשכבסו קודם מועד ונתלכלך לו
ומשו"ה מותר לכבסו במועד, א"כ גם (אם) היו לו שני חלוקים
ונתלכלכו יהי מותר לכבס במועד, כי הרי לא פשע וכיבסם קודם
המועד. ותירצו דדי לו בשתי חלוקים אחד ליו"ט ראשון ואחד
ליו"ט אחרון, ע"כ. - ור"ל דצריך ליזהר שלא יתלכלכו, שאם כיבס
שתיהן קודם המועד עדיין יש לו לשני הימים טובים, ואם
נתלכלכו לא נוכל להתיר לו דזה חלק מפשיעתו - וא"נ דיש היתר
לכבס חלוק של יו"ט אף שיש לו חלוק לחול, צריך להיות לו א"כ
שלשה חלוקים אחד לימי חוה"מ או לחול, ושניים לשני הימים
טובים. אמנם עדיין י"ל שלזה לא נכנסו התוס' כלל, כי אדרבה
הו"ל להתוס' לומר שישנן גם ימי חוה"מ, ובהכרח שדברו התוס'
באופן שיש ג' חלוקים שניים לשני ימים טובים וא' לחוה"מ. אכן

מהגמ' שדברה בחלוק אחד, והפי' ודאי שאין לו חלוק נוסף כלל, כמו דמוכח להדיא מהגמ' ורש"י שאיזורו מוכיח עליו ע"ש, וא"כ ה"ה בתוס' דברו בשני חלוקים ממש. וימי חוה"מ באמצע לא חשו להם כי העיקר שיהי' לו לשני ימים טובים, וילבש בחוה"מ החלוק שלבש ביו"ט ראשון, ועצ"ע היטב בתוס'.

אכן הרי"ף הרמב"ם הרא"ש והסמ"ג לא הביאו הך דאיזורו מוכיח עליו, ולכאו' משמע דלא ס"ל שצריך שיהי' איזורו מוכיח. וא"כ שוב י"ל דכשיש לו חלוק א' לשבת ונתלכלך ביו"ט ראשון דהשתא אנוס הוא מאחר שכיבסו קודם יו"ט א', יוכל לכבס חלוקו אף שיש לו חלוק לחול. ואף שאין יודעים ומכירים בו לא איכפ"ל, כיון דלא ס"ל הך דאיזורו מוכיח עליו. ואמנם כך סבר הב"ח דמדבריהם משמע דלא ס"ל הך דאיזורו מוכיח עליו, עי' עליו מה שביאר בדבריהם. אך הב"י יישב באופנים אחרים, ואלו הן:

א) דסתמא הוא גופי' מכבס חלוקו, והרי רואים שהוא עומד ומכבס כשחלוקו אינו עליו. ולא היו צריכים לפרש זאת הראשונים הנ"ל, דמותר לכבסו ע"י עצמו משמע ולא ע"י אחר. ולא חיישינן לשאלה שישאל חלוק מחבירו לעת הכיבוס, והמשאילו לזמן הכיבוס אינו מסכים להשאילו למשך ימי המועד כדי שלא יצטרך לכבס, דזה לא שכיחא. (ועי' להרב ערוך השלחן כאן שכ' כעין זה, דמיירי שמכבסו ע"י עצמו בלבד).

ב) דסתמא אין לו מי שישמשנו זה שיש לו חלוק אחד בלבד [מחמת עניותו, וגם מזה מוכח דמיירי שאין לו חלוק כלל אלא

הוא לבדו. דאם מיירי שאין לו חלוק נוסף לשבת ויש לו חלוקים לחול, מאי פסקא דאין לו מי שישמשנו והלא הרבה בנ"א כן אף שאינם עניים] ומשום כן התירו לו חכמים לכבס דמסתמא מכבס ע"י עצמו, ואז איזוהו מוכיח עליו. ולכן אע"פ שיכבס לו אחר או אשתו או ישאל חלוק מאחר לעת הכיבוס לא איכפ"ל, שכבר לא חילקו חכמים בדבר אחר שהתירו.

ומדברי ב"י אלו נמי מוכח דמקרה דידן אינו נכלל ביש לו חלוק אחד. דסו"ס איכא חשדא כשרואים אותו מכבס חלוקו ולבוש חלוק אחר שלו, ואין יודעים שהוא של חול. לא מבעיא לפירושא קמא דאסור לכבס ע"י אחר ואף לא ע"י אשתו ולא בשאלה, דק"ו כשמכבס הוא ולבוש חלוק אחר דפשיטא ופשיטא דאסור. אלא אפי' לפירושא בתרא דכיון שכבר התירו הכל, מ"מ בנ"ד יאסר. דזהו דוקא שהתירו משום דדרך כלל מכבסו ע"י עצמו ואז ניכר הוא, אבל במקרה דידן אף אם יכבס ע"י עצמו אינו ניכר הוא. ועוד, שאין כאן כלל "דרך כלל", ואין כאן "מסתמא" שאין לו מי שישמשנו וכנ"ל.

מכל הלין מילי נר' פשוט לאסור בנ"ד. ולא תקשי משום כבוד יו"ט שהוא דאורי', די"ל שחכמים העמידו דבריהם אף כשנוגד לדין תורה, ואפשר להם לדחות דאורי' כשהוא בשוא"ת שלא יכבס. והטעם שהחמירו בזה, משום חשדא. דאא"נ שיש להקל לו משום שאנוס הוא, מ"מ כיון דאיכא חשדא שאין יודעים שמכבס חלוק של שבת והוא לבוש חלוק של חול, העמידו דבריהם לאסור.

ד. ולא תימא דכהיום ליכא חשדא כיון שמכבסים תוך הבית ובצנעא, והרי באיסור דרבנן שטעמו משום חשד, בחדרי חדרים מותר. עי' תוס' כתובות (ד"ס.) שכ"כ. (ואמנם יש שחלקו בזה כמו שהביא בשו"ת תפלה למשה ח"ב סי' כ"ד או' ד'). שהרי גם בזמנם הי' אפשר להם לכבס בצנעא ומ"מ גזרו גם על כיבוס בצנעא. עי' ב"י שם ד"ה כ' המרדכי וד"מ שם, והרמ"א פסק כן להלכה (סס"א). וז"פ וברור, שהרי דין דכביסה שוה לתספורת לכל ענייניו, ובתספורת אסרו בפרהסיא, ולמה הקלו בכביסה, אלא משום שעל גב הנהר מתכבס יפה יותר כמש"כ שם הב"י. ולפ"ז באופן שמתכבס יפה בצנעא כמו בפרהסיא, חוזר הדין לאסור בפרהסיא. ומינה דאם באופנים שהתירו, לא התירו אלא בצנעא (זולת אם מתכבס יפה יותר), א"כ בכה"ג שלא התירו, אין להקל כלל אף בצנעא. וז"פ ביותר. וכ"כ בחי"מ (סי' תקל"ד עמ' צ"ה בהע' כ"ג ד"ה ונראה) שמרן לא פליג ארמ"א בגוף הדין. שו"ר שכן פסק ג"כ הגרשז"א הובא במ"ב דרשו.

ואם יש לו כמה חלוקים ונתלכלכו אסור בכיבוס בכל גוונא, משום שהי' צריך ליזהר שלא יתלכלכו וכדלעיל בתוס' (יד.) אבל באופן שיש לו חלוק אחד לשבת כיון שאין לו יותר לשבת הי' מותר אם לאו דאיכא חשדא כדלעיל.

וא"א לצרף כאן כבוד הבריות, כי יכול ללבוש מעיל קצר, ואין כאן ביזיון לו. ועוד שחז"ל גזרו אף בכה"ג (וכ"כ ג"כ הגרי"ש אלישיב באשרי האיש פי"א ס"י עמ' ע"ב, דאע"ג דבעלמא קי"ל שמותר

לעבור על איסור דרבנן משום כבוד הבריות ואפי' בקום ועשה, שאני הכא שזה גופא גזירת חז"ל כי ידעו שע"י גזירתם יהיו אנשים במצב של חוסר כבוד הבריות, ואעפ"כ גזרו. [אכן אם יהיה גנאי גדול ללבשו כמות שהוא יש לעשות שאלת חכם, עי"ש - ומפני כן הקלנו לקמן (או' ה' ד"ה ואמנם מודינא להו) באופן שיש גנאי גדול בצירוף כמה קולות].) ואף בחולצה ילבוש חולצה אחרת לבנה. וא"א לצרף כאן מה שמכבס בצינעא, שהרי חז"ל גזרו אף על צינעא. - ולשלוח לניקוי יבש פשוט שאסור, כי הוי כשליחה לבית האומן. גם שמשלם לו שכרו במועד. ובחליפה יש עצה פשוטה שינקה מקום הכתם ושרי בשופי.

ואין להקל נמי משום כלי פשתן שמותר לכבסם מעיקר הדין כמבואר בשו"ע (תקל"ד ס"ב) משום שאין בהם טירחא בכיבוסם, וא"כ כיום שמכבסים במכונת כביסה, נמי אין טורח בכיבוס. ובהקדם מה שיש להקשות על בגדי פשתן מ"ט מותרים לכבסם, דאמנם ליכא חשדא כי רואים שהם כלי פשתן וידועים היו במקומותם במושבותם, מ"מ איכא חששא שיכנס למועד כשהוא מנוול ולא יכבס בגדיו קודם המועד, ומה הועילו חכמים בתקנתם. וראיתי שעמד בזה הרב ערוך השלחן (סי' תקל"ד ס"ו) וכ' לפרש דכיון דממילא מכבס כל בגדיו במועד, יכבס נמי את בגדי הפשתן קודם המועד, עי"ש. - ולפ"ז זהו דוקא בבגדי פשתן אבל במכונות שלנו כיום אין שייך ההיתר הלזה, מאחר שכל הבגדים קלים לכיבוס, ואם נתיר את כולם במועד שוב איכא חששא שישאיר את

כל בגדיו ויכבסם במועד. משא"כ בגדי פשתן, כיון שהקולא אינו אלא עליהם, הרי יכבס את שאר בגדיו קודם המועד ומזה יבוא גם לכבס את בגדי הפשתן שלו קודם המועד, מאחר שנוחים לכיבוס. אמנם לגוף תירוצו דחוק הוא לענ"ד, דא"כ באדם שיש לו רק בגדי פשתן עדיין איכא חששא לדידי', ואפשר שאינו מצוי, ובכה"ג לא גזרו חז"ל. ואפשר לענ"ד שחז"ל לא גזרו בבגדי פשתן כלל כיון שנקל לכבסם לא ידחם אדם למועד, אך בבגדים שהכיבוס שלהם קשה, יש לחוש שידחם למועד מחמת טרחתו. ולפ"ז במכונת כביסה שלנו יש לדון להקל מעיקר דינא, כי הכיבוס הוא בנקל אמנם מ"מ מצד המנהג יש להחמיר אבל בהצטרף כמה ספקות אפשר להקל. וכ"כ בס' חיי"מ (עמ' צ"א הע' י"ב, ועמ' שכ"ד הע' ס"ו) דמכונת כביסה אסורה רק ממנהגא וכבגדי פשתן דבזמנם - ומ"מ במכונת כביסה של היום אפשר שיש לחוש כי יש הרבה כביסה, מ"מ כבר אין גזירת חז"ל בזה, כי לא גזרו על מה שמתכבס מהר. רק שלדברי ערוך השלחן יש להחמיר יותר, דכיון שכל הכביסה כיום מתכבסת כך, ודאי יש לאסור לדעתו.

אכן לדעת הגרשז"א (בקובץ מבקשי תורה עמ' תנ"ו (י"ב)) אסור מעיקר הדין, כי איסור כיבוס הוא כדי שיכבס בגדיו מעיו"ט, ולכן אין חילוק אם יש בה טורח או לאו, עי"ש. והנה המ"ב (ס"ב, סקי"ב) כ' שטעם בגדי פשתן לפי "שקלין להתלכלך ואפילו אם היה מכבסן קודם מועד. וגם אין טורח בכיבוסן כ"כ" - ורצה ליישב בזה קושייתנו דבבגדי פשתן ליכא חששא שיכנס מנוול,

משום שקלין להתלכלך, ודמי לבגדי קטנים שמתלכלכים תדיר, שמותר לכבסם. וא"כ לפ"ז פשיטא שאין להקל במכונת כביסה דילן, ול"ד לבגדי פשתן. ואפשר שזה טעמו של הגרש"ז שהחמיר בה מדינא. אלא שרש"י לא כ' כטעם הזה, רק כסוף דברי המ"ב שקלין להתכבס. ולדידי' יש לדון כנ"ל. מיהו אפשר להקל אף לדעת המ"ב משום שחולצות שלנו הלבנות נמי נוחין להתלכלך, ומ"מ אע"פ שאנו מדמין לא נעשה מעשה. מאחר דלא ברירא הך מילתא שהרי אף בזמנם היו בגדים לבנים ואפ"ה קאמרי דדוקא בגדי פשתן נוחין להתלכלך. וצ"ע הגדר. – ואפשר לענ"ד שבזמנם היו חלוקיהם הסמוכים לבשר עשויים פשתן, לפי שהוא נעים ונח וסופג זיעה, ואינו מחמם. וזה מש"כ הרמב"ם (פ"ז מיו"ט הכ"א) שצריכין כיבוס תמיד, והרי הם כגופיות וגרביים שלנו שמותרים בכיבוס במועד. משא"כ הבגדים העליונים לצורך יופי או חימום היו עושין אותם מצמר ומשי וכה"ג, אין נוחין להתלכלך לפי שאינם סמוכים לבשר – וא"כ לפ"ד הרמב"ם שבגדי פשתן מותרים מטעם זה, אין להקל במכונת כביסה שהרי בגדינו העליונים אינן נוחים להתלכלך. והמ"ב כרך שני הטעמים יחד לומר שאין להקל באחד מהם. ומתוך זה יש לי להעיר על מה שפשוט להחיי"מ (עמ' שכ"ד הע' ס"ו) שמכונת כביסה שלנו דינה כבגדי פשתן. דהניחא לרש"י, אלא להרמב"ם מאי איכא למימר. ושם גופא הביא דברי הרמב"ם ולא נרגש מזה.

ה. והן הנה ראיתי להגר"ן קרליץ שליט"א בס' חוט שני (חווה"מ עמ' רל"ט) שכ' דאם יש לו מעיל מיוחד ליו"ט כגון מעיל ארוך ולחול הוא מעיל קצר יש להקל לו לכבס במועד משום כבוד יו"ט, והוי כאין לו אלא חלוק אחד. וכ"כ באול"צ ח"ג (פכ"ד שאלה ג' עמ' ר"ל) ע"ש. אמנם לכאורה כבר הוכחנו לעיל באורך דסו"ס כיון דאיכא חשדא אסור ול"מ כלל הטעם דכבוד יו"ט. וכיון שרבים מבני התורה לובשים מעיל קצר גם ביו"ט איכא חשדא הכא. ואף אם רבים מכירים בו שלובש מעיל ארוך עדין לא יגהה מזור שאף אומן שהכל ראוהו בערב הרגל שנטרד ונאנס ולא יכל לכבס בגדיו בעיא דלא אפשיטא היא בש"ס ועלתה בתיקו, כדלעיל בראשית מאמר. ובמ"ב (סי' תקל"א ס"ג סק"ה) פסק לאיסור גם בזה מאחר שעלה בתיקו. ויל"ע בזה דהא הוי סד"ר ולקולא שהרי קי"ל דמלאכות בחוה"מ דרבנן, ואף שיש להם עיקר בדאורייתא אמרי' סד"ר לקולא, כמו שהוכיח כ"ז הגאון יבי"א (ח"ח סי' מ"ח או' ד') ואולי ספק בש"ס חמיר טפי, אך במאור ישראל (מו"ק יד. על תוד"ה אומן) הוכיח שאף בספק בש"ס אמרי' סד"ר לקולא. ועוד אפשר דהמ"ב לשיטתו שכ' בביה"ל (ר"ס תק"ל) שרוב הראשונים ס"ל דאורייתא, ולכן כ' שרק במקום צורך גדול אפשר להקל בפלוגתא עי"ש. אמטו להכי החמיר גם בזה, ולפ"ז לדידן לכאורה אפשר להקל בזה. אלא דהא ליתא דא"כ מרן היה מביא צד קולא באומן. ומדסתם משמע דס"ל להחמיר. ועי' מה שהאריך בזה חי"מ (עמ' נ' ואילך), ושם בעמ' נ"א ד"ה ולענ"ד, כ' ליישב כיון שהמשנה

אמרה "אלו", ה"ז בא למעט את שאר האונסים, דאלו דוקא. וע"ע מש"כ בזה בתשו' א' מול סו"ף.

ואמנם מודינא להו בגוונא שלובש לחול חולצות אחרות שאינן מתאימות כלל ליו"ט וכגון חולצות טריקו או חולצות צבעוניות, וכן במכנסיים כשהם בצבע אחר שאינו ראוי ומקובל בציבור ללבשם ביו"ט או שהוא מסוג בד הנקרא ג'נס. וכו"ע ידעי דאין הם בגדי יו"ט כלל בזה יש להקל. ועוד, דיש כאן ג"כ ביזיון יו"ט כשלבוש הוא בהם (משא"כ חליפה קצרה הגם דאין כאן כבוד יו"ט, מ"מ פשיטא שאין כאן ביזיון). ועוד יש כאן כבוד הבריות. וחזי לאיצטרופי.

ו. ולכאו' הי' אפשר ליישב דברי גדולי הדור הנזכרים, לכשנאמר כהב"י בביאור הב' שהבאנו לעיל. דאחר שהתירו חכמים לכבס באין לו אלא חלוק אחד, הקלו בכל גווני אפי' כשמכבס ע"י אשתו וחלוק שאול וכדו', א"כ י"ל דה"ה נמי שהקלו לו אף בזה לכבס חלוק של יו"ט אף שיש לו חלוק של חול, דכאין לו אלא חלוק אחד דמי, כיון שזהו לבושו. וכמו שיש לו אח או בן שיש לו בגדים כשלו, ולו אין חלוק אחד דאפשר לו לכבס חלוקו ולא נימא שצריך ליקח מהם, כיון שזהו לבושו ואין חלוקם לבושו, אף שהם שאר בשרו. אמנם זה לא יתכן שהרי הב"י טעמא טעים משום דמסתמא אין לו מי שישמשנו והוא מכבס ע"י עצמו, וכשמכבס רואים הכל שאין לו חלוק אחר, וכיון דדרך כלל כן הוא, התירו חכמים בכל גווני. אבל הכא אם הי' מותר לו לכבס חלוקו וה"ז

מקרה המצוי ביותר שצריך לכבס חלוקו של חג, היו חז"ל אוסרים לגמרי אף כשיש לו חלוק אחד ממש, דשוב אין כאן "מסתמא" שנקל לו. ולכל הפחות היו אוסרים את זה ומתירים רק כשאין לו חלוק א' בלבד ממש, אבל ודאי שאין ללמוד היתר וקולא מזה ע"ז. וז"פ לענ"ד.

עוד א"ל אחי ידידי הרב ישי נר"ו דיש להביא ראיה מגילוח דאף מי שרגיל לגלח שערו (או זקנו) בכל ע"ש ועיו"ט וגילח קודם יו"ט א' לא הותר לו לגלח לכבוד יו"ט ב'. ודיני כיבוס וגילוח שוים כידוע. א"כ ה"ה לנ"ד דאסור.

ז. ובפסקי תשובות (סי' תקל"ד או' ד') ראיתי שהחמיר יותר דאף אם אין לו אלא חלוק אחד ממש אסור לכבס כהיום, דהא אין איזורו מוכיח עליו, ופסק כהמ"ב (סק"ט) ודלא ככה"ח (סקי"א) שמביא דעות מקילין. א"כ לדבריו ק"ו שיש להחמיר בנ"ד. אולם בעצם דבריו יש לי צד לקולא בחולצה וכה"ג שהרי אילו הי' יוצא לחוץ לכבס בפרהסיא הי' ניכר לכל שאין לו אלא חולצה אחת, שהרי רואים אותו כשהוא עם מעיל עליון בלי חולצה תחתיה וכדו', והרי הוא היכר, ומה איכפ"ל דוקא מאיזורו. אולם בחליפה שאינו ניכר יש להחמיר מטעם זה, אבל כלפי מה שנכתוב לקמן או' ח' דתליא בב' תירוצי הב", ממילא יש להקל דאיסור כביסה דרבנן, וק"ו א"נ שכל מלאכות חוה"מ דרבנן, ובפלוגתא יש להקל בדיני חוה"מ מאחר דרוב הפוסקים ס"ל דרבנן, ה"ה הכא יש להקל. (אבל בפלוגתת הפוסקים נגד מרן השו"ע, פשיטא דאזלינן בתר דברי

מרן ז"ל אף בדרבנן, דאל"כ בטלת קבלת מרן השו"ע בכל דיני דרבנן, וז"פ. וכן מורין להחמיר כדעת מרן אף שהוא דרבנן, ואף באבלות דהלכה כדברי המקל באבל, מחמירין כדעת מרן ז"ל, (ופשוט).

ואחשבה לדעת זאת האם יש להחמיר לדידן דלית לן איזורו מוכיח עליו מאחר שאין לנו איזור, אלא שישנה הוכחה אחרת בעצם מה שאין לו חלוק נוסף, ואילו יכבס בחוץ חלוקו מוכיח עליו, שחלוקו בידו לכבסו ואינו על גופו, האם בכה"ג נמי יש להחמיר. והגיעני זאת משום שראיתי להגר"ן קרליץ שליט"א והגר"ב"צ א"ש זצ"ל שכ' להקל אף כשיש לו חלוקים נוספים לחול כל שיש לו חלוק א' לשבת חשיב יש לו חלוק אחד. וא"כ ק"ו הוא כשאין לו אלא חלוק א' לבדו דשרי לכבס ולדידהו חשיב איזורו מוכיח עליו. ומאידך בפסקי תשובות ס"ל כהמ"ב דאף כשיש לו חלוק אחד לבדו לא סגי בדורותינו מאחר דאין לנו איזורו מוכיח עליו. ולפענ"ד לא מיבעיא להב"ח דס"ל דלהרמב"ם רי"ף ורא"ש א"צ כלל לאיזורו מוכיח עליו דשרי לדידן. אלא אף לב"י נמי שרי לדידן, שהרי כ' דלדעת עמודי ההוראה הנ"ל כיון דלא נפקא לן מידי בהא דאיזורו מוכיח עליו, לפיכך לא כתבו הך תנאה. ואי סק"ד בדורותינו דליכא איזורו מוכיח - וכן הי' בדורותם כדמוכח בטור (רק דשם הי' להם חלוק פשתן) - אין לנו לכבסם הא נפקא לן טובא, ומוכח דאף לדידן שרי בכיבוס.

והלא הן הם הדברים שפי' בב"י דבזה גופא פליגי רי"ף רמב"ם ורא"ש, ועמם רש"י במו"ק (יד.) וכן פירש הב"י בדעת הסמ"ק דכולהו סבירא להו דאף בחלוקים דידן שאין בהם איזור שרי לכבס, מאחר דפי' איזורו מוכיח עליו לדעתייהו הוא כפרש"י במו"ק (יד.) דכשמכבס החלוק ואין לו חלוק אחר שלבוש בו, הרי איזורו שאינו לבוש בו מוכיח עליו שאין לו אלא חלוק אחד (כי אז היו רגילים ללבוש האיזור על החלוק). וכ"ה בפ"י ר"ח שם ע"ש. ולפ"ז אין זה תנאי נוסף דאימתי אמרינן דכשיש לו חלוק אחד מותר לכבס, דוקא כשיש לו איזור. אלא ממילא כן הוא דכשרואים אותו שאינו לבוש בחלוק סגי בהכי. אבל רבינו פרץ ס"ל כרש"י בחולין (קח.) דאיזורו קבוע בחלוקו, וכשפושט חלוקו ולבוש חלוק אחר, נוטל האיזור מזה וקובעו בזה, וזה שאין לו חלוק אחר מכבס חלוקו עם האיזור - וא"כ הוא תנאי נוסף דלא סגי במה שיש לו חלוק אחד בלבד, אלא שצריך שיראוהו מכבס חלוקו עם איזורו (כלומר שמכבס אף את האיזור), דזה ניכר טפי ממה שיראוהו שאינו לבוש חלוק אלא מעיל עליון וכדו'. הרי דמוכח דאין בזה בית מיחוש כלל אף לדידן, זולת לרבינו פרץ. ורבינו הרמ"א בד"מ כ' ליישב באנפא אחרינא דעת רבינו פרץ ולדידי' דעת הסמ"ק כרבינו פרץ. (מאחר שאין צורך להגיה בסמ"ק כהב"י). ולפ"ז יוצא־איפוא דאף הסמ"ק פליג על הרי"ף הרמב"ם והרא"ש. אלא דפליגי בד"א, דהסמ"ג ס"ל דבחלוקים שאין איזורו מוכיח עליו לא מהני, והרב רבינו פרץ ז"ל ס"ל דאף בחלוקים של פשתן נמי אין להקל. ובא להוסיף חומרא זו על חומרא של

הסמ"ק. מ"מ אף לשיטתו פשוט דלעמודי הוראה א"צ איזורו מוכיח עליו, וכל שיש לו חלוק אחד סגי בהכי.

יצאנו מזה דלדין ההוראה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה דאין כאן בית מיחוש כלל ולא חיישינן להחמיר. ובפרט שלדעת הב"ח מקל לגמרי שא"צ איזורו מוכיח.

ולבני אשכנז היוצאים ביד רמ"א, הנה מרן השו"ע לא כ' תנאי דבעינן איזורו מוכיח. ושם הרמ"א לא העיר כלום ומשמע דלא פליג, אלא שבמ"ב שם זכר שיש חולקים וס"ל דבעינן איזורו מוכיח. וזה דעת הסמ"ק [לפי דעת הד"מ והדרישה] ורבינו פרץ, וחשש להם שם. אבל אנן דבתר שיפולי מרן נקיטינן לא חיישינן כלל. ועוד יש לצרף כאן דכשמכבס במכונת כביסה קיל טפי, דהוי כבגדי פשתן שאין טורח בכיבוסם, וחז"ל לא גזרו עליהם, ואך משום מנהגא אנו אוסרים, וה"ה לנ"ד. וא"כ אפשר אף לדידהו שהמקל יש לו על מה לסמוך. ובפרט כשנצרף דעת הב"ח שמקל לגמרי שא"צ איזורו מוכיח, ודעת רוב הפוסקים דס"ל דלאכת חוה"מ אסורה מדרבנן.

ח. אף אמנם אכתי איכא לעיוני באופן שאינו ניכר כלל שיש לו חלוק אחד, וכגון שחליפתו נתלכלכה. דבזה אילו הי' יוצא השוקה לכבס בנהר לא הו' ידעי אינשי שאיש אשר אלה לו חליפה אחת ותו לא, מפני שכשמכבס הרי הוא לבוש בחלוקו ואין דרך לצאת לכבס כשמעיל עליו. ונר' לת' הב' דהב"י דשרי, שת' דמסתמא עני הוא

זה שיש לו חלוק אחד ואין לו מי שישמשנו, וממילא אין לחוש שילך אחר לכבס עבורו אלא הוא לבד, וכיון שהתירו התירו. ה"ה הכא יש להקל. אבל לתי' קמא דהב"י דדוקא היכא דאיזורו מוכיח עליו מהני, גם הכא יש להחמיר, ע"ש.

ט. ניהדר לנ"ד דעדיין יש מקום להקל בנידון דידן באופן שמצרף הבגד הלזה לשאר בגדים המכובסים, די' לצרף דעת הב"ח דס"ל דא"צ איזורו מוכיח לדעת הרי"ף רמב"ם ורא"ש. ואף שלדעת מרן אינו כן מ"מ יש לצרף שיכבס בצנעא, ויכניס הבגד ההוא תוך מכונה שכבר ממילא מכבס בגדים אחרים מותרים כגון בגדי קטנים, ויכבסם במכונה אחת לא במכונה נפרדת. משום דמכונת כביסה של היום יש לדונה כפשתן שמעיקר הדין מותר, ואם אמנם דמ"מ יש לאסור משום המנהג, כאן שמכניס עם שאר הבגדים דממילא מכבסם אין לחוש לזה כלל. שהרי ריבוי בשיעורין מותר בחוה"מ כמש"כ בחי"מ (עמ' פ"ב הע' כ"ו משם כמה גדולי הדור הגריש"א, שש"כ, הגרנ"ק ומועדים וזמנים). וכ"נ מהגריש"א זצ"ל באשרי האיש (פ"ח ס"ט עמ' נ"ג, שכ' שמותר לעשות מלאכה לצורך ישראל ולהרבות עבור נכרי באותה פעולה), ורק משום חשש שיכנס מנוול וזה לא שייך כאן שהרי כיבסו קודם המועד, ומשום מנהג נמי לא שייך שממילא מפעיל המכונת כביסה, ובזה יצאנו מכל הספקות, ובפרט שכמה פוסקים מקילין בזה ודאי יש לסמוך להקל וא"ש בס"ד. ובזה זכינו לקיים דברי גדולי הדור

שהקלו בזה, אלא שסייגנו שיכבס במכונת כביסה עם בגדים אחרים המותרים בכיבוס.

י. ונבוא עתה למנות צדדי ההיתר: א) דעת הב"ח שא"צ כלל איזורו מוכיח. ב) מכונת כביסה של היום אסורה ממנהגא בלבד (וכמש"כ בס' חי"מ עמ' צ"א הע' י"ב). אך זה נוכל לומר רק לדעת רש"י וערוך השלחן, אך לטעם הרמב"ם והמ"ב אסור מדינא (עי' לעיל או' ד' מול סו"ף). ג) אם מכבס עמהם בגדים המותרים בכיבוס, יש לצדד יותר להקל, שאין כאן אלא תוספת על הכביסה, דמשום ריבוי בשיעורין אין איסור, ומשום שיכנס מנוול אין שייך, שכבר כיבסם קודם (היינו אפילו את הבגדים שעליהם אנו דנים בשאלתנו). אלא שבזה יש לחוש להגר"מ לוי זצ"ל שכ' דאכתי איכא חשדא של הרואים (תפלה למשה ח"ב סי' כ"ד). אף שבכמה גדולי פוסקי דורנו לא כ' כלל משום חשדא, רק משום שיכנס מנוול. כ"כ הגרשז"א זצ"ל. וכ"כ בקובץ דרכי הוראה להגר"א וייס שליט"א (עמ' ע"ז סי' ד'), וכ"כ בפסקי תשובות שהבאנו בפנים. (ולכא למימר שיש מקום לתלות שהוא לו בגד יחיד לשבת, דא"כ למה הצרכנו איזורו מוכיח, הא אף כשלבוש בחלוקו ומכבס חלוק אחר, יתלו שהוא בגד יחיד לשבת. ומזה הוכחנו תוך התשובה לאסור מדינא אם מכבסו בפנ"ע). ד) יש פוסקים שהקלו בזה הגרב"ץ א"ש זצ"ל, ויבלחט"א הגר"ן קרליץ שליט"א. ה) איסור כביסה דרבנן ויש לנו לילך לקולא - ומ"מ נלע"ד שלכתחילה אין ליכנס לזה, ויקנה לו חולצה נוספת לשבת, מאחר שכל ההיתרים הנ"ל דחוקים. ובמקום אונס גדול, וכגון שמתבזה הרבה אם ילך בחולצה אחרת או בחליפה אחרת, יש

להקל -- ואדם שאינו מקפיד כ"כ לילך בחולצה של שבת דוקא, ולפעמים הולך בשבת עם חולצה של חול, (מאחר ששתיהן לבנות), אין לו להקל בזה, ולהתחסד עתה בהסתמך על היתר זה שאינו מרווח כ"כ. ואם החולצה או החליפה נכתמו בכתם, וחפץ לכבס את הכתם בלבד (ולא את כל הבגד), שרי בשופי ופשוט. וכדלעיל בדינים מעיני יצחק ס"ו. ובצירוף כל מה שכתבנו אין להחמיר בזה כלל.

ויש לדון כשמכבס בביתו באופן המותר האם אפשר לכבס ע"י אשתו שהרי אם הי' בחוץ לתי' א' דב"י היה אסור לכבס ע"י אשתו א"כ ה"ה בביתו. וצ"ע. ומ"מ נראה דיש לצרף תי' ב' דהב"י, דסד"ר לקולא. עם דעת הב"ח דס"ל להקל לגמרי דא"צ כלל איזורו מוכיח.

תשובה ה'

האם מותר להוסיף בגדי גדולים כדי שכביסת

הקטנים תתכבס יפה

שאלני אחי הגדול ממני בחכמה ובמנין הרב ברק שליט"א, בדין מכונת כביסה שאם מכבסים כמה בגדים בודדים אינן מתכבסים היטב, כי אין התחככות רבה ביניהם כידוע. ובכגון דא כשמכבס בגדי קטנים או תינוקות ואין לו די בגדים לכבס, האם מותר להוסיף בגדי גדולים כדי שהכביסה של הקטנים תתכבס יפה, או לאו?

א. ונומיתי לו דלענ"ד באופן שאין אפשרות כלל ליתן שם בגדים המותרים, וכגון שאין לו גרביים וגופיות וכדו' הנצרכים לו למועד, וכמו"כ אין לו בגדי קטנים נקיים שיוכל לכבסם שוב עמהם, יוכל להכניס בגדים שלו אך לא ילבשם במועד. ואע"פ שמצד אחד יש כאן גריעותא, שמכבס ואינו לצורך המועד. מ"מ הכי ניחא טפי. כי עיקר טעם הכיבוס אינו אלא כדי שלא יכנס מנוול לרגל, ואילו יכבס בגדיו וישתמש בהם במועד, הרי ביטל גזירת חכמים, כי שוב יוכל לסמוך ע"ז (אף שאפשר שאינו שכיחא כ"כ) ויכנס מנוול. אמטו להכי עדיפא טפי שלא יבשם במועד, ובזה לא עבר על תקנת רז"ל כי טעמם ונימוקם נותר בעינו. ומצד מה שהוא מלאכה במועד, ודאי שרי בפשוט, כיון דהוי לצורך המועד, מאחר

שמכבס את הבגדים לצורך בגדי הקטנים. אבל יש לאסור מצד מה שחז"ל גזרו על הכביסה בעצם, ונראה שיש להקל בזה משום: חדא, דאפשר בכגון דא יקלו כיון שהוא לצורך כביסת הקטנים, וטעמם בזה לא נעקר אף כשמכבס בגדיו שלו עמהם. ועוד, שמכונת כביסה דידן יש לומר שאסורה מצד מנהגא, דהא דמיא לפשתן שאין טורח בכביסתם שמן הדין מותר. (ועי' מה שכתבנו בתשו' ד'). ובכה"ג שהוא שעת הדוחק יש להקל. ועוד, שכבר כתבנו דריבוי בשיעורין מותר בחוה"מ כמו שכ' הפוסקים (עי' ח"מ עמ' פ"ב הע' כ"ו). וא"כ הוספת הכביסה מותרת מצד עצמה, ואך משום החשש שיכנס מנוול יש לאסור כמש"כ בפסקי תשובות (סי' תקל"ד או' ה' הע' 32) ובכה"ג שאינו משתמש בהם ליכא חששא זו ויש להקל בשעת הדוחק.

אכן עדיין יש להעיר בזה ממש"כ בשו"ת תפלה למשה (ח"ב סי' כ"ד) להחמיר שלא להוסיף בגדים למכונת כביסה אף אם ילבשם אחר המועד, משום חשדא. דהא ליכא איזורו מוכיח עליו. ושמא י"ל דהכא שנצרך לבגדי הקטנים לא יחשדוהו שהרי ממילא צריך להוסיף למכונה, ויבינו שאפשר שעושה כן בשביל הקטנים, וצ"ע.

ואחר שראה ה' בצערי האיר ה' את עיניי וראיתי בחי"מ (סי' תקל"ד, עמ' צ"ב, הע' ט"ו ד"ה אלא) שכ' תוך הדברים, "ולא עוד אלא אף להכניס בגדי גדולים לתוך מכונת כביסה כאשר היא פועלת לצורך בגדי קטנים, אסור. אא"כ ע"י שלא יכניסם, המכונה לא תוכל לפעול למעט הבגדים (פי' מתוך שהם מועטים), ויוצא

שכיבוס בגדי הגדול הם לצורך בגדי הקטן, יהיה מותר. ובתנאי שלא ילבש הגדול את בגדיו בחוה"מ, דאל"כ שוב תחזור גזירת רבותינו. וכ"כ בשש"כ (פס"ו הע' רנ"א) ועע"ש שרצה להתיר יותר מזה. – ובאמת שלכאורה היא סברא פשוטה שאם חז"ל התירו לכבס בגדי קטנים להדיא, ק"ו שיתירו לצרף עמהם בגדי גדולים אם א"א בדרך אחרת. אבל לטעם של חשד עדיין צ"ע, דהא גרע בזה מבגדי קטנים, שכן בגדי קטנים ניכרים הן ואין בם חשד, משא"כ בגדי גדולים שמצרף עמהם איכא חשדא. והי"ת יאיר עיני ליישבו על נכון. עכ"פ הואיל ונפיק מרבנו הגרש"ז זצ"ל להיתרא, מי יבוא אחר המלך. וכבר הסברנו לו פנים רבים.

שוב זכיתי והאיר ה' את עיניי דנראה דהכא ליכא חשדא, דאפשר לתלות שמה שמבכס בגדו אינו אלא בשביל כביסת הקטנים, שהרי ניכר הוא שמכניס בגד או שניים של קטנים מכניס בגדיו עמהם, ומה דאמרינן דאיכא חשדא היינו כשאין במה לתלות, דבפשטות אין לומר שזהו בגדו היחיד, לפי שאינו מצוי שיהיה עני כ"כ, לפיכך בעינן איזורו מוכיח. (ואף אם מפורסם שהוא עני, אין ידוע אם זהו בגדו היחיד. ועוד, שמכבס ע"ג הנהר בפרהסיא והרבה בנ"א אין מכירין טיבו כלל).

ב. ואמנם מש"כ בתפלה למשה שם לדון בענין תליית הכביסה, ורצה מזה הטעם לאסור משום חשד, אין העניינים דומים כלל. שהרי עיקר החשש שמצינו בחז"ל הוא שכשרואים אותו "מכבס", חושדין בו שמכבס באיסור, ויש לו בגדים נוספים, ולפיכך הצריכו

שאיזורו יוכיח עליו. אבל ב"תולה בגדים" מנא לן דאף בכה"ג יחושו חז"ל לאסור משום הרואים, שיאמרו דמזה שתולה הכביסה משמע שכיבס במועד. וחזרנו לפלוגתא האם בדרבנן אסרינן משום חשש הרואים. וביותר שאמר הגריש"א זצ"ל דליכא לחוש לרואים משום שיש כמה אופנים שמותר לכבס כגון הבא ממדה"י וכדו', (הבאנוהו לקמן). גם שיש להם לתלות שכיבסו קודם המועד או שנרטבו לו, משא"כ בכביסה גופא שרואים ממש בשעת מעשה הכיבוס, יש לחוש טפי. עוי"ל שחז"ל לא גזרו על הכביסה מטעם חשדא כי גזרו איסור בעצם הכביסה כדי שלא יכנס מנוול. אלא שהרחיבו התקנה לאסור כל כביסה אם אין איזורו מוכיח עליו משום חשדא. משא"כ הכא שחז"ל לא גזרו כלל על תליית הבגדים מהיכן נעלה ונביא איסור חדש מדבריהם, ונכון לענ"ד. -- וכבר פסקו רוב פוסקי זמננו להתיר לתלות כביסה (אם כבסה קודם המועד) ולא חשו בה לכלום ותו לא מידי. ואיהו גופיה הביא שכ"כ להתיר אבי השל"ה בשו"ת עמק הלכה (ס"ס קמ"ו). וראיתו מהגמ' סוכה (י:) בעובדא דמנימין עבדיה דר' אליעזר שנרטבה לו כותנתו במים ושטחה על הסוכה, וא"ל ר' אליעזר שיסירנה שמא יחשדוהו שמסכך בדבר שאינו מקבל טומאה. ומוכח שמשום חשד שיחשדוהו שכיבס במועד לא אסר לו. - ומה שכתב לדחות ראיתו דשאני התם שהיה בגד אחד ובכה"ג יתלו הרואים שהוא בגדו היחיד וכיבסו בהיתר, משא"כ כשתולה כמה בגדים שלא יתלו בהיתר, צ"ע לדידי שהרי למאן דס"ל דבעינן איזורו מוכיח ממש כלומר שיכבס החלוק עם

האיזור איך יבאר שם, והלא האיזור לא היה מונח שם לייבוש עם החלוק, וכשם שבלא זה לא סגי להתיר בכביסה, ה"ה דלא סגי בלא זה להתיר בייבוש לשיטתו שהשוה ביניהם (דלשיטתנו שקיל טפי א"כ יש להקל לגמרי, מאחר שאין לנו ראייה לאסור, שכיבוס שאסרו חז"ל חמיר טפי). אלא ודאי דליכא הך חששא. ואף למ"ד דא"צ לכבס עם האיזור, מ"מ לא סגי במה שיאמרו שהוא חלוק אחד כמו שסבר הגר"מ לוי זצ"ל, שהרי בב"י להדיא כ' דכשהוא מכבס את חלוקו, הכל רואים שהוא בלא חלוק ויודעים שהוא חלוקו היחידי. הא בלא"ה לא סגי במה שמכבס חלוק אחד שיאמרו שהוא חלוקו היחידי, וה"ה בייבוש דלא סגי במה שתולה חלוק אחד, אלא צריך שיראו להדיא שהוא חלוקו היחידי. והדרא קושיא היאך תלה חלוקו לייבוש, אלא ודאי כנזכר שחז"ל חששו רק לכביסה מעין הרואים, ולא לתלייה. וא"ש ראיית אבי השל"ה, ואין לדחות גאון קדמון בגילא דחיתתא. וכ"כ בשו"ע הרב (סי' רנ"ב סי"ג) שכל שהוא צורך המועד לא אסרו משום מראית העין. והביאו בס' חוה"מ כהלכתו (פ"ה סל"ד) ומתוך זה פסק להקל בפשיטות לתלות הכבסים. וכ"פ בס' חי"מ (תקל"ד, סי"ב, עמ' צ"ו). ובפסקי תשובות (תקל"ד או' ו') כ' שעדיף לייבשן בצינעא. ואם א"א, מותר אף בפרהסיא. עי"ש. וכ"כ בס' אשרי האיש להגרי"ש אלישיב זצ"ל (פי"א סי"א, עמ' ע"ב) שיש להתיר לייבש בגדי גדולים על חבל הכביסה בפרהסיא אם קשה לו לייבשם בדרך אחרת, שרק בשבת שיש איסור כיבוס לכל אדם שייך לאסור משום מראית העין, משא"כ בחוה"מ שידוע שיש כמה

היתרים לכיבוס, עי"ש. - הא קמן שכן דעת הפוסקים הקדמונים, ואחריהם פוסקי דורנו. ומי יבוא אחר המלכים את אשר כבר עשוהו.

ומש"כ בס' חי"מ (שם הע' כ"ח) לדחות דברי הגאון אבי השל"ה, דשמא מיירי בבגד פשתן דמדינא מותר אף לכבסו. אכתי לא יגהה מזור להני דאסרי בבגד פשתן כיצד יבארו שם דברי הש"ס. ומש"כ שם בשם המאירי (בפי' ב'), דאיירי ששטחו בערב החג לפנ התקדש החג דסוכות, בפשטות לא מיירי כך, ויש לנו לומר שהראשונים יבארו כפשטות הש"ס. ומ"מ אין לנו לדחוק דברי הש"ס ולהוציא מכך איסורים, כי כדי לאסור צריך ראיה.

ונקוט האיי כללא בידך, כשתבוא לאסור דבר שהשכל אינו מחייבו וחילוק רב יש בינו לבין האסור להדיא, לא תוכל לאסרו אלא בראיה מוכחת. והכא לא די שאין כאן הוכחה לאסור, עוד בה שפשטות הש"ס נוטה להיתר. ומובן איפוא שלא נוכל לדחוק דברי הש"ס כדי לאסור. וז"פ ביותר לענ"ד.

מסקנא דדינא: יש להקל לצרף בגדי גדולים לבגדי הקטנים אם מועטים הם ואין מתכבסים יפה, וא"א לו לכבסם באופן אחר. וכמו"כ יש להקל לתלות כבסים שנרטבו לו, או שכיבסם קודם המועד, אם א"א לו לייבשם בצינעא (לחוש להפוסקים שכתבו כן), ואין לחוש לחשד.

תשובה ו'

נסיעה ברכב אם חשובה מעשה אומן או מעשה

הדיוט

נסיעה ברכב, יש לדון אם היא מעשה אומן או מעשה הדיוט. שאם היא מעשה אומן, אף לצורך המועד אינה מותרת, זולת אם היא לצורך דבר האבד, וכיום נוהגים הכל ליסע ברכב אף שאינו דבר האבד, כל שהוא לצורך המועד. או לצורך טיול, שאף הוא חשוב לצורך המועד, כמש"כ מרן השו"ע סי' תקל"ו. וצריך להבין טעמים.

ונראה שהנסיעה עצמה אינה אלא מלאכת הדיוט. כי אף שלומדים נהיגה זמן וזמנים, מ"מ ההפעלה של הרכב פשוטה היא, הן ההתנעה, הן הנסיעה עצמה והכיבוי. ועיקר שימת הלב הוא באופק המרחבי, לתפוס נכון את המרחקים, ולדעת לעצור בזמן, ושלא לעשות תאונות וכדו'. וזה לא שייך לעצם המלאכה, כי המלאכה ממילא נעשית, בין יסע נכון ובין לא יסע נכון. ול"ד למלאכת אומן שאם אינו שם לב בדקדוק, גוף המלאכה אינה נעשית, כי יצא עקום וכדו'. והרי שאין כאן מלאכת אומן כלל. משא"כ הכא, גוף המלאכה אינה אלא ההתנעה, עצם הנסיעה (היינו שהרכב נוסע), והכיבוי. וזה יכול הדיוט לעשות כאומן בלי שום חילוק. והבן היטב החילוק, כי בתפירת בגד כשתופר עקום הרי חסר כאן בגוף המלאכה. משא"כ כשנוסע ברכב אף אם יעשה תאונות או יסע בעקמימות, אין כאן חיסרון בגוף המלאכה, שהוא

דבר צדדי. ורק אם לא תעלה לו יפה עצם הנסיעה, כגון שהרכב ידרדר ולא יסע כלל וכדו', כאן חסר בגוף המלאכה.

והנה ברכב שאינו אוטומטי, כשבא להתחיל נסיעה והיא עלייה תלולה שהרכב עלול לכבות (הוא הנקרא בלשוננו "זינוק בעלייה") ובזה צריך אימון לתרגל את עצמו כדי שהרכב לא יכבה. אבל נראה דמלבד מה שאין לאסור כל הנסיעה רק מחשש שיקרה לו כן שיצטרך לזנק בעלייה, ויהיה מלאכת אומן. עוד בה שאפשר גם להדיוט לעשות כן בשעת הדוחק אחר ניסיון של כמה פעמים. גם שיוכל לדחוף הרכב בעלייה זו עד שיקבל כח לזנק. ע"כ אין לאסור מצד זה.

ואמנם מצד ההילוכים, לידע מתי מעבירים הילוך, צריך אימון. מ"מ הרי גם בלא זה הרכב יסע, אלא שהוא יתקלקל מהר כשלא מעבירים הילוך בזמן. ע"כ נראה שהוא בכלל מעשה הדיוט. וכ"כ בס' אשרי האיש (פ"ח סמ"ד, עמ' נ"ט) שנהיגה במכוננית הוא מעשה הדיוט. ופוק חזי מאי עמא דבר. והסכים לזה מורנו הגאון שליט"א.

